

493
K A T E C H I Z M
M N I E Y S Z Y I W I Ę K S Z Y

DZIEŁO Ś. P. BISKUPA

A L B E R T R A N D E G O

na wszystkie szkoły, pensye i dla sposobnych
do świątelnego wychowania i ćwiczenia.

Z RĘKOPISMU NALEŻĄCEGO DO BIBLIOTEKI
UNIWERSYTETU WILEŃSKIEGO PRZEWIĄZ
KAZ NA JAW OGŁOSZONY.

w Wilnie nakładem i drukiem J. ZAWADZKIEGO.

W W I L Ń I E I W A R S Z A W I E

W X I Ę G A R N I A C H T R O Ś Ą

1 8 1 7.

7
22/11

Dozwala się drukować pod tym warunkiem, aby po wy-
drukowaniu, nie zaczynając przedawać, złożone były w Ko-
mitacie cenzury exemplares sięgki trzy: jeden dla tegoż
Komitetu, dwa dla Departamentu ministerium oświeceni-
cia, dwa exemplares dla uniwersyteckiej publicznej bi-
blioteki i jeden dla uniwersyteckiej Akademii nauk. Dru-
k w Wilnie dnia Wierzenia 11. dnia.

X. J. A. Chodani P. O. K. C. C.

1238.827

st. 228

PIERWSZE POZĄTKI NAUKI
CHRZESCIANSKIEJ.

NAUKA I.

O Bogu i głośniejszych tajemnicach Religii.

1. P. *Co jest Bóg?*
O. Jest Duch nieskończynie doskonały,
stwórca nieba i ziemi, Pan najwyższy
rzeczy wszystkich.
2. P. *Gdzie jest Bóg?*
O. Bóg jest wszędzie: w niebie, na ziemi
i na każdym miejscu.
3. P. *Izali Bóg wszystko widzi?*
O. Tak jest. Bóg wszystko widzi, i po-
znaje nayskrytacz nawet myśli nasze.
4. P. *Izali jest Bogów wiele?*
O. Jeden tylko jest Bóg i więcej Bogów
być nie może.
5. P. *Wiele jest osób w Bogu?*
O. Trzy są w Bogu osoby: Ojciec, Syn,
i Duch Święty.
6. P. *Ojciec czy jest Bogiem?*
O. Tak jest. Ojciec jest Bogiem.
7. P. *Syn czy jest Bogiem?*
O. Tak jest. Syn jest Bogiem.
8. P. *Duch Święty czy jest Bogiem?*
O. Tak jest. Duch Święty jest Bogiem.

9. P. *Izali te trzy Boskie osoby nie są trzema Bogami?*
 O. Nie. Te trzy Boskie osoby są jednym tylko Bogiem.
10. P. *Które są główniejsze tajemnice naszej świętej Religii?*
 O. Trzy. Tajemnica Trójcy przeyświętszej. Tajemnica wcielenia. Tajemnica odkupienia.
11. P. *Co jest tajemnica Trójcy przeyświętszej?*
 O. Jest tajemnica jednego Boga we trzech osobach, które są: Ojciec, Syn i Duch Święty.
12. P. *Co jest tajemnica wcielenia?*
 O. Jest tajemnica Syna Boskiego, który stał się człowiekiem.
13. P. *Co jest tajemnica odkupienia?*
 O. Jest tajemnica Jezusa Chrystusa na krzyżu umarłego, dla odkupienia nas.

NAUKA II.

O Stworzeniu i Odkupieniu.

1. P. *Izali świat zawsze był?*
 O. Bynajmniej. Miał on początek, gdyż był stworzony.
2. P. *Kto stworzył świat?*
 O. Bóg, który z niczego wazchmocnością swoją świat uczynił.

5. P. *Który był pierwszy człowiek od Boga stworzony?*
 O. Adam był pierwszym człowiekiem.
4. P. *Która była pierwsza niewiasta?*
 O. Ewa pierwszą była niewiastą.
5. P. *W jakim stanie Adam i Ewa stworzeni byli?*
 O. Adam i Ewa stworzeni byli w stanie łaski i niewinności.
6. P. *Izali długo w stanie łaski i niewinności Adam i Ewa zostali?*
 O. Niedługo. Stracili wnet przez grzech łaskę i niewinność, i z raju zostali wypędzeni.
7. P. *Jaki był grzech Adama i Ewy?*
 O. Okazali się nieposłusznymi Bogu, wzywając owocu, który im był od Boga zakazany.
8. P. *Izali grzech Adama spadł na wszystkich jego potomków?*
 O. Tak jest. Wszyscy się w tym grzechu i poczynamy.
9. P. *Jak się zowie grzech, w którym się wszyscy poczynamy?*
 O. Zowie się grzechem pierworodnym.
10. P. *Izali nas Bóg opuścił w stanie onym nieszczęśliwym, w który nas wprowadził grzech pierwszego oycy naszego?*
 O. Bynajmniej, ale się zlitował nad nami, i dał nam Messyaszę albo Zbawiciela, przybierającego Adamowi po upadku.
11. P. *Kto jest ten Zbawiciel?*

O. Jest to Pan nasz Jezus Chrystus.

12. P. Pan nasz Jezus Chrystus kto jest?

O. Jezus Chrystus jest Słowem przedwiecznym, Syn Boży, druga osoba Trójcy przynajświętszej, która stała się człowiekiem, aby nas zbawiła.

13. P. Która ze trzech osób Bożych stała się człowiekiem dla zbawienia naszego?

O. Druga osoba Trójcy przynajświętszej stała się człowiekiem dla naszego zbawienia.

14. P. Jakim sposobem syn Boży stał się człowiekiem?

O. Syn Boży stał się człowiekiem, biorąc ciało i duszę nam podobną, w łonie dziewicy Maryi.

15. P. Czemu Syn Boży stał się człowiekiem?

O. Syn Boży stał się człowiekiem, aby nas od grzechu i piekła odkupić.

16. P. Jakże Pan nasz Jezus Chrystus odkupił nas od grzechu i piekła?

O. Umierając za nas na krzyżu, po wytrzymaniu krwawej męki.

NAUKA III.

O Chrześcijaństwie.

1. P. Co jest Chrześcijaństwo?

O. Chrześcijaństwo jest człowiek ochrzczony, wyznający naukę Jezusa Chrystusa.

2. P. Jak nazywacie naukę Jezusa Chrystusa?

O. Zowie się nauką Chrześcijańską.

3. P. Czego nas uczy nauka Chrześcijańska?

O. Uczy nas poznawać Boga, kochać go, służyć mu, i tym sposobem dostąpić żywota wiecznego.

4. P. Jesteśli Chrześcijaninem?

O. Tak jest, jestem z łaski Bożej Chrześcijaninem.

5. P. Jaki jest obowiązek każdego Chrześcijanina obowiązkany jest wierzyć i wiedzieć?

O. Skład Apostolski.

6. P. Z wiełu artykułów złożony jest skład Apostolski?

O. Ze dwunastu.

I. Wierzę w Boga, Ojca wszechmogącego, stworzyciela nieba i ziemi.

II. I w Jezusa Chrystusa, Syna Jęgo jędynęgo, Pana naszego.

III. Który się począł z Ducha Świętęgo; narodził się z Maryi Dziewicy.

IV. Umęzion pod Ponckim Pilatem; ukrzyżowan, umarł i pogrzebion.

V. Zstępił do Piekieł; trzęciego dnia zmartwychwstał.

VI. Wstępił na niebiosa; siedzi na prawicy Boga Ojca Wszęchmogęcego.

VII. Zstępił przyjdzie sądzić żywych i umarłych.

VIII. Wstęzę w Ducha Świętęgo.

IX. Święty kościół katolicki. Świętych obcowanie.

X. Grzechów odpuszczenie.

XI. Ciała zmartwychwstanie.

XII. Żywoć wieczny. Amen.

7. P. *Jaki jest znak Chrzęściana?*
O. Znak krzyża świętego.
8. P. *Jak się wyraża znak krzyża Świętego?*
O. Kładąc rękę prawą na czoło, stamąć przemasując ją pod pierś, potem na ramie lewe, a z tego na prawe.
9. P. *Jakie słowa mówić należy żegnając się albo kładąc na się znak krzyża świętego?*
O. W imię Ojca, i Syna, i Ducha Świętego. Amen.
10. P. *Co nam przypomina znak krzyża Świętego?*
O. Przypomina nam Boga iednego wेत्रzech osobach, i mękę Pana naszego Jezusa Chrystusa.
11. P. *Kiedy żegnać się krzyża świętego znakiem należy?*
O. Często się żegnać należy, mianowicie na początku celniejszych spraw naszych.

NAUKA IV.

O cnotach Chrzęścianskich, także o grzechu.

1. P. *Ktore są główniejsze cnoty Chrzęścianskie?*
O. Główniejsze cnoty Chrzęścianskie są: wiara, nadzieia i miłość.
2. P. *Wzbudź Akt wiary?*
O. Panie i Boże mój, wierzę mocno to

wszystko, co twój Kościół wierzy i naucza: wierzę dla tego, iż się obiawił, a jestem prawdą istotną, która ani sama zblądzić, ani nas w błąd wprowadzić nie może.

3. P. *Wzbudź Akt nadziei.*
O. Panie i Boże mój, w nieskończonej dobroci twojej zakładam nadzieję, iż przez wzgląd na zasługi Pana naszego Jezusa Chrystusa, obdarzysz mię żywotem wiecznym, i potrzebną do nabycia onego pomocą.
4. P. *Wzbudź Akt miłości.*
O. Panie i Boże mój, kocham cię nade wszystko, przeto iż się nieskończenie doskonały, nieskończenie miłości godny. Bieżnego zaś kocham jak siebie samego, a to przez wzgląd na siebie.
Albo.
Panie i Boże mój, kocham cię z całego serca, dla tego iż się nieskończenie dobry, nieskończenie godzien kochania. Przekładam cię nieskończenie nad wszystkie stworzenia, a wolałbym wszystko utracić, wszystko ponosić, raczy, niż siebie obrazić.
5. P. *Wzbudź Akt pokłonu winnego Bogu.*
O. Panie i Boże mój, pokornie na twarz przed Tobą padam, uznając, iż się Pan mój najwyższy, iż przez ciebie jestem, cokolwiek jestem, a od ciebie mam cokolwiek posiadam. Oddaję tobie całego siebie.

bez wmy, i przez całe życie będą tobie zupełnie poddany.

6. P. *Iestli rzecz przyzwolta wzbudzać codziennie Akt wiary, nadziei i miłości?*
O. Zwyczaj jest natchwałebniejszy, codziennie, przy porannych i wieczornych paciierzach wzbudzać Akty wiary, nadziei, miłości.
7. P. *Cożśmy winni Niżniemu nazemu?*
O. Winniśmy kochać bliźnich naszych, jak nas samych.
8. P. *Czego się najbardziej lękać należy?*
O. Dopuszczenia się grzechu i zasłużenia na potępienie.
9. P. *Co jest grzech?*
O. Grzech jest nieposłuszeństwo prawu Boskiemu.
10. P. *Co jest grzech śmiertelny?*
O. Grzech śmiertelny jest nieposłuszeństwo prawu Boskiemu w rzeczach wielkiej wagi.
11. P. *Co jest grzech poważelny?*
O. Grzech poważelny jest nieposłuszeństwo prawu Boskiemu w rzeczach mniejszej wagi, gdzie nie zupełnie jest zerwanie.
12. P. *Czego się na tym świecie najbardziej brzydzić powinniśmy?*
O. Grzechu śmiertelnego. Grzech ten w większym bydź powinien u nas obrzydzenia niż śmierć sama.

NAUKA V.

O Przykazaniach Boskich i Kościelnych. O modlitwie. O Sakramentach.

1. P. *Co czynić należy dla ustrzeżenia się grzechu i święcenia się w cnostach?*
O. Trzeba zachować przykazanie Boskie i kościelne.
2. P. *Które są przykazania Boskie?*
O. Dziesięcioro jest przykazań Boskich.
Iam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi Egipckiej z domu niewoli.
I. Nie będziesz miał Bogów cudzych przede mną.
II. Nie będziesz brał imienia P. Boga twego nadaremno.
III. Pamiętaj abyś dzień święty święcił.
IV. Czcij Oycza twego, i matkę swoją, abyś był długowieczny na ziemi.
V. Nie zabijaj.
VI. Nie cudzołóż.
VII. Nie kradnij.
VIII. Nie mów naprzeciw bliźniemu twemu fałszywego świadectwa.
IX. Nie pożądaj żony bliźniego twego.
X. Ani domu, ani roli, ani służki, ani służebnice, ani woła, ani osła, ani żadnej rzeczy, które jego są.
3. P. *Które są przykazania Kościelne?*
O. Pięć jest przykazań kościelnych.

I. Dni święte święcić.

II. Mszy świętey w niedzielę i w każde święto, tudzież, ile możności, kazania lub nauki słuchać.

III. Posty nakazane zachować.

IV. Spowiadać się przed własnym kapłanem lub innym za jego pozwoleniem przynajmniej raz w rok.

V. Przynajmniej raz w rok, a to około święta wielkanocnego Najświętszy Sakrament przyjmować.

4. P. *Możemy sami przez się czynić dobre a ustrzedz się złego?*

O. Nie możemy, bez łaski Bożej, ani dobrze czynić, ani unikać złego, sposobem ku zbawieniu naszemu użytecznym.

5. P. *Jakie otrzymać łaskę możemy?*

O. Możemy łaskę otrzymać przez modlitwę i Sakramenty.

6. P. *Co jest modlitwa?*

O. Jest podniesienie się duszy naszej do Boga, dla oddania mu winnego ukłona, i prośbienia rzeczy których potrzebniemy.

7. P. *Kiedy należy modlić się?*

O. Należy statecznie modlić się codziennie rano i wieczor, przed i po braniu pokarmu: kiedy Boskiej pomocy szczególna zdarza się potrzeba: kiedy dopuszczono się obrazy Boskiej, albo pokusa do grzechu wieǳać.

8. P. *Która jest modlitwa, której najczęściej ma być u wiernych używanie?*

O. Ta, której nas nauczył Pan nasz Jezus Chrystus, i którą dla tego modlitwą Pańską nazywają.

9. P. *Powiedz modlitwę Pańską podług podziału prośb w niej zawartych.*

O. Ojcze nasz, któryś jest w niebiesiech.
I. Święć się imię twoje.

II. Przyjdź królestwo twoje.

III. Bądź wola twoja, jako w niebie tak i na ziemi.

IV. Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj.

V. I odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom.

VI. I nie wódź nas na pokuszenie.

VII. Ale nas zbaw ode złego. Amen.

10. P. *Która jest najsłynniejsza modlitwa, którą kościół Najświętszą Pannę szanuje?*

O. Jest ta, którą zowią pozdrowieniem Anielskiem.

11. P. *Znać pozdrowienie Anielskie.*

O. Zdrówaj Maryo łaski pełna Pan z toba. Błogosławionaś ty między niewiastami, i błogosławion owoc żywota twego Jezus.

Święta Maryo matko Boża, módl się za nami grzesznymi, teraz, i w godzinę śmierci naszej. Amen.

12. P. *Co jest Sakrament?*

O. Sakrament jest znak pod zmysły podpadający, od Pana naszego Jezusa Chrystusa na poświęcenie nasze postanowiony.

13. P. *Wiele jest Sakramentów?*

O. Siedm jest Sakramentów, to jest: Chrztost, Bierzmowanie, Ciało i krew Pańska, Pokuta. Ostatnie olejem świętym namaszczenie, Kapłaństwo, Małżeństwo.

NAUKA VI

O Spowiedzi. Komunii. Mszy świętej.

1. P. *Co powinien czynić ten co Boga obraził?*

O. Powinien spowiadać się i czynić pokutę.

2. P. *Co przed Spowiedzią należy czynić?*

O. Trzeba rozstrząsnąć sumnienie, przypominać sobie grzechy wszystkie od ostatniej spowiedzi popełnione.

3. P. *Po rozstrząśnieniu sumnienia, co pokutujący czynić powinien, nim się przed spowiednikiem stawi?*

O. Powinien upokorzyć się przed obliczem Boskiem, i prosić go gorąco, aby go nauczwał prawdziwą skruchą.

4. P. *Uczyń Akt skruchy.*

O. Panie i Boże mój, przenikniony jestem żalem największym za to, iż ciębie obraziłem; ponieważ jesteś nieskończenie dobry, godzien nieskończonej miłości, i nieskończenie brzydziej się grzechem. Mam postanowienie szczere i najmocniejszy strzeżenia się grzechu, i wszystkich do niego wiedzących okazyj. Proszę ciębie, abyś w dotrzymaniu tego przedsię-

wzięcia łaską swoją mię wsparł, i dopomógł do prawdziwej i szczeręj pokuty.

5. P. *Dosyćle jest akt takowy skruchy czytać, lub ustnie wyrazić?*

O. Nie dosyć, ale skrucha w sercu być powinna.

6. P. *Czemu żalować mamy tego, iżelny Boga obrażili?*

O. Przeto, iż Bóg nieskończenie jest dobry, a grzech sprowadza na nas gniew jego.

7. P. *Spowiadając się, czy trzeba wyznać wszystkie grzechy śmiertelne popełnione?*

O. Trzeba wyznać wszystkie grzechy śmiertelne popełnione; a ieden z nich tylko zatawszy, byłaby spowiedź świętokradzka.

8. P. *Co jest rozgrzeszenie?*

O. Jest wyrok mocą którego spowiednik, Boskiem imieniem odpuszcza pokutującemu, dobrze do tego przygotowanemu, grzechy, których się dopuścił.

9. P. *Iżali każdy Chrzestianin obowiązany jest spowiadać się i komunikować?*

O. Tak jest. Kościół każdemu Chrzestianinowi przykazuje spowiadać się przynajmniej raz w rok, i komunikować w parafii swoiey w czasie Wielkonocnym.

10. P. *Co to jest komunikować?*

O. Jest to przyjąć ciało i krew Jezusa Chrystusa w Sakramencie Ołtarza.

11. P. *Co jest Sakrament ołtarza.*

O. Sakrament ołtarza jest Sakrament zawierający, pod osobami chleba i wina, praw-

dziwe ciało i prawdziwą krew Pana naszego Jezusa Chrystusa, aby się stały pokarmem duchowym dusz naszych.

10. P. *Kiedy chleb i wino przemieniają się w ciało i krew Jezusa Chrystusa?*

O. Podczas przepięknych chwytów nasy świętej, kiedy kapłan słowa poświęcenia wyrzeknie.

13. P. *We dni niedzielną i świętą co należy czynić?*

O. Należy się być na Mszy i na nieszporach i na nauce ile to może być w parafii.

14. P. *Jak należy słuchać Mszy świętej?*

O. Należy słuchać tej całej z uwagą i nabożeństwem.

N A U K A VII.

O czterech rzecach ostatecznych.

1. P. *Co jest śmierć?*

O. Śmierć jest rozłączenie duszy od ciała.

2. P. *Kiedy człowiek umiera, czyli także dusza jego umiera?*

O. Nie umiera. Dusza ludzka jest nieśmiertelna.

3. P. *Co się dzieje z duszą naszą po śmierci?*

O. Dusza nasza stawa przed sądem Bóżym.

4. P. *Z czego dusza nasza bywa sądzona?*

O. Dusza sądzona bywa z dobrego i złego,

które czyniła, póki złączona była z ciałem, to jest podczas życia.

5. P. *Co się staie z duszą naszą po tym sądzie?*

O. Idzie do nieba, albo do czysca, albo też do piekła.

6. P. *Co się stanie na końcu świata.*

O. Nastąpi powszechne zmartwychwstanie, i Sąd ostateczny.

7. P. *Jakie skutki będą sądu ostatecznego?*

O. Po sądzie ostatecznym nie będzie czysca. Święci w ciele i w duszy przeniesieni będą do Nieba; a zli w ciele i w duszy pograżeni będą w piekło.

8. P. *Jak długo trwać będzie szczęśliwość Błogostanionych?*

O. Szczęśliwość ta tyle trwać będzie ile Bóg, to jest, nigdy się nie zakończy.

9. P. *Jak długo trwać będą męki potępionych?*

O. Trwać będą przez całą wieczność, to jest, końca nigdy mieć nie będą.

MODLITWY PORANNE

† w Imie Ojca, i Syna, i Ducha Świętego
Amen.

Stawmy się przed obliczem Boskim, oddawajmy mu pokłon, dziękujmy mu za wszystkie łaski nam nadane, od czasu iak na świecie jesteśmy, a w szczególności za to, iż nas tej nocy w całości zachował.

Boże wszechmocny który niebo i ziemię napelniasz, wierzymy mocno, iżes jest tu parzód nas przytomny, i modły nasze słyszysz. Oddailemy tobie o Boże poklon w naygłębszej pokorze; uznając, iżes nasz Stwórca i nasz Pan naywyższy, któremu we wszystkim podlegamy. Dziękujemy Tobie iak nayspokorniej, iżes nas do tego czasu, iak na tym świecie iesteśmy a mianowicie tey nocy zachował, strzegąc nas od wielu przypadków, któreby się nam zdarzyć mogły, gdyby nas miłosierdzie twoje nieskończone nie zasloniło.

Modlmy się do Boga sposobem, którego nas Pan nasz Jezus Chrystus nauczył, a prosimy naysłodrotniejszego Boga, aby nam to dał, o co prosić go w tey modlitwie będziemy.
Oycze nasz etc. *Patrz na karcie 13.*

Pozdraviamy ze czią nayświętszą Pannę, i prosimy ją, aby się za nami przyczyniła.

Zdrowaś Marya, etc. *Patrz na karcie 13.*

Wyznawamy w składzie Apostolskim wiarę naszą, a z zupełnym poddaniem rozumu, wierzymy w zawarte w nim prawdy.

Wierzę w Boga, etc. *Patrz na karcie 7.*

Upokarzamy się przed Bogiem, i prosimy, aby nam odpisał wszystkie grzechy przeszlego życia naszego, mianowicie te, któreśmy podobno nocy przeszley popełnili.

Spowiadam się Panu Bogu wszechmogącemu, Przenajświętszey Maryi zawsze Pannie, świętemu Michałowi Archanielowi, świętemu

Janowi Chrzcicielowi, świętym Apostołom Piotrowi i Pawłowi, wszystkim Świętym, ięsem zgrzeszył myślą, mową i uczynkiem, moia wina, moia wina, moia naywiększa wina: Dla tego proszę przenajświętszą Maryą zawsze Pannę, świętego Michała archaniola, świętego Jan: Chrzciciela, świętych Apostołów Piotra i Pawła, wszystkich świętych, aby się za mną przyczynili do Pana Boga naszego.

Niech się nad nami litaie Bóg wszechmogący, a odpuściwszy winy nasze, niech nas żywota wiecznego domieści. Amen.

Panie Boże wszechmogący, prosimy cię przez Pana naszego Jezusa Chrystusa o odpuszczenie i miłosierdzie. Zabieśmy serdecznie ięsimy ciebie obraził, brzydzimy się grzechami naszymi, przeto iż się niemi brzydzisz, będąc sam nieskończenie dobry; nieskończenie godzien caci, miłości i posłuszeństwa naszego. Obiecuujemy, za pomocą łaski twozey, święcy w nie nie wpaść, strzedz się do nich wszelkich okazy, za nie pokutować, a wierny tobie napotym służyć.

Sluchamy z uszanowaniem Boskie przykazania, a prosimy Boga o łaskę, abyłmy je wicernie przez cały bieg życia naszego zachowali.

Jam i est Pan Bóg twój etc. *Patrz na karcie 11.*

Sluchamy także z pokorą przykazania kościelne.

Dni święte święcić. *Patrz na karcie 12.*

Boże od którego wszelką moc i wsparcie

maią wszyscy którzy w ciebie ufają, racz przez twoje miłosierdzie łaskawie wysłuchać, u nas nayspokorniejsze prośby, a że ludzka niedołyżność nic bez ciebie nie może, day nam pomoc: laski twojej, abyśmy wiernie pełnić twoje i kościoła twego przykazania, mogli się także i żądzami i prawami naszymi podobać.

Osiaruyń się Boga z całego serca naszego, a prośay go, aby wszystko co w tym dniu i przez całe życie nasze czynić będziemy, do chwaly jego zwierniało.

Boże wszechmogący ofiarujemy ci ten dzień który teraz poczynamy, day nam prosiemy łaskę przepędzenia onego na twojej służbie i na nasze zbawienie. Poświęcamy tobie nasze myśli, nasze słowa, i nasze uczynki, łączymy je z uczynkami Syna twego naysławnego Pana naszego Jezusa Chrystusa, kiedy życie na ziemi prowadził, prosimy cię oraz, abyś pobłogosławił temu wszystkiemu co przedsięwzięmiemy. Oddalaj od nas okazy obrazy twojej, abyśmy przez ten dzień i cały b eg życia naszego, żadnego się grzechu nie dopuścili. Uwalniaj nas od duchownych i doczesnych niebezpieczeństw, które nas otaczają. Nie odmawiaj nam pomocy i potrzeb ku wsparciu życia tego, a w przyszłym żywocie obdarzay nas chwałą swoją. Amen.

Módlmy się za zwierność duchowną i świecką i tych wszystkich za których modlić się powinniśmy.

Błogosław o Boże, Ojcu naszemu nayświętszemu Papieżowi, naszemu Biskupowi i wszelkiej duchownej zwierności, Królowi naszemu i jego familii i wszelkim rządzącym świeckim. Miej w twojej obronie twój kościół, i w twojej straży tę krainę, tę dycezyę, tę parafię, wszelkich przełożonych naszych, krewnych, przyjaciół i nieprzyjaciół. Day o Boże sprawiedliwym wytrwanie, grzeszkom nawrócenie, świątlu niewiernym, po ciebie strapionym, światłość i wieczny odpoczynek wacnym zmarłym. Amen.

Prośay Boga, aby nas świętym błogosławieństwem swoim obdarzył.

Boże wszechmogący i dobroci pełny † Ojczy, Synu, i Duchu święty który stworzyłeś nas na obraz i podobieństwo swoje, i zdolnemi nas bydź chciałeś do poznania, kochania i quagnienia siebie: błogosław nam, straż nas od wszelkiego złego, natchnuj nas duchem swoim, swoją miłością, i doprowadź nas do życia wiekistego. Amen.

Przenayświętaza Marya Panno Matko Boża módl się za nami. Święci Aniołowie stróżowie nasz daycie nam obronę od nieprzyjaciół zbawienia naszego. Wszyscy Święci i Święte pańskie przyczyńcie się za nami. Amen.

† w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Amen.

— 22 —

MODLITWY WIECZORNE.

† W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego.
Amen.

Stawmy się przed obliczem Boskim, oddawamy mu pokłon, dziękujemy mu za wszystkie łaski nam nadane, od czasu iak na świecie jesteśmy, a w szczególności za to, iż nas w tym dniu w całosci zachował. Boże, który niebo i ziemię napelniasz, etc. Patrz na karcie 18.

a zamiast tej nocy mów: tego dnia. Reszta iak tamże aż do końca składu Apostolskiego.

Rozstrząsamy immienia nasze, uwalniając grzechy którechśmy się dzisiaj dopuścili, myśli, słowa, uczynkami, opuszczeniem; rozwalając niewyścągdziliśmy byli, osoby z którymi przedstawiliśmy, sprawy któremi zaprzęgnięni byliśmy; a w szczególności wady do których większą skłonność lub też nalog mamy.

(Tu zabawić się tyle należy ile potrzeba do rozważenia przepędzonego dnia.)

Upokarzamy się przed Bogiem, a sercem skruszonym i apokorzonym wyznawamy grzechy nasze, abyśmy Boga przeblągali.

Spowiadam się Panu Bogu, etc. Patrz na k 18. Niech się nad nami lituje Bóg, etc. Patrz na kar. 19.

Stawmy się w stanie tym, w którybyśmy chcieli byli w godzinie naszej śmierci, ponieważ nie jesteśmy pewni, że tej nocy nie umrzemy.

Boże wszechmogący spraw, abyśmy pilnie strzeżli nas samych, i nieustanną okolo nas czynność zachowali, bo nieprzyjaciel nasz zły duch okolo nas krążący iak lew ryczący, szuka kogoby pożarł. Daj nam Panie moc na sprzeciwienie się iemu, abyśmy w wierze i miłości twojej stałymi byli.

Racz o Panie nawiedzić ten dom i od niego wszystkie złego ducha zasadki oddać. Niech Aniołowie twoi święci w nim mieszkać, aby nas w pokoju zachowali, a błogosławieństwo twoje niech z nami zawsze przebywa, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa. Amen.

Módlwy się do Boga za dusze zmarłych.

Panie, któryś jest stwórcą i odkupicielem wszystkich wiernych, nłycz dajom sług i służebnic twoich odpuszczenia wszystkich grzechów, aby za pokorną prośbą kościoła twoiego pożądanego uwolnienia dostąpili. O to cię Jezn za niemi prosimy, który żyjesz i królujesz na wieki wieków. Amen.

Prośmy Boga, aby nas świętym błogosławieństwem swoim obdarzył.

Niech wszechmogący i najmiłosierdziejszy Pan nasz † Bóg Ojciec, Syn i Duch Święty

nas błogosławi, niech nas od grzechu i od wszelkiej przygody zachowa, niech duchem i miłością swoją nas natchnie, niech nam spokojną noc i koniec szczęśliwy ułczy. A dusze wiernych zmarłych niech z miłosierdzia Boga odpoczywają w pokoiu. Amen.

Przenajświętsza Maryja Panno Matko Boża módl się za nami. Święci Aniołowie stróżowie nasi, dajcie nam obronę od nieprzyjaciół zbawienia naszego. Wszyscy święci i święte Pańskie przyczyńcie się za nami.

† W imie Ojca i Syna i Ducha Świętego, Amen.

MODLITWY INNE KAŻDODZIENNE.

Modlitwy przed pokarmem.

Błogosław Panie nas † i te dary, które z dobroci twojej pożywiamy, w imie Ojca, etc. Niech nas król wiecznej chwały przepuści do uczestnictwa stoła niebieskiego. Amen.

Modlitwy po wzięciu pokarmu.

Oddajemy tobie dzięki wszechmogący Boże za wszystkie dobrodziestwa twoje, który żyjesz i królujesz na wieki wieków. Amen.

Błogosławiony Bóg w darach swoich i święty we wszystkich sprawach swoich. W imie † Ojca i Syna etc.

Pozdrowienie Maryi Panny.

Anioł Pański zwiastował Pannie Maryi i poczęła z Ducha Świętego.
Zdrowaś Marya etc.

Oto ja służebnica pańska, niech mi się stanie według słowa twego.
Zdrowaś Marya etc.

A Słowo stało się ciałem i mieszało między nama.
Zdrowaś Marya, etc.

Módl się za nami święta Boża Rodzicielko. Abyśmy się stali godnymi obywatel Chrystusowych.

Módlwy się.

Łaskę twoję prosimy Panie w serca nasze wleć, aby, którzyśmy za Anielskim Zwiastowaniem, Chrystusa Syna twego wcielenie poznali, przez mękę Jego i krzyż do Zmartwychwstania chwały byli przyprowadzeni. Przez tegoż Chrystusa Pana naszego. Amen.

KATECHIZM WIĘKSZY

ALBO ZBIOR NAUKI CHRZESCIANSKIEJ

na wszystkie szkoły, pensye i dla sposobnych do światlejszego wychowania i ćwiczenia.

NAUKA I.

Pytania poprzednicze.

1. P. *Co jest Chrzestianin?*
O. Chrzestianin jest człowiek ochrzczony, wyznający naukę Jezusa Chrystusa.
2. P. *Jak nazywasz naukę Jezusa Chrystusa?*
O. Nazywam ją nauką Chrzestiańską.
3. P. *Czego nas uczy nauka Chrzestiańska?*
O. Uczy nas poznawać Boga, kochać go, służyć mu, i tym sposobem dostąpić żywota wiecznego.
4. P. *Jesteliż Chrzestianinem?*
O. Tak jest, z łaski Boskiej jestem Chrzestianinem.
5. P. *Jestli to wielkie dobro być Chrzestianinem?*
O. Pewnie że jest. Bo nie będąc Chrz-

- stianinem, nie można być ani Synem Boskim, ani dziedzicem nieba.
6. P. *Jakie jest Chrzestianina znamię?*
O. Znak krzyża Świętego.
 7. *Jak się ten znak wyrabia?*
O. Rękę prawą przykładając na czoło, ztamtąd spuszczać ją między piersi, a potem z lewego ramienia na prawe tę rękę przenosząc.
 8. P. *Kiedy się znakiem krzyża S. legnął należy?*
O. Często używać znaku tego należy, mianowicie na początku spraw celniejszych.
 9. P. *Co się mówi kładąc znak na się krzyża Świętego?*
O. Mówią się następujące słowa: W imię Ojca, i Syna i Ducha Świętego. Amen.
 10. P. *Znak krzyża Świętego co nam przypomina?*
O. Przypomina nam Boga jednego w trzech osobach, i miłość Pana naszego Jezusa Chrystusa.
- #### NAUKA II.
1. P. *Co jest Bóg?*
O. Jest Duch nieskończenie doskonały, stwórca nieba i ziemi, Pan najwyższy rzeczy wszystkich.
 2. P. *Czemu powiadasz, że Bóg jest Panem najwyższym rzeczy wszystkich?*
O. Bo wszystko od Boskiej władzy zawisło,

- wszystkim Opatrznością swoją rządzi, i nie się bez tego rozkazu, albo też dopuszczenia, nie staie.
3. P. *Gdzie jest Bóg?*
O. Bóg jest wszędzie: w niebie, na ziemi i na każdym miejscu.
4. P. *Żali Bóg wszystko widzi?*
O. Tak jest. Bóg wszystko widzi, i poznać nayskrzytze nawet myśli nasze.
5. P. *Czy ma Bóg ciało?*
O. Nie ma. Bóg jest czystym duchem.
6. P. *Czy zawsze był Bóg?*
O. Bóg zawsze był, i będzie zawsze, bo jest wiecznym.
7. P. *Żali wiele jest Bogów?*
O. Jedyn tylko jest Bóg i więcej Bogów byż nie może.
8. P. *Wiele jest osób w Bogu?*
O. Trzy są w Bogu osoby: Ojciec, Syn, i Duch Święty.
9. P. *Ojciec czy jest Bogiem?*
O. Tak jest. Ojciec jest Bogiem.
10. P. *Syn czy jest Bogiem?*
O. Tak jest. Syn jest Bogiem.
11. P. *Duch Święty czy jest Bogiem?*
O. Tak jest. Duch Święty jest Bogiem.
12. P. *Quoby te trzy Boskie żali są trzema Bogami?*
O. Nie. Ale trzy Boskie osoby są jedynym tylko Bogiem.
13. P. *Jako trzema będąc osobami, jedynym tylko są Bogiem?*

- O. Bo te trzy osoby jedno tylko Bóstwo mają, toiest tej samej Boskiej natury, jedno poznanie, jedną wolę.
14. P. *Iestże która ze trzech Boskich osób, wyłiza lub doskonalsza od innych dwóch?*
O. Te trzy Boskie osoby równe sobie są w godności i doskonałości.
15. P. *Ojciec czy dawniejszy jest od Syna i Ducha Świętego?*
O. Nie. Te trzy Boskie osoby równe są sobie w dawności.
16. P. *Czemu są sobie równe w dawności?*
O. Bo wszystkie trzy są wieczne.
17. P. *Co jest tajemnica Trójcy przynajświętszy?*
O. Jest tajemnica Boga jednego we trzech osobach, które są: Ojciec, Syn, i Duch Święty.

NAUKA III.

O Stworzenia światła i Aniołach.

1. P. *Czy zawsze był świat?*
O. Nie, ale miał początek, gdyż był stworzony.
2. P. *Co rozumiesz przez to słowo świat?*
O. Rozumiem niebo i ziemię i co tylko w sobie ngarniają.
3. P. *Kto stworzył świat?*
O. Bóg, który z niczego świat uczynił przez wszechmocność swoją.

4. P. *Która są najs doskonalsze stworzenia?*
O. Aniołowie i ludzie.
5. P. *Co to są Aniołowie?*
O. Aniołowie są szczerze Duchy, stworzone od Boga na początku świata, w stanie doskonałości, łaski i świętobliwości.
6. P. *Isali wszyscy Aniołowie w stanie świętobliwości wytrwali?*
O. Nie, gdyż wiele aniołów przeciw Bogu bunt podniosło.
7. P. *Jak zowią Aniołów, którzy bunt przeciw Bogu podnieśli?*
O. Zowią ich złymi duchami, szatanami, diabłami.
8. P. *Jaka jest zabawa Aniołów, którzy w wierności ku Bogu wytrwali?*
O. Chwalą nieustannie Boga, i rozkazy jego wykonywają.
9. P. *Czy odbieramy jaką pomoc od SS. Aniołów?*
O. Aniołowie święci przyczyniają się za nami do Boga, i ofiarują mu prośby nasze.
10. P. *Isali P. Bóg nie dał zlecenia niektórym Aniołom świętym, aby szczególniejsze o nas staranie mieli?*
O. Bez wątpienia. Każdy z nas ma Anioła, któremu Bóg straż jego zlecił, którego Aniołem Stróżem zowią.
11. P. *Jakie są powinności nasze względem SS. Aniołów?*
O. Powinniśmy ich szanować, im dzięki oddawać, prosić ich, aby się za nami

przyczynili. W szczególności zaś winniśmy to wszystko SS. Aniołom stróżom naszym, których przytomność zawsze szanować należy.

NAUKA IV.

O Ciałowisku i grzechu pierwotnym.

1. P. *Co jest człowiek?*
O. Ciałowisk jest stworzenie rozumne, złożone z ciała i duszy, stworzone na obraz Boski.
2. P. *Co jest dusza ludzka?*
O. Dusza ludzka jest duch nieśmiertelny, zdolności mający poznawania, kochania i działania z prawdziwą wolnością.
5. P. *Który był pierwszy człowiek od Boga stworzony?*
O. Adam był pierwszym człowiekiem.
4. P. *Która była pierwsza niewiasta?*
O. Ewa pierwszą niewiastą była.
5. P. *Gdzie Bóg Adama i Ewę postawił, kiedy ich stworzył?*
O. Postawił ich Bóg w raju.
6. P. *Co się rozumie przez raj?*
O. Raj był miejscem rozkoszy, gdzie Adamowi i Ewie na niczem nie schodziło.
7. P. *W jakim stanie Adam i Ewa stworzeni byli?*
O. Adam i Ewa stworzeni byli w stanie łaski i niewinności.

8. P. Czy długo Adam i Ewa wytrwali w stanie łaski i niewinności?

O. Niedługo. Stracili wnet łaskę i niewinność przez grzech i wypędzeni byli z raju.

9. P. Iaki był grzech Adama i Ewy?

O. Nеспosłuszeńmi byli Bogu, pożywając owoc, który im był zabroniony.

10. P. Iakże Adam i Ewa za swój grzech ukarani byli?

O. Stali się wprzysiaciolami Boskimi i niewolnikami szatana. Podlegać zaczęli nieumiętności, przewrotności, bódom wszelkim życia tego, i śmierci.

11. P. Grzech Adama czy do potomków jego nie przeszedł?

O. Wszyscy się w tym grzechu poczynamy.

12. P. Iak się zowie grzech, w którym się wszyscy poczynamy?

O. Zowie się grzechem pierwotnym.

13. P. Które są w nas skutki grzechu pierwotnego?

O. Wynika z niego, iż się rodzimy grzesnikami i niegodnemi żywota wiecznego, że podlegamy nieumiętności, niepomiarkowanym namiętnościom, bódom życia tego i śmierci.

NAUKA V.

O stanie świata przed przyściem Messydzia.

1. P. Czyli nas Bóg opuścił w nieściętnym stanie, do którego nas przywiódł grzech naszego oycy pierwotnego?

O. Nie, ale zlitował się nad nami i dał nam Messydzia albo zbawiciela obiecane-go Abłamowi po grzechu popełnionym.

2. P. Izaeli zbawiciel targł na świat przyszł, skoro Abłamowi od Boga był przyści-czony?

O. Nie, ale dopiero na świat przyszł we 4 blisko tysiące lat potem.

3. P. Co się stało z następcami Adama i Ewy?

O. Wszyscy prawie stali się nieściętnymi i zlemi, a Bóg ich wygubił przez potop powszechny, od którego Bóg Noego i jego potomstwo zachował.

4. P. Iakim Bóg sposobem Noego i potomstwo jego zachował?

O. Kazał im Bóg zamknąć się w korabiu z zwierzętami wszelkiego rodzaju.

5. P. Ladaie po potopie czy lepi byli niż przedtym?

O. Większa ich część iestrze się gorszą stała. Opuścili albowiem Boga prawdziwego i bałwanum część Boską oddawali.

6. P. Poznacie prawdziwego Boga izaeli między ludźmi całe zaginęło?

O. Nie, ale się zachowało szczególniey

- w narodzie, który sobie Bóg był wybrał, nazwanym Hebrajczykami, Izraelitami a na koniec Żydami.
7. P. *Od kogo pochodzili Izraelitowie?*
O. Pochodzili od Abrahama, przez Syna jego Izaaka i wnuka Jakuba.
8. P. *Kto to był Abraham?*
O. Abraham był człowiek wierny i sprawiedliwy, z którym Bóg zawarł był przymierze, i któremu obiecał, iż będzie oycem ludu nieprzeliczonego, i że z tego pokolenia miał się narodzić Messyas.
9. P. *Gdzie Izraelitowie w lud wisłki ruci poczli?*
O. W Egipcie, gdzie długo mieszkali w srogię niewoli, z której wielkimi cudami od Boga uwolnieni byli.
10. P. *Kto był przewodząca Izraelitów?*
O. Bóg sam, który dał im swoje prawo na górze Synaj, używszy do tego Moysza.
11. P. *Która była część główniejsza tego prawa?*
O. Tablice przykazań, albo dziesięcioro Boskich przykazań, te same, których nam zachowanie Pan nasz Jezus Chrystus przepisał.
12. P. *Którzy byli najsławniejsi królowie Izraelitów?*
O. Dawid, któremu Bóg obiecał, iż zbawiciel miał się z potomków jego urodzić, i Salomon, który w Jerozolimie kazał zbudować kościół nader wspaniały.

13. P. *Izraelitowie czy zawsze wierni Bogu byli?*
O. Nie, ale po większej części w wielkie zbrodnie wpadli, i częstokroć fałszywym Bogom część wyrządzali.
14. P. *Co Bóg uczynił aby Izraelitów z błędów ich wyprawił?*
O. Dopuszczał Bóg na nich różne utrapienia, posłał do nich proroki, upominając ich do cierpliwości, wolą swoją opowiadając, i przypadki nastąpić mające przepowiadając.
15. P. *Co najsławniejszego przepowiedzieli prorocy?*
O. Przepowiedzieli przyjście zbawiciela ludzkiego rodzaju, tudzież jego życie, śmierć, smartwychwstanie, odrzucenie Żydowskiego narodu i ustanowienie kościoła.
16. P. *Messyasz albo zbawiciel przez proroków obiecany czy przyszedł?*
O. Tak iest przyszedł Messyasz, a ten iest Pan nasz Jezus Chrystus.
17. P. *Zkąd wiemy że Jezus Chrystus iest Messyaszem, pierwszym rodzicom naszym obiecany, a od proroków przepowiedzianym?*
O. Ztąd, iż wszystkie proroctwa tyczące się Messyasa, sprawdziły się na osobie Jezusa Chrystusa, i że sam dał ześłania swojego dowody wiele czyniąc cudów.

NAUKA VI.

O Panu naszym Jezusie Chrystusie.

1. P. *Kto to jest Pan nasz Jezus Chrystus?*
O. Pan nasz Jezus Chrystus jest Słowa przedwieczne, Syn Boży, druga osoba Trójcy Przenajświętszej, która dla zbawienia naszego stała się człowiekiem.
2. P. *Jakim sposobem Syn Boży stał się człowiekiem?*
O. Syn Boży stał się człowiekiem, Ciało i duszę nam podobną biorąc w niepokalanym żywocie Błogosławiony Panny Maryi.
5. P. *Kto to była Błogosławiona Panna Marya?*
O. Była to dziewica z pokolenia Judy, z domu Dawida, którą Bóg łaską swoją napisał, aby była matką zbawiciela.
4. P. *Najświętsza Panna czy w samej rzeczy jest matką Boga?*
O. Najświętsza Panna jest prawdziwie matką Boga; bo poczęła i wydała na świat Jezusa Chrystusa, który prawdziwym jest Bogiem.
5. P. *Jakże Najświętsza Panna poczęła Syna Bożego?*
O. Najświętsza Panna poczęła Syna Bożego za sprawą Ducha Świętego.
6. P. *Co jest tajemnica wcielania Bożego?*
O. Jest tajemnica Syna Bożego, który się stał człowiekiem.

7. P. *Wiele jest natur w Jezusie Chrystusie?*
O. Dwie są natury w Jezusie Chrystusie, natura Boska i natura ludzka.
8. P. *Czyli też dwie są w Jezusie Chrystusie osoby?*
O. Nie, ale jedna tylko w Jezusie Chrystusie osoba, która jest razem prawdziwym Bogiem i prawdziwym człowiekiem.
9. P. *Która ze trzech osób Trójcy Przenajświętszej stała się człowiekiem dla zbawienia naszego?*
O. Druga osoba Trójcy Przenajświętszej człowiekiem stała się dla zbawienia naszego.
10. P. *Jezus Chrystus jestli Zbawicielem wszystkich ludzi?*
O. Tak jest. Jezus Chrystus jest Zbawicielem wszystkich ludzi, tych nawet, którzy przed jego narodzeniem żyli.
11. P. *Kde-go dnia urodził się Jezus Chrystus?*
O. Podług poważnego starożytności podania, urodził się dnia którego teraz 25 Grudnia przypada, a rodził się zaś w Betlehemie w . . .
12. P. *Którego dnia Jezus Chrystus był obrzezany?*
O. Obrzezany jest w ósmym dniu po narodzeniu, i dane mu jest imię Jezus.
13. P. *Co się stało po narodzeniu Jezusa Chrystusa przestrafiło?*
O. Mądrycy, od cudowno . . . gwiazdy prze-

strzeżeni z krajn wschodnich przybyli, aby Jezusowi Chrystusowi pokłom oddali.

NAUKA VII.

O życiu Pana naszego Jezusa Chrystusa.

1. P. *Życie Pana naszego Jezusa Chrystusa jak może być podzielone?*
O. Życie Pana naszego Jezusa Chrystusa na trzy czasy może być podzielone: wiek jego dziecienny, życie ukryte, życie jawne.
2. P. *Co jest znakomitego w wieku dziecięcym Pana naszego Jezusa Chrystusa?*
O. Najświętsza Panna z S. Józefem który oycą w karmieniu i strażeniu urząd zastępował, stawili Jezusa w kościele Jerozolimskim, gdzie przepisią prawem odzary za niego oddali.
3. P. *Którego dnia obchodził kościół stawienie Jezusa w kościele?*
O. Uroczystość stawienia Jezusa w kościele Jerozolimskim obchodzimy dnia 2. Lutego, w 40 dni po jego narodzeniu.
4. P. *Jezus Chrystus w dzieciństwie swoim nie byłże prześladowany od króla Żydów?*
O. Tak jest. Król Herod chcąc Jezusa nowo narodzonego zgładzić, kazał pozabijać niemowlęta aż do dwóch lat, zmy-

dujące się w Betlehemie i okolicznym kraju.

5. P. *Jakże Jezus tego niebezpieczeństwa ustrzeż?*
O. Józef S. przestrzeżony od Anioła, schronił się do Egiptu z Jezusem i Maryją.
6. P. *Co nam jeszcze opowiada Ewangelia względem wieku dziecięcego Jezusa?*
O. Ewangelia nas naucza, iż Jezus Maryi i Józefowi podlegał, i że im bardziej rosił w lata, tym więcej laską i mądrością w nim znajdującą się okazał.
7. P. *Co uczynił Jezus sześć lat dwanaście?*
O. Poszedł do kościoła Jerozolimskiego, gdzie na się sciagnął podziwienie nauczycielów prawa, dla mądrości w rozmowach pokazanej.
8. P. *Co jest godnego uwagi w życiu ukrytym Jezusa?*
O. Jezus w zatajeniu, iakby nieznaomy został do lat trzydziestu, żyjąc w ubóstwie, osobności i modlitwie z Maryją i Józefem.
9. P. *Co rozumiem przez jawne życie Pana naszego Jezusa Chrystusa?*
O. Przez jawne życie Pana Jezusa, rozumiem się ostatnie lata życia jego, w których się dał ludziom poznać za Mesyaszem.
10. P. *Jakim Józef sposobem zaczął jawne życie swoje?*
O. Jezus życie swoje jawne zaczął przez wzięcie chrztu w Jordanie od S. Jana Chrzciciela.

11. P. *Gdy Jan ogłosił Jezusa Chrystusa, co się przyt. było?*

O. Duch Ś. w postaci gołębicy zstąpił na Jezusa Chrystusa, i słyszany był głos z nieba: Ten jest syn mój najmilszy.

12. P. *Dotąd po Chrześc. uwał się Jezus?*

O. Uwał się na puszczy, głose 40 dni i tyleż nocy pościł, i głose od Szatana był kuszony.

13. P. *Czemu Jezus Chrystus pozwolił, aby go szatan kusił?*

O. Aby nas nauczył, jak się pokusom sprzeciwiać należy.

14. P. *Pokusa teły nie jest grzech-m?*

O. Nie. Zezwolenie nasze nie zaś pokusa jest grzechem.

15. P. *Co czynił Jezus w przeciągu życia swego iaznego?*

O. Jezus Chrystus dał wszystkich cnót przykłady, opowiadał swoim Ewangelij, wybeał Apostołów, i nayokazałami cudami dowodził Boga w-go.

16. P. *Jaka naywycyzajniejsza była Jezusa Chrystusa zabawa w całym przeciągu życia swego?*

O. Naywycyzajniejsza Jezusa Chrystusa zabawa była modlitwa, do której tak się pilnie przykładał, że całe nawet nocy na niej przepędzał.

NAUKA VIII.

O miłości Pana naszego Jezusa Chrystusa i odkupienia rodzaju ludzkiego.

1. P. *Dla jakiej przyczyny Syn Boży stał się człowiekiem?*

O. Syn Boży stał się człowiekiem, aby nas odkupić od grzechu i piekła.

2. P. *Alboż to my zgubieni byli, gdyby nas Jezus Chrystus nie odkupił?*

O. Tak jest, byliśmy wszyscy zgubieni przez grzech pierwszego Ojca naszego Adama.

3. P. *Jakże nas Jezus odkupił od grzechu i piekła?*

O. Umieraając za nas na krzyżu, po wytrzymaniu wielkich boleści podczas męki swojej.

4. P. *Izali Jezus Chrystus nie mógł nas odkupić, bez podlegania boleściom i śmierci?*

O. Pewnie że mógł, każde dzieło, by też naymniejsze, któreby Jezus Chrystus odśiarował Ojcu za nas, dostateczne byłoby na odkupienie nas.

5. P. *Czemu każde dzieło Jezusa Chrystusa byłoby dostateczne na odkupienie nas?*

O. Bo gdy Jezus Chrystus jest Bogiem, każde jego dzieło jest nieskończony zasługi.

6. P. *Czy mógł Jezus Chrystus zachować się od śmierci?*

- O. Mógł i z największą łatwością ale nie chciał.
7. P. *Czemże więc chciał umrzeć dla odkupienia naszego?*
O. Dla iawniejszego pokazania nam obrzydliwości grzechów naszych, i wielkości swojej miłości.
8. P. *Iżali Jezus Chrystus za wszystkich ludzi umarł?*
O. Tak jest, Chrystus Jezus umarł dla zbawienia wszystkich ludzi, żadnego zgoła nie wyłączając.
9. P. *Ponieważ Jezus Chrystus był Bogiem, jakże mógł cierpieć i umrzeć?*
O. Chrystus Jezus był oraz Bogiem i człowiekiem, nie mógł tedy cierpieć i umrzeć jako Bóg, ale mógł cierpieć i umrzeć jako człowiek.
10. P. *Jakże Jezus Chrystus był zamęczony?*
O. Oskarżyli go Żydzi, wydał go Zydowi Piłat, chociaż uznał był jego niewinność, a Jezus wiele katuszy ucierpiawszy, przybity był na wózde słocznicy do krzyża.
11. P. *Którego dnia kościół obchodzi śmierć Pana naszego Jezusa Chrystusa?*
O. Dzień wielkopiątkowy ustanowiony jest od kościoła na obchodzenie pamiętki śmierci Jezusa Chrystusa, to jest tajemnicy naszego odkupienia.
12. P. *Co jest tajemnica odkupienia naszego?*
O. Jest tajemnica Jezusa Chrystusa na krzyżu zmarłego dla naszego zbawienia.

15. P. *Dusza Jezusa Chrystusa czy była oddzielona od ciała jego?*
O. Była od ciała oddzielona dusza, ale ani dusza, ani ciało jego nigdy nie były odłączone od Bóstwa.

NAUKA IX.

- O *Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa, o Jego wniebowstąpieniu, o zesłaniu Ducha Świętego.*
1. P. *Ciało i Dusza Pana naszego Jezusa Chrystusa czy długo od siebie rozłączone po śmierci jego były?*
O. Nje długo. Jezus Chrystus dnia trzeciego po śmierci swojej zmartwychwstał, ciało swoje znova z duszą jednocząc mocą nieokreśloną Bóstwa swojego.
2. P. *Którego dnia obchodzimy zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa?*
O. Obchodzimy Zmartwychwstanie Pańskie w dzień Paschy, który u nas Wielkanocą zowią.
3. P. *Co czynił Jezus Chrystus po swym Zmartwychwstaniu?*
O. Pokazał się wiele razy Uczniom swoim mianowicie Apostołom przez dni 40, nauczając ich tego co do królestwa Bożkiego, i ustanowienia kościoła swego należało.

4. P. *Cóż się potym z Jezusem Chrystusem stało?*
 O. Jezus Chrystus wlecznie wstąpił do nieba w obecności swoich Apostołów; co nazywają wniebowstąpieniem Pańskim.
5. P. *Co się stało z Apostołami po wniebowstąpieniu pańskim?*
 O. Oni dzieląc się przepędzili na modlitwie czekając zesłania Ducha świętego, który im od Pana Jezusa przyobiecany był.
6. P. *Którego dnia Duch S. zstąpił na Apostoły i ucznie pańskie?*
 O. Duch S. zstąpił na Apostoły i ucznie pańskie dnia pięćdziesiąticy, który u nas zesłaniem Ducha S. zowie się, a wyczynniej jeszcze zielonemi świątkami.
7. P. *Jak Duch S. zstąpił na Apostoły i Ucznie pańskie?*
 O. Duch S. zstąpił na nie w postaci języków ognistych.
8. P. *Co uczynili Apostołowie po otrzymaniu Ducha S.?*
 O. Apostołowie rozeszli się po całym świecie, dla opowiadania Ewangelii i nawracania ludzi do wiary Chrystusowej; czynią; w szpitalu wiemie Chrystusa najwiękze cuda.
9. P. *Co za ludzie byli Apostołowie?*
 O. Apostołowie prawie wszyscy byli ubogimi rybakami, które Jezus Chrystus wybrał, by na zaświadczenie cudów swo-

- ich zwłasczka zmartwychwstania, i na opowiadanie swojej Ewangelii.
10. P. *Jakże ubodzy ci rybacy mogli tak wielkie dziny wykonać?*
 O. Wykonywali je mocą Ducha S. którego otrzymali.
11. P. *Czemu Duch Święty zstąpił?*
 O. Zstąpił Duch Święty dla poświęcenia wiernych i rządzenia kościołem.

NAUKA X.

O Kościele.

1. P. *Co jest Kościół?*
 O. Kościół jest towarzystwo wiernych z sobą na ziemi złączonych wyznaniem te-dnożyce wiary, i uczestnictwem tychże Sakramentów pod rządem prawych pasterzów, mianowicie zaś Ojca S. Papieża.
2. P. *Kto jest głową kościoła?*
 O. Jezus Chrystus głową jest kościoła, bo niewiedzenie nim rządził przez Ducha S. a jego imieniem rządził i im widocznie władza od niego ustanowiona.
3. P. *Ojciec Święty, Papież nie jest także głową kościoła?*
 O. Ojciec Święty, którego papieżem zwiemy, jest głową widzialną i pierwszym Pasterzem kościoła; ho jest następcą S. Piotra i namiestnikiem na ziemi Jezusa Chrystusa.

4. P. *Którzy są inni prawd kościoła pasterze?*
 O. Prawemi kościoła pasterzami są Biskupi, którzy następcami są Apostolów, także plebani i xięża którzy od Biskupów umocowani, nauczają wiernych i onych kierują.
5. P. *Z których osób składa się zgromadzenie pierwszych pasterzów kościoła?*
 O. Z Biskupów w jedności z Papieżem zostających.
6. P. *Do kogo należy prawa stanowić w Kościele?*
 O. Do Papieża w całym kościele, a do Biskupów w Diecezjach swoich.
7. P. *Kto nadał Papieżowi i Biskupom moc rządzenia kościołem?*
 O. Jezus Chrystus jest, który Papieża i Biskupów obdarzył władzą potrzebną na rządzenie kościoła.
8. P. *Jak nazywają zgromadzenie pierwszych pasterzów kościoła?*
 O. Zowie się Kościołem nauczającym, albo po prostu kościołem.
9. P. *Kościół nauczający czy może w Nęł wpaść?*
 O. Nie może. Chrystus Jezus obiecał kościołowi swemu niemyślność na kierownictwie wiary i obyczajów wiernych Chrześcian.
10. P. *Jaka będzie trwałość kościoła na ziemi?*
 O. Kościół trwać będzie do końca świata, podług obietnicy Chrystusowej.

11. P. *Jakie są powinności nasze względem kościoła?*
 O. Powinności nasze względem kościoła, są: wierzyć co nas naucza, i czynić co nam przykazanie.
12. P. *Czy wszyscy ludzie są członkami kościoła?*
 O. Nie, gdyż niewieroi, żydzi, heretycy, odszczepieńcy, wyklęci, nie są członkami kościoła.
13. P. *Co rozumiesz przez wiernych, albo członki kościoła?*
 O. Rozumiem tych, którzy ochrzczeni byli i nie są odłączeni od ciała kościoła.
14. P. *Możnaż, nie będąc w kościele być zbawionym?*
 O. Nie maż zbawienia dla tych którzy nie są w kościele.

NAUKA XI.

Dalzy ciąg wykładu o kościele.

1. P. *Jak zowie prawdziwy Kościół Jezusa Chrystusa, dla czynienia różnicy między nim i innymi zgromadzeniami, które są tym imieniem nazuczycia?*
 O. Zowie się kościołem katolickim, Apostolskim i Rzymskim.
2. P. *Które są znaki prawdziwego kościoła?*
 O. Znaki prawdziwego kościoła są, iż jest jeden, święty, katolicki i Apostolski.

3. P. *Czemu powiadasz, iż kościół jest jeden?*
O. Kościół jest jeden, bo wszyscy wierni składający ten kościół mają tę samą wiarę, tę samą głowę, ten Sakramenta.
4. P. *Czemu powiadasz, że kościół jest święty?*
O. Kościół jest święty, bo Chrystus głowa całego zrzeźbion jest wszelkiej świętości: bo nanka jego, jego Sakramenta, i części która oddane Bogu, świętymi nas czynią, i że zawsze znajdą się w kościele święci, a tych indziej jak w kościele nie masz.
5. P. *Czemu kościół zowie się katolicki, to jest powszechny?*
O. On jest po całym świecie rozszerzony.
6. P. *Co rozumiesz przez to że kościół jest Apostolski?*
O. Rozumiem to, iż kościół zachowuje naukę Apostołów, i że Papież i Biskupi nad nim rządzący następcami bez przerywania są Apostołów.
7. P. *Jaki polityk odnoszą wierni z jedności między nimi jako członkami kościoła zachodzący?*
O. Polityk jest ten, iż w uczestnictwie Świętych zostają.
8. P. *Co jest uczestnictwo świętych?*
O. Uczestnictwo świętych, jest spółecność dóbr duchownych między wszystkimi członkami kościoła.
9. P. *Jakie są dobra duchowne członków kościoła?*

- O. Dobra duchowne członków kościoła są, modlitwy, dobre uczynki i zasługi wiernych.*
10. P. *Czy wszyscy wierni również należą do uczestnictwa świętych?*
O. Nie. Bardziej i szlachetniej od niego doznają, którzy więcej wazy, więcej miłości, więcej świętobliwości mają.
11. P. *Czemu wiernych nazywasz świętymi?*
O. Bo wierni od Ducha Świętego poświęceni byli, bo wszyscy do świętobliwości są wezwani, choć wiele z nich, przez winę swoją nie są świętymi.
12. P. *Jaki Jezusa Chrystusa był zamysł w ustanowieniu kościoła?*
O. Przedsięwzięcie jego było wskazać lud święty, poświęcony na oddanie Bogu cześć doskonałą godną jego Majestatu.
13. P. *Jakże nas Bóg świętymi czyni?*
O. Bóg nas świętymi czyni przez łaskę swoją, odpuszczając nam nasze grzechy.
14. P. *Co jest łaska Boga?*
O. Łaska jest darem wewnętrznym i nadprzyrodzonym od Boga danym przez wzgląd na zasługi Jezusa Chrystusa do żywota wiecznego nas prowadzące.
15. P. *Jakże łaska nie jest dwójnego rodzaju?*
O. Tak jest, dwójnego rodzaju: imięnia łaski, to jest łaska poświęcająca albo w nas mieszcząca i łaska szczęśliwa.

N A U K A XII.

O łasce poświęcającej albo w nas mieszkającej.

1. P. *Co jest łaska poświęcająca, albo w nas mieszkająca?*

O. Łaska poświęcająca albo w nas mieszkająca jest łaska którą Bóg osadza i zachowuje w duszach naszych, przez którą stajemy się niesprawiedliwymi i świętymi a tym samym godnymi wiecznego żywota.

2. P. *Jakim sposobem łaska poświęcająca czyni nas sprawiedliwymi i świętymi?*

O. Łaska poświęcająca czyni nas sprawiedliwymi i świętymi grzechy nasze gloryfikując, odmieniając nasze serca, zdobiąc nasze dusze cnotami Chrześcijańskimi.

3. P. *Izali grzechów odpuszczenie stał się nigdy nie może bez łaski poświęcającej?*

O. Bóg grzechów naszych nie odpuszcza nam bez wiania w dusze nasze łaski poświęcającej.

4. P. *Jakie inne pożytki przynosi nam łaska poświęcająca?*

O. Łaska poświęcająca czyni nas przysposobionymi synami Boskimi, Bracią Jezusa Chrystusa i kościołem Ducha S.

5. P. *Co rozumiesz przez to, iż łaska poświęcająca czyni nas synami przysposobionymi Boskimi?*

O. Rozumiem, że gdy przez łaskę poświęcającą Bóg daje duszom naszym życie

nadprzyrodzone i Boskie, staje się Ojcem naszym, a my dziećmi Jego,

6. P. *Jakie nam Łaska poświęcająca czyni Bracią Chrystusową?*

O. Czyniąc nas przysposobionemi dziećmi Boskimi, tym samym czyni nas bracią Chrystusa który z natury synem jest jednorodzonem Boskim.

7. P. *Jakie łaska poświęcająca czyni nas kościołem Ducha S.?*

O. Bo Duch S. osobliwym sposobem mieszka w duszach łaską poświęcającą osdobionych.

8. P. *Wjść łaska poświęcająca bardzo szacowna być musi?*

O. Łaska poświęcająca szacowniejsza jest niż wszystkie dobra świata, a gotowemi być powinniśmy wszystkiego się raczej wyrzec, niżeli ją stracić.

9. P. *Możemyż zasłużyć na ten tak wielki dar Boski?*

O. Nie możemy. Bóg nam łaskę poświęcającą nadać jedynie ze szczerego miłosierdzia swego, przez wzięcie na zasługi Jezusa Chrystusa.

10. P. *Czemu łaskę poświęcającą nazywają łaską w nas mieszkającą?*

O. Bo łaska poświęcająca w nas trwa i znajduje się wtedy nawet, kiedy nie nie czynimy, chyba kiedy ją przez grzech śmiertelny tracimy.

11. P. Przez grzech powzedni czy tracimy łaskę poświęcającą?

O. Nie, ale przezeń w nas słabieje.

12. P. Co czynić potrzeba dla przygotowania się do odzyskania łaski poświęcającej, kiedy ją stracono?

O. Trzeba powziąć żal szczerzy za grzechy, garnąć się do Boga początkową miłością, jako do zrodła wszelkiej sprawiedliwości, i wyrzec się wszystkiego coby powtórzonego upadku mogło być okazyją.

13. P. Czy możemy sami przez się przygotować się do odzyskania łaski poświęcającej?

O. Nie możemy przygotować się do odzyskania łaski poświęcającej, ani nawet nie uczynić pożytecznego ku zbawieniu bez łaski szczególnej.

NAUKA XII.

O Łasce szczególnej albo aktualnej.

1. P. Co jest łaska szczególna?

O. Łaska szczególna jest myśl święta oświecająca umysł nasze, albo wzruszenie pochojne przenikające serce, od Boga pochodzące, dla czynienia dobrego i strzeżenia się złego z zupełną wolnością.

2. P. Czy zawsze nam Bóg nadaje łaski, które nam są potrzebne?

O. Tak jest, Bóg nas zawsze obdarza łaską przynajmniej modlitwy, za której pomocą możemy otrzymać inne łaski, których potrzebuujemy.

3. P. Czy powinniśmy współdziałać z łaską?

O. Tak jest. Ale łaska sama tu sprawuje, że z nią współdziałamy?

4. P. Co to jest współdziałanie?

O. Jest to razem z łaską czynić stosownie do myśli i żądań dobrych które w nas wzbudza.

5. P. Bóg sprawujący przez łaskę moję iż dobrze czynię a złego unieważnia się, jeżeli nie ubliża wolności naszej?

O. Nie, bo łaska Boża sprawuje, iż czynimy dobre i strzeżemy się złego z zupełną wolnością.

6. P. Węć można sprzeciwić się łasce?

O. Pewnie możemy sprzeciwić się łasce, i bardzo często onej się sprzeciwiamy.

7. P. Co jest sprzeciwianie się łasce?

O. Sprzeciwianie się łasce jest, nie iść za dobremi myślami i dobrymi żądaniami, które w nas wzbudza.

8. P. Czego się obawiać powinni ci, którzy łasce szczególnej sprzeciwiają się?

O. Obawiać się powinni, aby Bóg w ukaranie tego sprzeciwienia się, miary i mocy łaski nie zmniejszył, co by nas wprowadziło w niebezpieczeństwo wpadnięcia w zakłepienie umysłu i zatwardziałość serca.

9. P. *Czemu to laska zowie się szczególną?*
 O. Bo laska ta jest pomocą szczególną nam daną, do każdego które przedsiębiorzemy dzieła w porządku zbawienia.
10. P. *Czy wszystkie dobre uczynki są zasługujące na wieczną nagrodę i iey godne?*
 O. Nie. Te tylko uczynki mają tę zaletę, które są wykonane w stanie laski, a względem na Boga, i zgodnie z wolą iego.
11. P. *Na co się przydadzą dobre uczynki wykonane w stanie grzechu śmiertelnego?*
 O. Służą do tego, aby nas przygotowały do otrzymania odpuszczenia naszych grzechów; ale nigdy w niebie nagrodzone nie będą.
12. P. *Kiedy Bóg nagradza dobre uczynki wykonane w stanie laski?*
 O. Bóg je nagradza łaskami swemi ieszczą w tym życiu, ale dopiero po śmierci nadaie wieczną nagrodę.

N A U K A XIV.

O Śmierci i sądzie.

1. P. *Co to jest śmierć?*
 O. Śmierć jest rozłączenie duszy od ciała.
2. P. *Czy wszyscy ludzie na śmierć są skazani?*
 O. Tak jest, wszyscy ludzie podlegają wyrokom śmierci, jest to ukaranie niepo-

- sluszeństwem pierwszego oycy, ściągnięte na niego i potomków iego.
3. P. *Gdy człowiek umiera, czy dusza iego także umiera?*
 O. Bynajmniej, bo dusza ludzka jest nieśmiertelna.
4. P. *Co się dzieje z duszą naszą po śmierci?*
 O. Stawa przed sądem Boga.
5. P. *Jak się zowie ten sąd?*
 O. Sąd szczególny albo osobisty.
6. P. *Z czego dusza sądzona bywa?*
 O. Sądzona jest dusza względem dobrego i złego, które wykonała, póki z ciałem złączona była, to jest w życiu.
7. P. *Czy niedoszony jest ten sąd?*
 O. Wyrok od Boga dany cofniony być nie może.
8. P. *Co się z duszą naszą stałe po tym sądzie?*
 O. Dostaje się do nieba, albo do czyśćca, albo do piekła.
9. P. *Którzy są ci, których dusze idą do nieba?*
 O. Ci są co umierają niesplamieni żadnym grzechem, nawet ani powszednim, i Boskiej sprawiedliwości zupełnie zadość uczynili.
10. P. *Którzy są ci, których dusze dostają się do czyśćca?*
 O. Są ci którzy umarli nie oczyszczeni się z grzechów powszednich, lub nie zupełnie zadość uczyniwszy Boskiej sprawiedliwości.

11. P. *Którzy są, co ich dusze idą do piekła?*
 O. Są ci, co umierają w stanie grzechu śmiertelnego, który choćby tylko jeden popelniony w piekło ich pogaża.

NAUKA XV.

O Niebie, Czyściu i Piekle.

1. P. *Co rozumiesz przez Niebo?*
 O. Rozumem miayscę w którym Bóg nagrodę Świętym daie po tym życiu.
2. P. *Na czym zasada się szczęśliwości Świętych w Niebie?*
 O. Szczęście ich zasada się na tym, iż Boga najwyższe dobro posiadają, bez obawy stracema go kiedy.
3. P. *Jakim sposobem Święci Boga posiadają?*
 O. Święci Boga posiadają widząc go i takim jest w sobie samym, i kochając go doskonałe, co ich napełnia niepojętym weselem.
4. P. *Jak długo trwać będzie szczęśliwość świętych?*
 O. Szczęśliwość ta tak długo jak sam Bóg trwać będzie, to jest nie będzie miała końca.
5. P. *Co to jest Czyściec?*
 O. Jest miayscę w którym cierpią po śmierci dusze sprawiedliwych, nie dosyć oczyszczone, aby zaraz do nieba weszły.
6. P. *Dusze te czy wiele w czyściu cierpią?*

- O. Będąc pozbawione szczęścia oglądania Boga, przez ten czas dla tey nawet niedoey przyczyny więcej cierpią niżeli w tym życiu cierpieć mogła.
7. P. *Dusze te czy długo w Czyściu przebywają?*
 O. Zostają tam pokąd sprawiedliwości Boskiej zupełnie zadosyć nie uczynią.
8. P. *Czy możemy pomoc jaką dać Duszom Czyściowym?*
 O. Możemy nie tylko pomodzą im, ale nawet otrzymać ich uwolnienie modlitwami naszymi, dobrami uczynkami, a najbardziej ofiarą Mszy S.
9. P. *Istnie jakie obowiązki poratować podług wolności dusze zmarłych?*
 O. Jest w tym obowiązek wdzięczności względem rodziców i dobrodziejców; obowiązek sprawiedliwości względem tych którym powodem do złego byliśmy; obowiązkiem miłości względem wszystkich innych wiernych.
10. P. *Co jest piekło?*
 O. Jest miayscę, gdzie odręzczeni są ci, co wstanie grzechu śmiertelnego umierają.
11. P. *Jakie są męki w piekle?*
 O. Męki w piekle są odrzucenie od oblicza Boskiego, ogień wieczny i pożerający, zgrzyoty i rozpaca.
12. P. *Jak długo trwać będą męki potępionych?*
 O. Trwać będą przez całą wieczność, to jest końca mieć nie będą.

13. P. Potępieni czy mogą się spodziewać jakiejś folgi?

O. Nie mogą. Potępieni cierpią i cierpieć będą bez przerwy, bez pociechy, bez nadziei jakiegokolwiek ochłody.

NAUKA XVI.

Objaśnienie Składu Apostolskiego.

1. P. Co to jest Skład Apostolski i naczy Wierzę w Boga?

O. Jest to wyznanie wiary ułożone od Apostolów, zawierające wedronastu artykułach, głównejsze prawdy Religii.

2. P. Czemu dały temu wyznaniu imię składu? O. Bo złożone od Apostolów było, aby się Chrześcianie po jednorozny nam między sobą poznawać mogli.

3. P. Który jest pierwszy artykuł składu Apostolskiego?

O. Wierzę w Boga Oycę wszechmogącego Stworzyciela nieba i ziemi.

4. P. Co znaczy to słowo: Wierzę?

O. To słowo wierzę, znaczy, jestem przekonany, mam za rzecz pewną.

5. P. Co znaczy te słowa: Wierzę w Boga?

O. Znaczą, jestem pewny, iż jest Bóg jeden. Daję zupełną wiarę temu o mówi. Wszelką mam w nim ufność.

6. P. Co znaczy Słowa: Wierzę w Boga Oycę

O. Znaczą, że pierwsza osoba Trójcy przynajświętszej jest Bóg Ojciec.

7. P. Co znaczy słowo: Wszechmogący?

O. Znaczą, iż Bóg samą wolą swoją wszystko uczynić może co mu się podoba.

8. P. Co wyznaliśmy oeni słowy: Stworzyciela nieba i ziemi?

O. Wyznaliśmy, iż Bóg z niczego uczynił niebo i ziemię, i wszystkie stworzenia.

9. P. Co znaczą one słowa drugiego artykuła: I w Jezusa Chrystusa, syna jego jedynego?

O. Te słowa znaczą, iż Jezusa Chrystusa uznaliśmy być drugą osobą Trójcy przynajświętszej, prawdziwym i jedynym synem Bożym.

10. P. Izali Święci nie są także Synami Bożymi?

O. Są wprawdzie Synami Bożymi, ale z przysposobienia nie zaś z natury jak Jezus Chrystus.

11. P. Co znaczy słowo Jezus?

O. Znaczą jedno co Zbawiciel.

12. P. Co znaczy słowo Chrystus?

O. Znaczą namaszczenie duchowne Jezusa Chrystusa.

13. P. Na czym gruntuje się to duchowne namaszczenie Jezusa Chrystusa?

O. Gruntuje się na zupełności łask wszystkich, które są w Jezusie Chrystusie.

14. P. Czemu Jezusa Chrystusa mianujemy Panem naszym?

O. Bo Jezus Chrystus jako Bóg, jest Pa-
nawyszyzy rzeczy wszystkich, a jako Zba-
wiciel, odkupiał nas krwią swoją, aby-
śmy ludem jego byli.

N A U K A XVII.

Dalszy ciąg obitainienia Składu Apostolskiego.

1. P. Co znaczą owe słowa trzeciego artykuła:
który się poczęł z Ducha świętego?
O. Te słowa znaczą, iż ciało Jezusa Chry-
stusa wykształtowane było w żywocie
Panny Maryi za sprawą Ducha świętego.
2. P. Co znaczą następne słowa trzeciego ar-
tykuła: *narodził się z Maryi dziewicy?*
O. Te słowa znaczą, że Najświętsza Pan-
na przez miesiąc dziewięć Jezusa w ży-
wocie nosiła, a potem wydała go na
świat, nie przestawszy nigdy być dzie-
wicą.
3. P. *Marya matka Bozka czy zawsze Pan-
ną była?*
O. Tak jest. Zawsze była Panną przed
porodzeniem i po porodzeniu.
4. P. *Czego nas uczy czwarty artykuł: Umę-
czon pod Postęskim Pilatem, ukrzyżowan,
umarł i pogrzebion?*
O. Artykuł ten naucza nas, iż w czasie w któ-
rym Pontius Pilatus zawiadował Żydow-
ską krainą, Jezus Chrystus cierpiał naj-
srodsze męki, iż umarł na krzyżu, i że

- po śmierci ciało jego w grobie złożo-
ne było.
5. P. *Co znaczą owe słowa piątego artykuła:
zstąpił do piekiel?*
O. Znaczą to, iż gdy Jezus Chrystus umarł,
dusza jego zstąpiła na miejsce piekłem
inaczej Otchłanią nązwane.
 6. P. *Czemu Dusza Jezusa Chrystusa zstąpiła
do otchłani?*
O. Dla wyprowadzenia stamtąd dusz ludzi
sprawiedliwych, cz-kających, aby wstęp
im do nieba otworzył.
 7. P. *Czemu te święte dusze jeszcze nie były
w niebie?*
O. Bo Jezus Chrystus, który śmiercią swo-
ją ni-bo-łuziom wysłużył, pierwszy
woić tam był powinien.
 8. P. *Czego nas uczy te dalsze słowa piątego
artykuła: Trzeciego dnia Zmartwych-
wstał?*
O. Uczy nas tego, że trzeciego dnia po
śmierci swojej Jezus Chrystus zmartwych-
wstał, w chwale i nieśmiertelności.
 9. P. *Co nam opowiadają owe słowa szóstego
artykuła: Wstąpił na niebiosa?*
O. Opowiadają nam, iż w czterdzięci dni
po swoim zmartwychwstaniu, Chrystus
Jezus przeżiał być widzianym na ziemi,
gdę się do nieba przeniósł.
 10. P. *Czemu wznalasz: Siedzi na prawicy
Boga Ojca wszechmogącego?*
O. Bo Jezus Chrystus jako Bóg, posiada

w niebie też samą chwałę, też samą moc, którą Bóg Ojciec jego, także przeto iż święta jego ludzka natura tam jest nad wszystkie stworzenia wyniesiona.

11. P. *Iżali Jezus Chrystus tylko w niebie jest?*
O. Jezus Chrystus ile Bóg jest wszędzie.
12. P. *Gdzie jest Jezus Chrystus ile człowiek?*
O. Jezus Chrystus ile człowiek jest w niebie i w przynajświętszym Sakramencie ołtarza.
13. P. *Co znaczy siódmy artykuł: Zstąpił ma przysię sędzić żywych i umarłych?*
O. Ten artykuł znaczy, iż na końcu świata Jezus Chrystus widocznie z nieba zstąpi na sążenie ludzi wszystkich.
14. P. *Jak nazywają ten sąd, który na końcu świata Jezus Chrystus przedsięwzięcie względem ludzi wszystkich?*
O. Zowie się Sądem ostatecznym lub powszechnym.
15. P. *Z jakiej przyczyny Jezus Chrystus przedsięwzięcie na on czas sąd ostateczny?*
O. Jezus Chrystus ten sąd przedsięwzięcie dla okazania sprawiedliwości swojej i mocy, dla pomnożenia chwały sprawiedliwych i zawstyżenia grzeszników.
16. P. *Co nastąpi po sądzie ostatecznym?*
O. Po sądzie ostatecznym nie będzie więcej czyści, święci w ciele i duszy pojedą do nieba, a złi w ciele i duszy będą pogrążeni w piekło.

NAUKA XVIII.

Dalszy ciąg objaśnienia Składu Apostolskiego.

1. P. *Co ósmym artykułem wyznawamy: Wierzę w Ducha Świętego?*
O. Wyznawamy, iż jest w Bogu trzecia osoba, a ta jest Duch Święty.
2. P. *Co to jest Duch Święty?*
O. Jest trzecia osoba Trójcy przynajświętszej, pochodząca od Ojca i od Syna i im we wszystkich równa.
3. P. *Czemu wierzymy w Ducha Świętego, równie jak w Ojca i w Syna?*
O. Bo Duch Święty jednym jest Bogiem z Ojcem i Synem.
4. P. *Co wyznawamy w tej części dziesiątego artykułu: Święty kościół powszechny?*
O. Wyznawamy, iż wszyscy wierni pod rządem prawych pasterków składają zgromadzenie święte nazwane kościoł katolicki.
5. P. *Co rozumiemy gdy w drugiej części tegoż artykułu mówimy Świętych obcowanie?*
O. Rozumiemy to, iż wierni wszyscy uczestnikami są wzajemnie zasług dobrych swych uczynków.
6. P. *Co znaczy dziesiąty artykuł: Grzechów odpuszczenie?*
O. Znaczy, iż Jezus Chrystus dał kościo-

łowi swemu prawdziwą moc odpuszczenia grzechów.

7. P. Co wyznaliśmy w jedenastym artykule: *Ciała zmartwychwstanie?*

O. Wyznaliśmy, iż na końcu świata ludzie wszyści w tychże ciałach zmartwychwstają, które w tym życiu mieli.

8. P. *Jakim sposobem stanie się to zmartwychwstanie?*

O. Stanie się przez Boga Wszemmocnego.

9. P. *Czego nas uczy dwunasty artykuł: *Żywot wieczny?**

O. Uczy nas, iż po zmartwychwstaniu powszechnym nastanie nowe życie, którego końca nie będzie.

10. P. *Jakie to będzie nowe życie?*

O. Będzie nieskończenia szczęśliwe dla Świętych, a nieskończenie nieszczęśliwe dla potępionych.

11. P. *Co czynić trzeba na uniknięcie nieszczęśliwości potępionych, i dójście szczęśliwości świętych?*

O. Trzeba się strzedz grzechu, a ćwiczyć się w cnotach Chrześcijańskich.

12. P. *Co rozumiesz przez cnoty Chrześcijańskie?*

O. Rozumiem się święte i nadprzyrodzone skłonności wiódące nas do czynienia dobrego a strzeżenia się zła.

13. P. *Które są główniejsze cnoty Chrześcijańskie?*

O. Główniejsze cnoty Chrześcijańskie są: Wiara, Nadzieja i Miłość.

NAUKA XIX.

O Wiarze.

1. P. *Co jest wiara?*

O. Wiara jest cnota nadprzyrodzona, nas pociągająca do mocnego wi-rzenia i-mu, co Bóg kościołowi swojemu objawił, a dla tego, iż objawił.

2. P. *Na czym się wiara nasza zasadza?*

O. Na słowie Bożym, którego uczy nas kościół, błędnie nigdy nie mogący i zawsze kierowany od Ducha świętego.

3. P. *Czy wiara jest potrzebna?*

O. Potrzebna jest wiara, bo bez wiary niepodobna jest polubić się Bogu.

4. P. *Czy winniśmy wierzyć wszystko, co kościół wierzy i naucza?*

O. Tak jest, winniśmy pod karą potępienia wierzyć, przynajmniej w powszechności, coko-wiek kościół wierzy i naucza.

5. P. *Co to jest wierzyć w powszechności wszystko co kościół wierzy i naucza?*

O. Jest to jednym aktem wiary, wierzyć prawdy wszystkie od Boga kościołowi swojemu objawione.

6. P. *Izali nie znajdują się prawdy niektóre dotyczące się wiary, którym każdy wier-*

ny w szczególności obowiązany jest wierzyć?

- O. Każdy wierny w szczególności wierzący powinien tajemnicę Ta być przynajmniej, szczyt, wcielenia Bożego, naszego odkupienia, nieśmiertelności duszy, nieba i piekła.
7. P. Ten, któryby pozabawiony był wiadomości tych pierwszych prawd wiary, czy może być zbawiony?
- O. Wiadomość tych pierwszych prawd wiary, konieczna jest do zbawienia potrzebna.
8. P. Co to jest tajemnica?
- O. Tajemnica jest prawda właściwa świętej religii naszej, która nie będąc przeciwną rozumowi, przewyższa jednak światło rozumu.
9. P. Czy doryć jest Chryścijaninowi znać główne tajemnice wiary?
- O. Bynajmniej. Każdy Chryścijanin powinien jeszcze umieć przynajmniej Słabo Apostolski, Przykazania Bożkie i kościoła, modlitwę Pańską, i co potrzebne jest do godnego przyjęcia Sakramentów.
10. P. Którzy są, co przeczą wierze grzeszą?
- O. Ci co wstrząsają się w jakąś wiary należącą prawdę wierzyć, albo którzy o niej dobrowolnie wątpią, i ci co nie dbają o nabycie wiadomości tych, które znać powinni.

11. P. Czy jest obowiązek jaki wyznawania powierzenia wiary?
- O. Jest, gdyż Chrystus Jezus wyrzucił się przed Ojcem swoim tych którzyby się wstydzili wyznać jego przed ludźmi.
12. P. Czy należy często wzbudzać akty wiary?
- O. Należy często akty wiary wzbudzać, naybardziej zaś, kiedy kto od pokus przeciw wierze jest nagabany, takim przystępując do Sakramentów i w niebezpieczeństwie życia.
13. P. Co nas najbardziej narazi na niebezpieczeństwo utracenia wiary?
- O. Głównie w pełnieniu swych powinności, rozpuszne życie, obcowanie z osobami złe o Religii mówiącymi, i czytanie złych ksiąg.

NAUKA XX.

O Nadziei i miłości.

1. P. Co jest nadzieja?
- O. Nadzieja jest cnota nadprzyrodzona, przez którą z największą ufnością spodziewamy się od Błogiej dobroci, przez zasługi zbawiciela naszego Jezusa Chrystusa, życia wiecznego i potrzebny pomocy na dostąpienie onego.
2. P. Jakie mamy podudki spodziewania się łask Bożych i życia wiecznego?
- O. Te mamy podudkę, iż nam to Bóg

obieczał przez wzgląd na zasługi Jezusa Chrystusa.

3. P. *Nadzieja nasza czy powinna być od trwogi wolna?*

O. Nie, lecz obawiać się powinniśmy, bo sprzeciwić się możemy łaskom Bożym, i stracić przez winę naszą życie wieczne.

4. P. *Które są grzechy przeciw nadziei?*

O. Rozpacz i zachwalstwo.

5. P. *Kiedy się grzeszy przez rozpacz?*

O. Kiedy na ufności w dobroci Boskiej zchodzi, którym to sposobem grzeszą, którzy ufności nie mają w Opatrzności Boskiej, albo też ci co o zbawieniu swym rozpaczają.

6. P. *Którzy są, co grzeszą zachwalstwem?*

O. Grzeszą zachwalstwem, którzy obierają sobie uniknąć grzechu, ćwiczyć się w cnotach i niebo osiągnąć nie używając przyzwolonych do tego sposobów.

7. P. *Czyli często wzbudzać należy akty nadziei?*

O. Często je wzbudzać trzeba, mianowicie w niebezpieczeństwach zdarzających się, w pokusach do rozpaczki wiadcących, przy Sakramentów przyjmowaniu, i w czasie zbliżających się śmierci.

8. P. *Co jest miłość?*

O. Miłość jest cnota nadprzyrodzona pobudzająca nas do kochania Boga nadewszystko

stko dla niego samego, a bliźniego jak nas samych, ze względu na Boga.

9. P. *Po czym poznać możemy, że Boga kochamy?*

O. Po wierności z którą przykazania jego zachowujemy.

10. P. *Co to jest kochać bliźniego jak siebie samego?*

O. Jest to, żadnej mu krzywdy nie wyrządzać; życzyć mu i obmyślać ile można, dobra duchowne i doczesne, których potrzebować może.

11. P. *Kto jest bliższym naszym?*

O. Wszyscy zgola ludzie, nie wyznając nawet najgłówniejszych nieprzyjaciół naszych.

12. P. *Czy można kochać Boga nie kochając bliźniego?*

O. Nie można kochać Boga, bez kochania bliźniego; jedna z tych miłości nierozdzielna jest od drugiej.

13. P. *Czy polityczna rzecz jest, wzbudzać codziennie akty wiary, nadziei i miłości?*

O. Najchwalebniejszy jest zwyczaj codziennie do modlitw swoich porannych i wieczornych przyłączać akty wiary, nadziei i miłości.

NAUKA XXI.

O grzechu.

1. P. Co jest grzech?
O Grzech jest nieposłuszeństwo prawu Bożiemu.
2. P. Wielorakiem sposobem wyrządza się nieposłuszeństwo prawu Bożiemu?
O. Pięciorakiem sposobem: myślą, pożądaniem, mową, uczynkiem i opuszczeniem swojej powinności.
3. P. Wieloraki jest grzech?
O. Dwójaki: grzech pierworodny i grzech uczynkowy.
4. P. Co jest grzech pierworodny?
O. Grzech pierworodny ten jest, w którym się wszyscy poczynamy, a którym się, i którego nas winnemi uczynił pierwszy nasz ojciec Adam nieposłuszeństwem swoim.
5. P. Co to jest grzech uczynkowy?
O. Grzech uczynkowy jest ten, który własną wolą naszą popełniamy.
6. P. Jak się dzieli grzech uczynkowy?
O. Dzieli się na śmiertelny i powszedni.
7. P. Co jest grzech śmiertelny?
O. Grzech śmiertelny jest nieposłuszeństwo prawu Bożiemu w rzeczy wielkiej wagi.
8. P. Czemu nieposłuszeństwo prawu Bożiemu w rzeczy wielkiej wagi zawsze się grzechem śmiertelnym?

9. P. Co rozumiesz przez to, że grzech śmiertelny duszę o śmierć przyprawia?
O. Rozumiem, iż grzech śmiertelny wydziera duszę z życia iey nadprzyrodzone, gdy ją z łaski poświęcającej wyrzuca.
10. P. Co jest grzech powszedni?
O. Jest nieposłuszeństwo prawu Bożiemu w rzeczach mniejszej wagi, albo gdzie nie ma zupełnego zezwolenia.
11. P. Jakie są skutki grzechu powszedniego?
O. Grzech powszedni łaskę w nas osłabia, i drogę do grzechu śmiertelnego toruje, także godzi nas w czyni kary doczesnej.
12. P. Co rozumiesz przez kary doczesne?
O. Rozumiem kary wszystkie, które nie są wieczne, to jest kary tego życia i kary czyscowe.
13. P. Więc grzech złem jest nadzwyczajnym?
O. Bez wątpienia. Grzech bynajmniejszy większym złem jest niż to wszystko co złego na świecie dać się może.
14. P. Czym się najbardziej dzielić na tym świecie powinniśmy?
O. Grzechem śmiertelnym, gdyż się onym bardziej niż śmiercią brzydząć powinniśmy.

NAUKA XXII.

O grzechach głównych.

1. P. *Których się grzechów najbardziej wystrzegać należy?*

O. Tych się najbardziej chronić trzeba, które zowią głównemi, dla tego, iż z nich wypływają inne wszystkie.

2. P. *Wiele jest grzechów głównych?*

O. Jest ich siedm: Pycha, łakomstwo, nieczystość, obżarstwo, gniew, zazdrość i lenistwo.

3. P. *Co jest pycha?*

O. Pycha jest nierządny szacunek przymiotów które kto ma, albo sobie przypisać; skąd idzie, iść się w sobie sam chęć i nad inne wynosi.

4. P. *Co jest łakomstwo?*

O. Łakomstwo jest nierządna miłość bogactw, przez którą one miłujemy i onych dla nichże samych szukamy?

5. O. *Co jest nieczystość?*

P. Jest miłość nieprzystojnych roskoszy.

6. P. *Co jest obżarstwo?*

O. Obżarstwo jest nierządne przywiązanie do pokarmu lub napoju.

7. P. *Co jest gniew?*

O. Jest nieumiarowane poruszenie duszy, wiodące nas do niecierpliwości, do pedliwości i do zemsty?

8. P. *Co jest zazdrość?*

O. Zazdrość jest smutek albo nieukontentowanie, które czujemy z cudzego dobra, poczytując tę pomyślność za własne nasze mieszkanie.

9. P. *Co jest lenistwo?*

O. Lenistwo jest wstręt dobrowolny od pożytecznych zabaw i innych powinności swoich.

10. P. *Grzechy główne czy zawsze są śmiertelne?*

O. Śmiertelne są kiedy popełnione bywają w rzeczach większej wagi i z doskonałym zezwoleniem. Są zaś powszednie w rzeczach mniejszej wagi, albo kiedy niezapelnie jest zezwolenie.

11. P. *Co czynić trzeba na astrzeżenie się grzechu i ćwiczenie się w cnotach?*

O. Trzeba zachować Boskie i kościelne przykazania.

12. P. *Wiele jest Boskich przykazań?*

O. Jest ich dziesięć. *Patrz na karcie 11.*

NAUKA XXIII.

O pierwszym przykazaniu Boskim.

1. P. *Co przepisano jest pierwszym przykazaniem: Nie będziesz miał cudzych Bogów przede mną.*

O. Przepisuje cześć Bogu oddawać i kochać go doskonale.

2. P. *Co jest cześć Bogu oddawać?*

K

O. Jest oddawać to poznanowanie, honor i ukłon, który mu się należy od nas jako Stwórcy i najwyższemu Panu naszemu.

3. P. *Czy wiele jest sposobów oddawania cni Bogu?*

O. Powinniśmy oddawać cześć Bogu dwójakim sposobem: wewnątrz i w duchu, powierzchownie i co do ciała.

4. P. *Co jest oddawać Bogu cześć wewnątrz i w duchu?*

O. Jest uznawać, że Bóg jest najwyższym Panem naszym; poddawać mu nasz umysł, i mieć wolę szczerą pełnienia woli jego we wszystkim.

3. P. *Co jest oddawać cześć Bogu powierzchownie i co do ciała?*

O. Jest okazać powierzchownym jakim dziełem cześć którą Bogu wyrządzamy.

6. P. *Co trzymał należy o tych, którzy oddają Bogu cześć tylko powierzchowną, a wewnątrz jej nie wyrządzają?*

O. Są to obłudnicy i kłamce, których cześć Bóg odrzuca.

7. P. *Wzbudź akt pokłonu winnego Bogu.*

O. Patrz na kartce 9.

8. P. *Kiedy należy akty pokłonu wzbudzać?*

O. Należy je często wzbudzać, szczególnie zaś rano i wieczor, i przytomnym będąc na mszy świętej i nabożeństwie kościelnym.

9. P. *Co jest miłowac Bogu doskonale?*

O. Jest kochać Boga nadewszystko, i do niego kierować wszystkie nasze myśli, wszystkie affekta, wszystkie uczynki.

10. P. *Wzbudź akt miłości Bożej.*

O. Patrz na kartce 9.

11. P. *Kiedy winniemy wzbudzać akty miłości Bożej?*

O. Szczególniej obowiązani do tego jesteśmy, kiedy poczynamy tyle mieć rozumu abyśmy Boga poznawali; kiedy przystępujemy do Sakramentu pokuty; kiedy widzimy się być w niebezpieczeństwie śmierci.

12. P. *Które są inne rzeczy szczególne, gdzie przyzwaito jest wzbudzać akty miłości Boga?*

O. Przyzwaito jest wzbudzać takowe akty z rana i wieczor, słuchając Mszy Świętej; przystępując do Sakramentów zwłaszcza do komunii świętej, po odebraniu jakiego osobliwszego od Boga dobrodziejstwa, na ostatek w niedziela i święta jako dni Bogu poświęcone.

15. P. *Które są główniejsze grzechy, zakazane tym pieraszym przykazaniem?*

O. Bałwochwaltwo, zabobonność, niezdolność, świętokradztwo, i bliźnierstwo.

14. P. *Co jest Bałwochwaltwo?*

O. Jest to grzech przez który promemu stworzeniu bywa oddawana cześć Bogu samemu należąca.

15. P. *Co jest zaboban?*

O. Iest część niepodobałca się Bogu; albo pebnie zachowanie prawideł, przeciwnych nauce i duchowi kościoła.

16. P. *Nie iestli to grzech zabobonności radzić się wieszczków?*

O. Bez wątpienia iest to grzech wielki; ponieważ tym sposobem przypisuje się wieszczkom wiadomość rzeczy utajonych, która samem tylko Bogu iest właściwa.

17. P. *Co iest nieczłoność?*

O. Iest pogarda Boga, albo rzeczy świętych.

18. P. *Co iest świętohradstwo?*

O. Iest nieczność rzeczy świętych.

19. P. *Co iest bluźnierstwo?*

O. Iest słowo obelżywe przeciw Bogu lub świętym wyrzeczone.

N A U K A XXIV.

O drugim i trzecim przykazaniu Boskim.

1. P. *Co nam Bóg zakazuje w drugim przykazaniu: Nie będziesz brał imienia P. Boga twego nadaremno?*

O. Bóg nam zakazuje drugim przykazaniem przysięgi próżney przez imię święte Boskie, ani przez inną rzecz taką.

2. P. *Co to iest przysięgać?*

O. Przysięgać iest brać Boga za świadka

rzeczy którą pewną być twierdzimy, albo tey którą obiecujemy.

3. P. *Co iest próżno przysięgać?*

O. Próżno przysięgać, iest przysięgać przeciw prawdzie, albo bez potrzeby, albo przeciw sprawiedliwości.

4. P. *Co iest przysięgać przeciw prawdzie?*

O. Iest z przysięgą utrzymywać za prawdziwą rzecz tę, którą wiemy być fałszywą, albo która iest niepewna: także z przysięgą obiecywać czynić, co w rzeczy samey wykonać nie myślimy.

5. P. *Co iest przysięgać bez potrzeby?*

O. Iest przysięgać nie będąc do tego przynaglonym przyczyną ważną i sprawiedliwą.

6. P. *Co iest przysięgać przeciw sprawiedliwości?*

O. Iest pod przysięgą obiecywać co złego, lub niesprawiedliwego.

7. P. *Dla czego iest obowiązany ten który co pod przysięgą obiecał?*

O. Iestli rzecz dobra iest, powinien ją wypełnić; iestli zła, grzech był popełniony obowiązuąc się do niej, a nowy grzech byłby popełniony eą wykonywając.

8. P. *Zdorzać się kiedy obowiązek przysięgania?*

O. Iest obowiązek przysięgania, kiedy prawą zwierzchność mający przysięgę wykonać każe.

9. P. *Jeżeli drugie przykazanie nie wkłada też obowiązku pełnienia ślubów uczynionych?*
 O. Obowiązkiem do pełnienia ślubów uczynionych, ale ślubów czynić nie należy bez pilnego namyslenia się, i zasięgnięcia rady.
10. P. *Co jest ślub?*
 O. Jest obietnica Bogu uczyniona z rozważą, którą się do dzieła jakiego dobrego obowiązujemy.
11. P. *Co nam przepisuje trzecie przykazanie: Pamiętaj abyś dzień święty święcić?*
 O. Przepisuje, abyśmy zachowali i święcili dzień niedzielną.
12. P. *Co czynić trzeba na zachowanie i święcenie dnia niedzielnego?*
 O. Trzeba wstrzymać się od prac służbowych i zaprząć się ćwiczeniem w dziełach religii i pobożności.
13. P. *Co się rozumie przez prace służebne?*
 O. Rozumie się pracę i zabawy niemiłe, któremi zwykli pospolicie ludzie na życie zarabiać.
14. P. *Nie można czasem pracować, albo chociaż pracować w niedziele?*
 O. Można w potrzebie i otrzymawszy od zwierzchności kościelnej pozwolenie.
15. P. *Co jeszcze w Niedziele jest zabronione?*
 O. Tańce, widowiska, przebywanie w szynkowniach, i wszystkie zdrożności kaźde-

- go nawet czasu zakazane, szczególniejszą w ten święty dzień zabronione.
16. P. *Jakie są święta religii, któremi dzień Niedzielną święcony bywa?*
 O. Miła, nauki i inne kościelne nabożeństwa, zwłaszcza w Parym kościele.
17. P. *Które są inne uczynki pobożne, któremi w niedziele zaprząć się należy?*
 O. Każdy zaprząć się powinien uczynkami pobożnymi stanowi swemu przyzwyczajeni, iako: księgi pomyślne czytać, nauczać dzieci swoje i służące, odwiedzać Najświętszy Sakrament, wspomagać chorych, iestyc strapiionych.

NAUKA XXV.

O czwartym przykazaniu.

1. P. *Co nam Bóg przykazanie w czwartym przykazaniu: Czciy Ojca i matkę twą, abyś był sługowiciem na ziemi?*
 O. Przykazanie nam kochać ojca i matkę, szanować ich, posłusznymi im być, i pomoc im w potrzebie dawać.
2. P. *Jakim sposobem dzieci poznanowanie oświadczać swoją ojcu i matce?*
 O. Dzieci poznanowanie rodzicom oświadczyć mają w słowach, w postępkach wszystkich, i wystrzegać się wszystkiego coby ich obrazić mogło.
3. P. *W jakiej okoliczności powinny szczegól-*

nicy dzieci oświadczał poszanowanie i po-
wołność rodzicom swoim?

O. Szczególniej do tego są obowiązani,
kiedy o obranie stanu życia idzie.

4. P. Co jest być posłusznym Ojcu i matce?

O. Jest skwapliwie i bez zstępiania wyjąt-
kowo wykonywać co rozkazują.

5. P. Czy należałoby słuchać rodziców, gdy-
by rozkazowali coby z Boską obrazą
było?

O. Nie należy ich słuchać. Trzeba Boga
raczej niż ludziom być posłusznym.

6. P. Co jest wspomagać ojca i matkę?

O. Jest, dać im pomoc w ubóstwie, w sta-
rości, w chorobach, i obmyśleć ile to
będzie może ratunek duchowny i doczesny,
którego potrzebują.

7. P. Co się należy rodzicom po ich śmierci?

O. Trzeba się za nich modlić, tudzież wier-
nie i skwapliwie wykonać ich ostatnią
wolę.

8. P. Którzy są iestote z przepisu czwarto-
go przykazania cześć od nas wyciąga-
jący?

O. Wszyscy nasi przełożeni duchowni i
docześni.

9. P. Jakie są powinności rodziców ku dzie-
ciom?

O. Powinności są te: kochać je, wycho-
wać, poprawiać, dać im dobry przy-
kład, i sposób im do życia przyzwyczaj-
ony obmyśleć.

10. P. Jak rodzicy kochać dzieci swoje powinni?

O. Kochać je winni przywiązaniem Chrze-
ścijańskim, jako dzieci własnie do Boga
należące.

11. P. Należy czy zasadza się obowiązkiem, któ-
ry rodzice mają wychowania dzieci?

O. Zasada się na opatrzeniu potrzeb do
życia, i na wyuczeniu ich mianowicie
prawd i powinności religii.

12. P. Jakim sposobem rodzice poprawiać dzie-
ci powinni?

O. Strofując je o ich wady z łagodnością,
roztropnością i stałością umysłu.

13. P. Co czynić powinni rodzice na obmyśle-
nie stanu dzieciom?

O. Powinni wspierając ich radą, zostawić
im przystoyną wolność na wybranie sta-
nu, i obmyśleć im do tego sposoby.

14. P. Jakie są powinności służących względem
Panów?

O. Powinni ich szanować oraz z przywią-
zaniem i wiernością im służyć, pełniąc
ich wolę w tym wszystkim co się nie
sprzeciwia prawom Boskim i kościel-
nym.

15. P. Jakie są powinności Panów względem
służących?

O. Obchoźać się z niemi powinni łago-
dnie, mieć staranie o naukę ich, i bez-
czność na postępki, także dawać im przy-
kłady dobre.

12. P. *Grzechy przeciw czystości czy są obrzydliwe?*

O. Są nader obrzydliwe zwłaszcza u Chrześcian, gdyż dopuszczeniem się ich stać się krzywda haniebna Jezusowi Chrystusowi, którego Chrześcianie są członkami, i Duchowi Świętemu, którego są kościołem.

N A U K A XXVII.

O siódym Boshem Przykazaniu

1. P. *Czego nam Bóg zakazuje w siódmym przykazaniu? Nie kradnieć?*

O. Zakazuje nam brać, albo niesprawiedliwie zatrzymać własność bliźniego, i syda mu przyczyną szkody w majątku.

2. *Którzy są co niesprawiedliwie zabierają majątek bliźniego?*

O. Złodzieje, osuści i lichwiarze.

3. P. *Przez złodzieiów, czy tych tylko rozumiesz, co tajemnie i gwałtownie zabierają cudzy majątek?*

O. Rozumiem, iż złodziejami są i ci, którzy tajemnie i bez wiedzy właściciela, cudze dobro zabierają, jak to czasem trafia się dzieciom i rodziców, służącym, robotnikom innym.

4. P. *Czy popełnia się złodziejstwo, kiedy kto powziął sędziego lub urzędu używa na przywłaszczenie sobie cudzego majątku?*

albo też korzysta z potrzeby w której bliźni zostaje na ten sam koniec?

O. Bez wątplenia prawdziwą kradzież popełniają, którzy albo powagi, albo urząd swego zle używają na przywłaszczenie sobie cudzego majątku, lub z gwałtownej bliźniego potrzeb; niegodziwie korzystają.

5. P. *Co jest oszukiwaniem przywłaszczać sobie cudzy majątek?*

O. Jest to użyć fortela i kłamstwa w targach i innych z bliźnimi umowach, dla wydarcia mu majątku tak, żeby tego nie postrzegal.

6. P. *Co jest lichwiarstwo?*

O. Lichwiarstwo jest człowiek zysk z pieniędzy pożyczonych odbierający za samo tylko pożyczanie.

7. P. *Którzy są nabawiający bliźniego krzywdy w majątku, chociaż mu nic nie odbierają?*

O. Ci są, którzy stają się mu przyczyną niesprawiedliwej utraty majątku, który posiada: albo na przekładzie mu są do nabycia tego, którego jeszcze nie posiada.

8. P. *Czy przeciw siódemu przykazaniu te tylko swobodę grzeszą, które same przez się dopuszczają się nieprawości w nim zakazanych?*

O. Grzeszą także ci, którzy cudzych nieprawości są uczestnikami.

9. P. *Wtęc nie godzi się przymuszać, albo kazać, co dzieci, służący lub inni przez kradzież sobie przywłaszczyli?*

O. Powinno się im godzić. A ci co przymuszą, kupią, przechowują to, co przez kradzież kto sobie przywłaszczył, graższą przeciw siódmemu przykazaniu.

10. P. *Jakie obowiązki układaś niedawno przykazanie?*

O. Przykazanie cudze dobro bądź ukradzione, bądź zgubione wrócić, zapłacić co kto winien, i nagrodzić krzywdy bliźniemu uczynione.

11. P. *Kiedy kto wątpi, czyli nagrodzić lub w jakiej kwocie nagrodzić powinien, co ma czynić?*

O. Powinien radzić się spowiednika, przelżyć mu prawdę szczerze, i iść za jego zdaniem.

12. P. *Komu należy się nagroda krzywdy?*

O. Temu, któremu wyrządzona była, lub jego dziedzicom, a nie mogąc zasięgnąć o nich wiadomości, nagroda ta ubogim ma być uczyniona.

N A U K A XXVIII.

O czterech ostatnich przykazaniach Bostkich.

1. P. *Co Bóg w ósmym przykazaniu zakazuje: Nie mów naprzeciw bliźniemu twojemu fałszywego świadectwa?*

O. Zakazuje świadczenia niezgadziącego się z prawdą, kłamstwa, posądzenia plotkiego, obmowy, potwarzy i plotek.

2. P. *Co jest fałszywe świadectwo?*

O. Fałszywe świadectwo jest przyświadczanie w sądzie przeciwne prawdzie.

3. P. *Co jest kłamstwo?*

O. Jest mowa niezgadziąca się z myślą, koncem oszukania.

4. P. *Izali nigdy nie wolno kłamać?*

O. Nigdy kłamać nie wolno, choćby najważniejsza tego przyczyna była; choćby też dla obmyślenia rzeczy dobrej, lub odwrócenia zły.

5. P. *Co jest posądzenie?*

O. Jest zdanie bliźniemu nieprzychylnie wsparte na lekkich pozorach.

6. P. *Co jest obmowa?*

O. Obmowa, jest słowne bez potrzeby odkrywanie przestępstwa lub wad bliźniego.

7. P. *Co jest potwarz?*

O. Potwarz jest przyznanie bliźniemu wad których nie ma, albo przestępstw, których się nie dopuścił.

8. P. *Do czego jest obowiązany ten co odmówił, albo spotwarzył bliźniego?*

O. Powinien w miarę obmowy lub potwarzy, jak najprędzej będzie mógł nagrodzić krzywdę bliźniemu wyrządzoną.

9. P. *Jakże potwarzca może za przeniesienie swoje nagrodzić?*

O. Powiniem potwarz odwołać przed temi wszystkimi, do których wiadomości przez jego winę potwarz zrucona doszła.

10. P. *Obmówca, ponieważ prawdę tylko powiedział, tak może nagrodzić za wścibek bliźniemu przyniesiony?*

O. Powiniem, bez dopuszczenia się kłamstwa, użyć wszystkich sposobów, które podać może roztropność, dla zgładzenia, ile to bydy może, opaczego zdania, które o bliźnim wzbudził.

11. P. *Co się rozumie przez szkodliwe plotki?*

O. Jest dosięwienie jednemu bez potrzeby tego, co drugi o nim złego mówił, albo szkodliwego wyrządził, z kąś częstokroć wynika zwały i nienawiści.

12. P. *Jestli grzechem słuchać z upodobaniem obmowy potwarzy, i szkodliwe plotki?*

O. Jest w rzeczy samej grzech słuchać z upodobaniem obmów, potwarzy i szkodliwych plotek, i nie przeszkodzić im mogą to bez przykrości uczynić.

13. P. *Czego nam Bóg zakazuje w dziesiętym przykazaniu: Nie poładaj żony bliźniego twego?*

O. Zakazuje nam wszelkiej żądy rozkoszy nienależnych.

14. P. *Czego zabrania dziesiąte przykazanie?*

O. Zabrania nam żądy posiadania majątku cudzego, sposobami niegodziwemi.

NAUKA XXIX.

O przykazaniach kościelnych.

1. P. *Czy dotyc jest zachować przykazania Boskie?*

O. Nie dotyc, ale trzeba jeszcze zachować przykazania kościelne.

2. P. *Czemu należy zachować przykazania kościelne?*

O. Bo Chrystus Jezus tak przykazuje, i naucza nas, że przepisami pasterszów od siebie ustanowionych pogardzać, jest nim samym pogardzać.

3. P. *Wiele jest przykazań kościelnych?*

O. Pięć jest główniejszych. Patrz na karcie 12, co iednak nie przeszkadza, a'y inne także przykazania, na przykład o oddaniu, gdzie tak przepisano, dziesięciny, do tych nie były przyłączone.

4. P. *Co przepiśnie kościół pierwszym przykazaniem: Dni święte święcić?*

O. Kościół rozkazuje podobnym sposobem święcić dni święte, takim obowiązani jesteśmy obchodzić dni niedzielnie.

5. P. *Co rozumiesz przez dni święte?*

O. Rozumiem dni pewne szczególnejsze służbie Boskiej poświęcone końcem uznanowania tajemnic Religii, albo na pamiątkę Panny Najświętszej, i świętych Bożych.

6. P. *Co drugim przykazaniem rozkazuje kościół: Mszy świętej w Niedziele i w kad-*

do święto, tudzież ile możności kazania lub nauki słuchać?

O. Kościół S. chce, abyśmy we dni Święte i niedzielne przystońmi na mszy świętej byli.

7. P. Jak trzeba słuchać mszy S.?

O. Trzeba słuchać jej caley, z uwagą i nabożeństwem.

8. P. Jakiej mszy słuchać należy w Niedziele i w święta?

O. Rzecz jest bardzo przyzwolita słuchać Mszy wielkiej parafialney, chyba żeby słusane bardzo przyczyny temu na przeszkodzie były.

9. P. Czemu przyzwolitzą rzecz jest słuchać mszy wielkiej parafialney, niż inay?

O. Bo ta ma z tych dni odprawnie się za parafianów, i że uszyć się powinniści swoiay z ust pasterza swygo przystoi.

10. P. Z jakiej przyczyny przed mszą parafialną wodą święconą lub pokrapiają?

O. Czyni się to dla przypomnienia, iż z czystym sammieieniem przystońmi Mszy świętej być powinniśmy.

11. P. Co znaczy zwyczaj w niektórych kraich wzięty, rozdawania chleba święconego przy Mszy Świętej?

O. Jest to znak jedności między wiernymi panować mającay, którzy iedenże chleb iedzą, powinni rozumieć, iż dom iedną składają, i iedno serce, iedną tylko duszę mieć.

NAUKA XXX.

Dalszy wykład przykazań kościelnych.

1. P. Do czego nas obowiązują trzecie przykazanie kościelne: *Posty nakazane zachować?*

O. Obowiązanie nas tym przykazaniem kościół do poszczenia całego postu wielkiego, dni które suchedniowemi zowią, i wagle pewnych świąt, chyba żebyśmy dla słusznych przyczyn od tego uwolnieni byli.

2. P. Co jest post wielki?

O. Jest post na pamiątkę czterdziestodniowego postu P. naszego Jezusa Chrystusa, i na przygotowanie się do świąt Wielkonocnych ustanowiony.

3. P. Co jest post sachedniowy?

O. Jest post od kościoła przepisany, co trzy miesiące przypadający, zachowany być mający we środę, piątek i sobotę iednego tygodnia.

4. P. Czemu post sachedniowy został ustanowiony?

O. Dla poświęcenia przez pokutę wszystkich części roku; dla podziękowania Bogu za wszystkie dobra, które w każdym czasie odbieramy; i dla uproszenia od Pana Boga świętych sług oltarzów, gdyż na on czas kapłanów święcić zwykli.

5. P. *Czemu kościół modlitwy nakazuje i posty, kiedy święcą kapłany?*

O. By ludu zbawienie po wielkiej ciężci od kapłanów zawisło, mianowicie od pasterzów. Bóg w miłosierdziu swoim dobrych pasterzów dała, a złych w sprawiedliwym goiewie swoim dopuszcza.

6. P. *Na jaką pamiątkę wilie albo posty poprzedzające niektóre święta były ustanowione?*

O. Dla przygotowania się tym umartwie-niem do obchodzenia tych świąt z więk-szym nabożeństwem i ducha gorąco-ścią.

7. P. *Co to jest postać podług teraźniejszej karności kościelnej?*

O. Jest wstrzymać się od mięsnych potraw, i raz tylko dostatecznym posiłk się po-karmem, około południowej godziny.

8. P. *Oprócz tego dostatecznego posiłku, czy nie wolno wieczorem pozwolić sobie ku-lacy?*

O. Kościół dopuszcza ten posiłek wieczor-ny; ale ten tak lekki oraz tak prosty być powinien, aby za zwyczajną wie-czerzą nie mógł być poczytany.

9. P. *W którym wieku kościół obowiązuje nas do postu?*

O. Po zakończonym dwudziestym pier-wszym roku wieku.

10. P. *Co trzeba czynić, aby post był święty i przyjemny Bogu?*

O. Trzeba w duchu pokuty paścić, i do postu przyłączyć modlitwę, jałmużnę, i inne dobre uczynki.

11. P. *Co mówią nałedy o postcie dnia piątko-wego i soboty?*

O. Kościół nakazuje w te dni wstrzyma-nie się od potraw mięsnych, wyjąwszy gdy pozwolenie i potrzeba zachodzi.

12. P. *Czemu kościół przepuszcza nam dni pewne postu i wstrzymania się od niektórych potraw?*

O. Dla przywiązania sposobem szczegól-nym do pewnych dni, obowiązku po-wszecchnie do wszystkich rościągającego się czysienia pokuty.

13. P. *Co powinni czynić ci, którzy zachować postów nie mogą?*

O. Powinni ofiarować Bogu choroby lub prace swoje, jałmużnami i innymi do-bremi uczynkami niemożność zachowa-nia postów zastąpić.

14. P. *Ci co szczególnie otrzymują pozwolenie żywania mięsnych potraw, jak czego użyć mogą?*

O. Dobrym sumieniem użyć pozwolenia tego nie mogą, tylko w miarę potrzeb swoich.

15. P. *Do czego nas obowiązuje czwarte ko-ścielne przykazanie? Spowiadać się przed własnym kapłanem, lub innym, za jego pozwoleniem, przynajmniej raz w rok?*

O. Wkłada na nas obowiązek spowiedania

się przynajmniej raz w rok, od czasu jak tylko do używania rozumu przychodzimy.

16. P. *Komu spowiadać się należy zadoryć czyniąc temu przykazaniu?*

O. Własnemu Pasterzowi swemu, albo za jego pozwoleniem innemu kapłanowi od zwierności potwierdzonemu.

17. P. *Co przykazanie piąte przykazanie: Najświętszy Sakrament przynajmniej raz w rok i to ołoto święta Wielkoocnego przyjmować?*

O. Obowiązanie nas do przyjęcia komunii przynajmniej w czasie przed i 3-o wielkiej nocy wyznaczonym, we własnej Parafii, od czasu przyjęcia do zupełnego rozeznania.

18. P. *Kto ma o zupełnym rozeznaniu sądzić?*

O. Do pasterza należy sądzić, jeśli kto ma zupełne rozeznanie, to jest potrzebną zdolność do pierwszej komunii.

19. P. *Dwoma tym ostatnim przykazaniom czy staie się zadoryć przez się spowiedź i się komunię?*

O. Bynajmniej, ponieważ kościół chce, aby się spowiadało i komunikowano w dobrym duszy ułożeniu.

NAUKA XXXI.

O Modlitwie.

1. P. *Co jest modlitwa?*

O. Jest wzniesienie duszy naszej ku Bogu, dla oddania mu winnego pokłonu, i prośszenia o rzeczy, których potrzebuemy.

2. P. *O co najbardziej prosić Pana Boga powinniśmy?*

O. O te rzeczy, które mają związek z jego chwałą, z naszym i bliźnich naszych zbawieniem.

3. P. *Czy można Pana Boga prosić o dobra doczesne?*

O. Można, byleby o nie prosić koniec dobrej był zamierzony, i zupełnie się na wolę Boską oddano.

4. P. *Czy potrzeba modlić się?*

O. Tak jest, obowiązani jesteśmy modlić się, jest to nieuchronna powinność od Religii na nas położona.

5. P. *Kiedy się modlić do Boga należy?*

O. Modlić się zwyczajnie należy co dzień z rana i wieczor, przed i po beaniu pokarmu, kiedy pomoc Boska szczególnie jest potrzebna, kiedyśmy przeciw Bogu przewinili, albo w niebezpieczeństwie obraty jego zostaliśmy.

6. P. *Jak się modlić należy?*

O. Modlić się należy z uwagą, pokorą, ducha gorącością, ufnością i wytrwałością.

7. P. *Jaka jest modlitwa do której wierni najczęściej są obowiązani?*

O. Ta, której nas nauczył Pan nasz Jezus Chrystus, i którą dla tej przyczyny modlitwą Pańską nazywają.

N A U K A XXXII.

Wykład Modlitwy Pańskiej.

1. P. *Czemu modlitwa Pańska zaczyna się od tych słów: Ojcze nasz?*

O. Aby pobudzić nas do ufności w Boga, przypominając nam liżeśmy Jego dzieła.

2. P. *Co tu nie mówimy, Ojcze mój, ale Ojcze nasz?*

O. Dla wyrażenia, iż wszyscy bracia jesteśmy i jedni za drugich modlić się powinniśmy.

3. P. *Czemu mówimy: którzy jest w niebie-siach, ponieważ Bóg jest w niebie?*

O. Bo w niebie chwala Boga w większej pokazuje się świętości, i że tam go osiągnąć na wieki celem żąda naszych być powinno.

4. P. *O co prosimy temi słowy: Święcie się imię twoje?*

O. Żądamy, aby Bóg był znany, szanowany, słuszony od wszystkich ludzi, szczególnież zaś od nas samych.

5. P. *O co prosimy mówiąc, przyjdź królestwo twoje?*

O. Prosimy Boga, aby w sercach naszych przez łaskę swoją panował, i dał nam z sobą w niebie królować.

6. P. *O co prosimy mówiąc: Bądź wola twoja jako w niebie tak i na ziemi?*

O. Prosimy Boga, aby ludzie wszyscy wolę Jego wykonali na ziemi z taką gorliwością, z taką miłością, z taką Aniołowie i Święci Onę wykonywają w niebie.

7. P. *Leżce o co prosimy onymi słowami: Bądź wola twoja?*

O. Prosimy go o łaskę, abyśmy się poddali Świętej woli Jego, nawet kiedy utrapienia doświadczamy.

8. P. *O co prosimy mówiąc: Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj?*

O. Prosimy Boga, aby raczył nam codziennie używać, co nam potrzebne jest do życia duszy i ciała.

9. P. *O co prosimy Boga mówiąc: Odpść nam nasze winy?*

O. Prosimy go o odpuszczenie grzechów które zdarzyło się nam nieśczęśliwie popełnić.

10. P. *Czemu Pan nasz Jezus Chrystus każe abismy przydali: Jako i my odpuszczamy naszym winowaytom?*

O. Dla pokazania nam potrzeby darowania oraz, któreśmy sami obnieśli.

11. P. *O co prosimy w tych słowach: I nie wódź nas na pokuszenie?*

- O. Prosimy, aby nas zachował od pokus, albo łaskę nam dal zwyciężenia a-nych.
19. P. *O co prosimy w tych ostatnich wyrazach: Aże nas zbaw ode złego?*
- O. Prosimy Boga, aby nas wyrwał od wszelkiego złego, skłodeń zbawieniu naszemu mogącego, mianowicie od grzechu i potępienia.

N A U K A XXXIII.

O wzywaniu Najświętszej Panny i Świętych, i caci krzyża, relikwii i obrazów.

1. P. *Iestli rzecz dobra i pożyteczna modlić się do Świętych?*
- O. Pewnie że modlić się do świętych rzecz jest dobra i pożyteczna, bo są przyjaciółmi Boskimi i mogą być nam u Boga na pomocy przyrzuceniem się za nami.
2. P. *Izali się do Boga i do Świętych jedynymże sposobem modlimy?*
- O. Nie: modlimy się albowiem do Boga prosząc aby nas łaskami swoimi oblażył, przez wzgląd na zasługi Pana naszego Jezusa Chrystowa; a do Świętych modlimy się prosząc, aby się wstawili do Boga za nami i też łaski nam uprosili.

3. P. *Do których Świętych modlić się powinniśmy?*
- O. Dobrze jest modlić się do wszystkich świętych, szczególniej zaś do Najświętszej Panny, świętego Anieli stróża, świętych patronów mianowicie Dycezyi i Parasfi.
4. P. *Czemu szczególniej modlić się powinniśmy do N. Panny?*
- O. Bo Najświętsza Panna będąc matką Boską więcey ma u Boga powagi niż inni święci.
5. P. *Która jest nayprzedoleysza modlitwa którą kościół S. caci matkę Boską?*
- O. Ta którą podrowieniem Anielskim zowią a zaczyna się od słów Zdrowaś Maryia etc. Patrz na kartce 13.
6. P. *Dobrze jest odmawiać koronkę na paciorkach?*
- O. Bardzo dobrze, jest to święty zwyczaj od kościoła zalecony.
7. P. *Łąc trzeba odmawiać koronkę?*
- O. Przeciwnie, należy na krzyżku odmawiać skład Apostolski, Ojciec nasz na paciorkach większych, Zdrowaś Marya na mniejszych.
8. P. *Czy powinniśmy krzyż S. szanować?*
- O. Powinniśmy, bo krzyż święty znakiem jest zbawienia naszego.
9. P. *Co znaczą one wyrazy pokłon krzyżowi S. oddawać?*
- O. Znaczą to, iż na twarz przed krzyżem

padając, pokłon oddaliśmy Jezusowi Chrystusowi, który za nas na krzyżu umarł.

10. P. Czy należy szanować relikwie świętych?

O. Należy szanować relikwie świętych, bo są szacownemi ostatkami ich ciał, które były żywemi członkami Jezusa Chrystusa i kościołem Ducha świętego.

11. P. Czy należy czcić obrazy świętych?

O. Należy, bo kościół powszechny je czci i czcił po wszystkie wieki.

12. P. Modlić się przed obrazami nie leżąc to sfałszować w nich pokładac?

O. Bynajmniej. Ufność nasza nie gruntuje się na obrazach, które szanujemy, ale na przyczynie świętych w nich wyrażonych, do których nabladowania nas pobudzają.

13. P. Obrazy i relikwie Świętych czy mają przez się jaką dzielność?

O. Bynajmniej, ale P. Bóg ich czasem używa jako narzędzi do czynienia cudów.

NAUKA XXXIV.

O Sakramentach w powstęchności.

1. P. Co jest Sakrament?

O. Jest znak pod zmysły podpadający, ustanowiony od Pana naszego Jezusa Chrystusa dla poświęcenia nas.

2. P. Czemu mówisz że Sakrament jest znak pod zmysły podpadający?

O. Bo sakramenta mają znaczenie zmysłom dostępne, i prowadzą do poznania laski niewidomoy, którą w duszach naszych sprawują.

3. P. Jakim sposobem Sakramenta nas poświęcają?

O. Wzbudzając w nas albo pomnażając laskę poświęcającą.

4. P. Jak to być może aby Sakramenta wzbudziły w nas albo pomnażały laskę poświęcającą?

O. Bo Bóg przywiązał do Sakramentów dzielność wzbudzenia w nas albo pomnożenia laski poświęcającej przez zasługi Jezusa Chrystusa.

5. P. Sakramenta czy wzbudzą albo pomnażą laskę poświęcającą w tych wszystkich co je przyjmują?

O. Tak jest, byliby je przyjmowali z powinnym przygotowaniem.

6. P. Wiele jest Sakramentów?

O. Jest ich siedm: Chrzest, Bierzmowanie, Pokuta, Ciało i krew Pańska, Ostatnie świętym olejem namaszczenie, Kapłaństwo i Młżeństwo.

7. P. Które są Sakramenta, które raz tylko mogą być przyjęte?

O. Chrzest, Bierzmowanie i Kapłaństwo.

8. P. Czemu te trzy Sakramenta raz tylko mogą być przyjęte?

O. Bo wyrażają na duszy cechę, która zgłoszowana być nie może.

9. P. Co jest ta cecha wyrażona na duszy tych, co się przyjmują?

O. Jest znak dochowny, który poświęca je nazawsze Bogu sposobem szczególnym.

NAUKA XXXV.

O Chrzcie Świętym.

1. P. Co jest Chrzest?

O. Chrzest jest Sakrament gładzący grzech pierworodny i inne które kto popełnił, odpuszczający kary na które grzech zasłużył, i czyniący nas dziećmi Boskimi i kościoła.

2. P. Albo rodząc się na świat nie jesteśmy Synami Boskimi?

O. Jesteśmy wprowadzani Synami Boskimi, i od Boga życie mamy, ale się rodzimy grzesznikami, synami gniewu, nieprzyjaciółkami Boskimi, i niewolnikami szatana.

3. P. Jakże przez Chrzest stałemy się synami Bożemi?

O. Chrzest czyni nas Synami Bożemi gładząc w nas grzech pierworodny, i wlewając w duszę naszą łaskę, która nas świętymi czyni i daje nam prawo do dziedzictwa niebieskiego.

4. P. Jakże przez Chrzest stałemy się synami kościoła?

O. Bo Chrzest mieści nas między wiernymi, i daje nam prawo do uczestnictwa wszystkich dóbr kościelnych.

5. P. Czy Chrzest konieczny jest do zbawienia potrzebny?

O. Konieczny jest potrzebny, bo Chrzest tylko jeden zgładzić może grzech pierworodny.

6. P. Grzech pierworodny nie może być inaczej zgładzony jak przez Chrzest wody?

O. Może być jeszcze zgładzony męczeństwem, co nazywają Chrztem krwi; albo aktem doskonałej miłości Boga do którego przyłączona jest prawdziwa wiara przyłącza Chrztu; co nazywają Chrztem woli lub pragnienia.

7. P. Którzy są co chrzcić mogą?

O. W przypadku potrzeby każdy człowiek chrzcić może i powinien.

8. P. Co trzeba czynić chcąc kogo chrzcić?

O. Trzeba mu wody zwyciężnej nałożyć na głowę, mówiąc te słowa: Ja ciebie Chrzczę w imię Ojca i Syna i Ducha świętego. A pryncipem mieć intencją czynienia tego co kościół czyni.

9. P. Czy konieczna potrzeba, aby ta sama osoba co wodę wie, słowa też wyrzekła?

O. Tak jest, konieczna jest potrzeba aby ta sama osoba która wodą polewa wyrzekła tegożczasu one słowa: Ja ciebie chrzczę etc.

10. P. *Czego nas naucaią one słowa: Ja ciebie chrzczę w imię Ojca, i Syna i Ducha Świętego?*
 O. Uczą nas, iż przez Chrzest poświęceni jesteśmy Bogu jedynemu Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu.
11. P. *Do czego jesteśmy mocą tego Sakramentu obowiązani?*
 O. Jesteśmy obowiązani do wiernego wykonania obietnic przy Sakramencie tego przyjmowania uczynionych.
12. P. *Jakie są obietnice które się przy Chrzcie świętym czynić zwykły?*
 O. Obiecujemy na Chrzcie świętym wyrzekać się szatana, wszystkich uczynków i próbnosci tego, i żyć podług wiary.
13. P. *Co rozumiesz przez uczynki i próbnosci szatańskie?*
 O. Przez uczynki szatańskie rozumiem wszelkiego rodzaju grzechy, a przez próbnosci tego rozumie nauki, uciechy i próbnosci świata.
14. P. *Co jest żyć podług wiary?*
 O. Żyć podług wiary, jest wierzyć prawdy wszystkie, których wiara naucza, a ćwiczyć się w uczynkach które przepisało.
15. P. *Jakie dzieją tylko co narodzone maletemi obowiązać się obietnicami?*
 O. Obowiązują się przy Chrzcie przez nia tych co go do Chrztu trzymają, obowiązują się potem on sam, kiedy do lat

rozumnych przyszedłszy, Chrześcijańską wiarę wyznaie.

16. P. *Czy polityczna rzecz jest, uczynione przy Chrzcie obietnice czasem wznowione?*
 O. Bardzo polityczna rzecz jest często im wznowiać, ale szczególnie co rok dnia tego którego kto był ochrzczony.

NAUKA XXXVI.

O Bierzmowaniu.

1. P. *Co jest Bierzmowanie?*
 O. Bierzmowanie jest Sakrament który nam Ducha Świętego nadaje z obfitością ta k swoich na uczylenie nas doskonałemi Chrześcijanami.
2. P. *Jakim sposobem Bierzmowanie nas czyni doskonałemi Chrześcijanami?*
 O. Pomagaiać w nas łaskę Chrztu Świętego, i nadając nam mięstwo i odnagę, abymy się wyznali uczniami Jezusa Chrystusa nawet z niebezpieczeństwem życia naszego.
3. P. *Co to znaczy, wyznać się uczniami Jezusa Chrystusa?*
 O. Znaczy, awnie wyznawć, że wierzymy wszystkie prawdy religii Jezusa Chrystusa, i chcemy zachować powinności które na nas wkłada.
4. P. *Co znaczą one słowa: nawet z niebezpieczeństwem życia naszego?*

O

O. Znaczą to, iż Bierzmowanie zdaniem nas czyni do wytrzymania wszystkiego, do strzeżenia się i stracenia wszystkiego, jeżeli potrzeba, z miłości Jezusa Chrystusa.

5. P. *Czego się lekąć mamy, aby nas od miłości Jezusa Chrystusa odwrócić mogło?*

O. Lekąć się możemy gwałtów, przesławiania, namiętności złych ludzi, tudzież złego przykładu świata, własnej naszej ułomności i pokus szatańskich.

6. P. *Sakrament Bierzmowania czy do zbawienia jest potrzebny?*

O. Sakrament Bierzmowania niekoniecznie jest do zbawienia potrzebny, ale gdy możność przyjęcia jego trafia się, przyjęcie go należy.

7. P. *Czy można częściej przyjąć Sakrament Bierzmowania?*

O. Nie można Sakrament ten częściej niż raz w życiu przyjąć, popieliby świętokradztwo powtórnie ten Sakrament przyjmujący.

8. P. *Którzy są co moc Bierzmowania mają?*

O. Ta władza do Biskupów należy jako następców Apostołów.

9. P. *Alboż Apostołowie Bierzmowali?*

O. Pewnie. Wyrażenie świadczą pismo święte, że wierni nowo ochrzczeni bracia Ducha S. kiedy na nich Apostołowie ręce wkładali.

10. P. *Duch S. czy w teraźniejszych czasach*

zstępnie na tych co przyjmują Sakrament Bierzmowania?

O. Tak jest, zstępnie Duch Święty niewidzialnym sposobem w ich dusze.

11. P. *Izaliżby Ducha S. nie przyjęli przy Chrzcie świętym?*

O. Pewnieśmy przy Chrzcie świętym Ducha świętego przyjęli, ale go w Bierzmowaniu z obfitością łask większą przyjmujemy.

12. P. *Które to są łaski obfitujące które przy Bierzmowaniu odbieramy?*

O. Są to dary Ducha Świętego.

NAUKA XXXVII.

O darach Ducha świętego.

1. P. *Co w powzięności rozumieć należy przez dary Ducha Świętego?*

O. Dary Ducha S. są doskonałością nadprzyrodzoną sposobującą dusze nasze, aby za powodem Ducha S. szły.

2. P. *Wiele jest darów Ducha S.*

O. Jest ich siedm: Mądrość, Rozum, Rada, Męstwo, Umiejętność, Pobożność, Bojaźń Boska.

3. P. *Co jest dar mądrości?*

O. Mądrość dar jest Ducha S. przez który staję się, że pogardzamy rzeczami znikomnymi świata tego, abiję się tylko do dóbr wiecznych przywiązały.

6. P. *Co jest dar Rozumu?*

O. Rozum jest dar Ducha S. oświecający nas i prowadzący do poznania prawd religii.

5. P. *Co jest dar Rady?*

O. Rada jest dar Ducha S. przywodzący nas do pilnego szukania i obraniania tego co Bogu jest miłszego, a nam ku zbawieniu polityczniejszego.

6. P. *Co jest dar Męstwa?*

O. Męstwo jest dar Ducha S. sprawujący, iż z odwagą przegramy nad trudnościami i przeszkodami nam się nadrodzającymi zbawienia złączającymi.

7. P. *Co jest dar wnieścności?*

O. Umiejętność jest dar Ducha S. nauczający nas poznawać drogę, którą postępować i niebezpieczeństwa których strzeżać się powinniśmy, abyśmy do nieba trafili.

8. P. *Co jest dar pobożności?*

O. Pobożność jest dar Ducha S. sprawujący, iż z ochotą i łaskawością do tego wszystkiego zmiierzamy, co do służby i czci Boga należy?

9. P. *Co jest dar Bożności Bożkiej?*

O. Bożność Boża jest dar Ducha S. wzbu-
dzający w nas chęć z miłością słuzoną, sprawującą, iż się obawiamy stać się Bogu niemilemi.

NAUKA XXXVIII.

*O przygotowaniu do Bierzmowania.*1. P. *Czy trzeba być w stanie łaski do Sakramentu Bierzmowania przystępnym?*

O. Tak jest, a popełniłby świętokradztwo kto by ten Sakrament przyjął w stanie grzechu śmiertelnego.

2. P. *Coż więc czynić powinni którzy się do grzechu śmiertelnego poczuli?*

O. Powinni przed przyjęciem Sakramentu Bierzmowania, wzbudzić się całym sercem do żalu szczerzego za grzechy swoje, spowiadać się i otrzymać rozgrzeszenie.

3. P. *Czy dorył jest być w stanie łaski przystępnym do bierzmowania?*

O. Trzeba się jeszcze do niego przygotować gorącymi modlitwami, żywą wiarą, żądzą najgorętszą dostąpienia łaski tego Sakramentu, i mocnym postanowieniem poświęcenia się Bogu.

4. P. *Co należy umieć chcąc być do Sakramentu bierzmowania przystępnym?*

O. Trzeba mieć wiadomość przynajmniej główniejszych tajemnic Religii, i tego co do Sakramentu bierzmowania należy.

5. P. *W którym wieku był powinien przystępnym do Sakramentu bierzmowania?*

O. Zwyczaj kościoła teraźniejszy jest, aby ludzie wieku już używanie rozumu ma-

iącego do tego Sakramentu przystępował.

6. P. *Ci, co pierwszy raz już komuniakowali, czy pozostali tego dnia komuniakowali, którego do Sakramentu bierzmowania przystępują?*

O. Zwyczaj to jest bardzo chwalebny, ale ścisłego nie masz obowiązku.

7. P. *Czy trzeba być na czczo przystępując do Sakramentu Bierzmowania?*

O. Nie masz do tego obowiązku, ale przyzwyczaj byłoby na czczo przystąpić do bierzmowania, jeśli to bez wielkiej przykrości być może.

8. P. *Co w samym czasie Bierzmowania czynić należy?*

O. Należy gorąco Ducha S. prosić, aby zstąpił na nas i w nas zawsze przemieszkiwał.

9. P. *Co należy czynić po bierzmowaniu?*

O. Należy dzięki oddawać Bogu za łaski odebrane, i mocno uczynić przedsięwzięcie trwania przez całe życie w wierności ku niemu, i pomóc obietnice przy Chrzcie świętym uczynione.

10. P. *Czemu poświęcić na on czas należy obietnice przy Chrzcie uczynione?*

O. Bo jeśli Chrzest Chrzestianami nas czyni, bierzmowanie czyni nas doskonałymi Chrzestianami, zatem Sakrament Bierzmowania jest wydoskonaleniem Sakramentu Chrztu świętego.

11. P. *Do czego obowiązany jest ten co Sakrament bierzmowania przyjął?*

O. Ścisłej jeszcze jak przedtem do życia doskonałego Chrześcijańskiego jest obowiązany.

12. P. *Któryż się nazwał może życie doskonałe Chrześcijańskie prowadzący?*

O. Ten, który ani do uciech, ani do honorów, ani do bogactw ziemskich nie ma przywiązania; ale we wszystkich rzeczach stara się zgodnym być z wolą Boga.

13. P. *Czemu w czasach teraźniejszych tak mało jest doskonałych Chrzestian?*

O. Pochodzi to pospolicie ząd, iż przystępować zwykli ludzie do Sakramentu bierzmowania bez przygotowania, bez nabożeństwa, i że ten sakrament przyjąwszy mało się starają o zachowanie łaski przy nim otrzymanej: ząd pochodzi, że się stają niegodnymi otrzymania darów Ducha Świętego, albo nieposposobnemi do korzystania z nich.

NAUKA XXXIX.

Sposób i obrządek Bierzmowania.

1. P. *Jakie obrządki przy dawaniu Bierzmowania bywać zachowane?*

O. Biskup naprzód wznosi ręce nad temi, których ma bierzmować i wywa Ducha

S. prosiąc, aby na nich zastąpił, i napelniał ich darami swojemi.

2. P. *Co znaczy ręk przez Biskupa wznieszenie albo wkładanie na tych, których ma bierzmować?*

O. Znaczy, iż Duch Święty na duszy bierzmowanych spoczywać będzie i ich stanie się obrońcą.

3. P. *Czy można przystąpić do bierzmowania po zaczętych ręk wkładaniu?*

O. Gdyby kto dopiero przyszedł po zaczętych ręk wkładaniu i modlitwie do tego przyłączony, nie mógłby się do bierzmowania stawić.

4. P. *Jak się stawić trzeba do przyjęcia bierzmowania?*

O. Stawić się trzeba z wielką skromnością, ze spuszczeniem oczami, złożeniem rękami, czołem odkrytym i umytem.

5. P. *Co daley czyni Biskup po rozciągnięciu ręk i po modlitwie za temi, których bierzmować?*

O. Macza palec wielki w Chryzmie świętym i każdego czoło namaszcza krzyżem wyrażając i mówiąc te słowa: *Znaczą cię znakiem krzyża, i bierzmuję cię Chryzmem zbawienia, w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego.*

6. P. *Co jest Chryzmo?*

O. Jest olej oliwny z balsamem zmieszany, który od Biskupa w wielki cawartek bywa poświęcony.

7. P. *Co ten olej znaczy?*

O. Olej, którego zwyczajny skutek jest łagodzić i wzmacniać, znaczy, iż łaska Ducha S. osładza co prawo Boskie może mieć trudnego, i wzmacnia nas, abyśmy je odważnie zachowali.

8. P. *Co znaczy balsam?*

O. Balsam jest mazią, wonną zgnilość oddalającą, znaczy więc, iż Duch S. zachowuje nas łaską swoją od grzechu, i do tego nas wiedzie, abyśmy dobrmi przykładami wonią życia Chrześcijańskiego rozsiwiali.

9. P. *Czemu Biskup Chryzmem namaszcza czoło?*

O. Dla nauczania nas, iż się wstydić nie powinien Chrześcianin lawnego wyznania religii Jezusa Chrystusa i prowadzenia życia po Chrześcianstwu.

10. P. *Czemu to namaszczenie wyraża krzyż?*

O. Biskup namaszcza kształtem krzyża Chrześcianina czoło, aby mu przypomniał, iż całą chwałę swoją powinien zakładać na krzyżu Jezusa Chrystusa, i za tym mistrzem swoim z radością tenie krzyż dźwigać.

11. P. *Czemu lekki policzek dale Biskup temu którego bierzmował?*

O. Dla okazania, iż Chrześcianin wspaniale cierpieć powinien, za przykładem Jezusa Chrystusa i dla miłości jego, wzywkie zniewagi i przykrości.

12. P. *Czemu Biskup dając ten lekki policzek mówi te słowa: Pokaj z tobą?*
 O. Jest to życzenie prawdziwego pokoiu, które się najbardziej cierpliwością utrzymuje.
13. P. *Na co dać pilną baczość należy odebrać namaszczenie?*
 O. Żeby się nie tknąć czola, płki przez kapłanów nie będzie otarte.
14. P. *Czy można zaraz odejść po odebraniu namaszczenia?*
 O. Nie. Ale czekać trzeba, aż Biskup zakończy ostatnie modlitwy i da błogosławieństwo.
15. P. *Itali Biskup nie nakazuje takich modlitw, tym których bierzmował?*
 O. Tak jest, nakazuje, aby każdy z bierzmowanych zmówił Ojczy nasz, Zdrowaś Marya i Wierzą w Boga.

N A U K A XL.

O Sakramencie Pokuty.

1. P. *Co jest Sakrament pokuty?*
 O. Jest Sakrament który odpuszcza wszystkie grzechy po Chrście 5. popelnionych.
2. P. *Z jakich części składa się Sakrament pokuty?*
 O. Części Sakramentu pokuty są dzieła pokutującego i rozgrzeszenie kapłańskie.

3. P. *Jakie są dzieła pokutującego, z których się składa Sakrament pokuty?*
 O. Trzy są, to jest: Skrucza, Spowiedź i dosyć utrzymienie.
4. P. *Co jest Skrucza?*
 O. Skrucza jest żal i obezdrzenie grzechów popelnionych z przydaniem mocnego postanowienia nieobrażania napotem Boga.
5. P. *Czy skrucza jest koniecznie potrzebna dla dostąpienia odpuszczenia grzechów?*
 O. Potrzebna jest koniecznie, i nie iey zastąpić nie może.
6. P. *Jakie przysmoty mieć powinna skrucza?*
 O. Ctery są przysmoty skruczy. Powinna albo wem być wężerna, nadprzyrodzona, najwyższa i powszechna.
7. P. *Co znaczy że skrucza powinna być wężerna?*
 O. Znaczy, że powinna być w sercu, nie zaś tylko na wargach i w słowach.
8. P. *Co znaczy że skrucza powinna być nadprzyrodzona?*
 O. Znaczy, że powinna być skutkiem łaski, i zasadzać się na pobudkach i prawdach, których wiara naucza.
9. P. *Ktore są główniejsze pobudki od wiary podane, ktore nas do skruczy podiggają?*
 O. Główniejsze te pobudki są nieskończona doskonałość Boga; męka naszego zbawiciela; utrata łaski na tym świecie a chwaly na tamtym, męki wieczne piekielne.

10. P. *Utrata jakich doczesnych korzyści czy może być dostateczną pobudką do prawdziwej skruchy?*

O. Nie. Pomieważby takowa skrucha nie pochodziła od łaski, ale od przyrodzonej miłości, którą każdy ma dla siebie samego.

11. P. *Co znaczy, że skrucha powinna być najszybsza?*

O. Znaczy, iż więcej żałować powinniśmy tego, żeśmy Boga obrazili, niż wszelkiej innej nieszczęśliwej dla nas przygody; i że powinniśmy raczej być gotowi wszystko stracić, wszystko ponieść, niżeli Boga znowu obrazić.

12. P. *Czemu skrucha powinna być powszechna?*

O. Bo się powinna rozciągać do wszystkich grzechów śmiertelnych do których się kto poczyna; tak dalece, iżby żaden nie był, któregoby popełnienia nie żałować, i nie postanowiono nigdy napotem nie popełnić.

NAUKA XII.

Skruchy dalsze obświadczenie.

1. P. *Wielaraka jest skrucha?*

O. Skrucha jest dwojaka: jedna doskonała, druga mniej doskonała.

2. P. *Co jest skrucha doskonała?*

O. Skrucha doskonała, jest żal za grzechy

z pobudki nieskończony dobroci i doskonałości Boskiej i że się Bóg grzechem brzydzi.

3. P. *Jaki jest skutek skruchy doskonałej?*

O. Skrucha doskonała gładzi grzechy nawet przed przyścięciem Sakramentu, którego jednak żądzą w sobie zamyka.

4. P. *Co jest skrucha niedoskonała?*

O. Skrucha niedoskonała jest żal za grzechy wzbudzony zwyczajnie z uwagi szpetności grzechu, albo też z bojaźni wiecznego potępienia.

5. P. *Skrucha niedoskonała czy jest dostateczną do otrzymanie odpuszczenia grzechów w Sakramencie pokuty?*

O. Jest dostateczna, byleby ze serca ludzkiego rugowała wszelkie do grzechu przywiązanie, i żeby się iako początkowa miłość Boga, iako zęzółła wszelkiey sprawiedliwości do niej przyłączyła.

6. P. *Jakimi dowodami okazać można, iż trzeba Boga kochać dla otrzymania odpuszczenia grzechów swoich?*

O. Główniejszy ten jest dowód, iż nie jest prawdziwie nawrócony ten, który Boga nie kocha.

7. P. *Czemu grzesznik nawrócony być nie może, jeśli Boga nie kocha?*

O. Bo nawrócić się, jest to oderwać się od grzechu i od stworzenia, dla przywiązania się do Boga; co nie może stać się inaczej, jak przez miłość ku niemu.

8. P. *Żał za popełnione grzechy czy sam do-
stateczny jest do prawdziwej skruchy?*
O. Nie. Ale iścież mieć postanowienie
nieobrażenia więcej Boga.
9. P. *Jakie mielibyśmy powinnno przyniósł to posta-
nowienie?*
O. To postanowienie powinno być szczerze,
stałe i skuteczne.
10. P. *Czemu powinno być szczerze?*
O. Bo grzesznik powinien w sercu swoim
mieć przedsięwzięcie i prawdziwą skłon-
ność strzeżenia się grzechu i wszystkiego
co do grzechu prowadzi.
11. P. *Co rozumiesz przez postanowienie stałe?*
O. Rozumiem takie postanowienie, które-
by nas nakloniło do sprzeciwienia się
najsilniejszemu pokusom i pono-
szenia wszystkich przykrości raczy, niż
żebyśmy w grzech odpadli.
12. P. *Co jest postanowienie skuteczne nieobra-
żania Boga?*
O. Takie jest postanowienie, przez które
udałemy się do sposobów przywoitych
na uniknięcie grzechu.
13. P. *Które są w powzięciu środków któ-
rych chwytal się powinniśmy dla uniknie-
nia grzechu?*
O. Trzeba P. Boga o tę łaskę prosić, wal-
czyć ze złymi nalogami i unikać okazji
grzeszenia.
14. P. *Kiedy penitent trwożyć się powinien, iż*

na przedsięwzięciu prawdziwym iemu
zchodziło?

- O. Wtedy, kiedy rychło odpadł w te-
same grzechy śmiertelne, nic prawie nie
uczyniwszy dla uniknięcia powtórnego
upadku.
15. P. *Wzbudź akt skruchy.*
O. *Obacz na karcie 14.*

NAUKA XLII.

O Spowiedzi.

1. P. *Co jest spowiedź?*
O. Spowiedź jest pokorne i szczerze oskar-
żenie grzechów swoich, uczynione ka-
planowi władzę mającemu, dla otrzyma-
nia od niego rozgrzeszenia.
2. P. *O jakie grzechy obwiniał się należy na
spowiedzi?*
O. Należy obwiniać się o wszystkie grze-
chy śmiertelne do których się kto pu-
czawa, nawet tych które są wątpliwe-
mi, przekładając wątpliwość spowiedni-
kowi.
3. P. *Gdyby kto grzech jaki śmiertelny od sie-
bie popełnił zataił przed spowiednikiem,
czyliby otrzymał odpuszczenie innych grze-
chów z których się oskarżył?*
O. Nie. Owszem takim oszukaniem
spowiednika, który Boga mieszcze zastę-
puje, przydałby nowy grzech do innych

od siebie popełnionych, a spowiedź iedyneby świętokradzką odprawił.

4. P. Kiedy dla niedokładnego rozstrzeżenia swnienia, opuszczono przy spowiadaniu się grzech taki śmiertelny, żali przez to stać się spowiedź nieważną i świętokradzką?

O. Tak jest. Nieostateczność ta ponieważ jest dobrocią, spowiedź czyni nieważną i świętokradzką.

5. P. Żali dostępne odpuszczenie grzechu śmiertelnego ten, który nie wyznał onego na spowiedzi przeto, iż po dokładnym oznaczeniu rozstrzeżenia onego sobie nie przypomniał?

O. Dostępnie wprawdzie, ale jeśli w dalszym czasie przypomniał sobie ten grzech, obowiązany jest onego spowiadać się.

6. P. Do czego obowiązany jest ten, co spowiedź nieważną odprawił?

O. Powinien wznowić tę spowiedź, i inne wszystkie nieważne od czasu onego odprawione.

7. P. Kiedy należy spowiedź generalną z całego życia odprawić?

O. Należy spowiedź generalną z całego życia odprawić, kiedy o wszystkich popełniających spowiedziach zachodzi sprawiedliwa i dobrze ugruntowana wątpliwość.

8. P. Czy nie należy odprawić spowiedzi ge-

neralną z całego życia w innych takich okolicznościach?

O. Rzecz jest przyzwyczajona takową odprawić: 1. Gotując się do pierwszej komunii. 2. Obserwując stan życia. 3. Podczas Jubileuszu. 4. W ciężkiej chorobie czyniąc przygotowanie na śmierć.

9. P. Czy dosyć jest spowiadając się mówić, że ten lub dwu grzech popełniono; na przykład, że złorzeczono, ślubowano, całą rzecz sobie przypisałono, i tam dalszy?

O. Nie dosyć, ale jeszcze opowiedzieć trzeba, ile to być może, pobudki, okoliczności, skutki grzechu, i wiele razy był popełniany.

10. P. Jeśli grzechy z całego życia popełnione były, czy by było można nie mówić, jak się obwiniać należy?

O. Trzeba opowiedzieć, od jakiego czasu zostaje kto w tym wadliwym, i jak często podług podobieństwa i domysłu, grzech ten popełniono codziennie, lub co tydzień, co miesiąc, co rok.

11. P. Jakie okoliczności grzechu wyłączyć trzeba spowiadając się?

O. Trzeba te okoliczności przelażyć, które grzech cięższymi czynią, albo jego rodzaju odmieniają.

12. P. Które są okoliczności dla których grzech cięższym staje się?

O. Te są, które przywiązują do grzechu większy stopień złości, na przykład,

człowieka ubogiego na majątku ukrzy-
wliżić.

25. P. Co rozumiesz przez okoliczności odmi-
naisze rodzaju grzechu?

O. Rozumiem te, które jednemu przestę-
pstwa nadają złość wielu różnych gra-
chów.

26. P. Daj mi przykład przestępstwa zawi-
rającego złość wielu odmiennych gra-
chów?

O. Ten, który rzecz świętą kradnie, tym
jednym uczynkiem popełnia kradzież i
świętokradstwo.

25. P. Czy jest obowiązek spowiadania się gra-
chów powzednich?

O. Nie masz tego obowiązku, ale zbawie-
nia rzecz jest spowić się onych, by-
leby przystępować do sakramentu, i
mocno przedsięwzięcie strażenia
się onych.

26. P. W obraniu spowiednika co na baczno-
ści mieć powinniśmy?

O. Powinniśmy w tej mierze być za-
pewnym ufności gruntownej, iż spowie-
dnik jeden lepszy niż drugi w drodze
do zbawienia kierować nas będzie.

27. P. Czy pożyteczna rzecz jest nie odmi-
niać spowiednika?

O. Bardzo pożyteczna: bo spowiednik któ-
ry nas lepiej zna, większą ma sposo-
bność kierowania nas bezpiecznie.

NAUKA XLIII

O Zadostę uczynieniu.

1. P. Co jest zadostę uczynienie?

O. Zadostę uczynienie jest nagrodzeniem
wyrządzoney Bogu nieczci przez grzech.

2. P. Na czym zasadza się to zadostę czy-
nienie?

O. Gruntuje się najbardziej na pokutnych
działach, które spowiednik wkłada na
penitenta.

3. P. Jakie są dzieła, które możemy Bogu
zadostę uczynić za grzechy nasze?

O. Te dzieła są: modlitwa, posty i iak-
mużna.

4. P. Czemu pokutnymi uczynkami widzimy
zadostę uczynić za grzechy, które nas
od Boga przez Sakrament pokuty są od-
puszczone?

O. Bo one inaczej odpuszczają nam Bóg grze-
chy nasze, i karę wieczną na którąśmy
zasłużyli, iak tylko pod obowiązkiem
iż zadostę sprawiedliwości jego uczyni-
my karą doczesną.

5. P. Szali Jezus Chrystus zadostę Bogu za
grzechy nasze nie uczynił, za nas amie-
rając?

O. Prawda, ale zasługi tego zadostę uczy-
nienia tym tylko są przywłaszczone,
któży ze swojej strony pracują około

zglądzenia grzechów swoich przez godną owace pokuty.

6. P. *Jaka być powinna miara naszego zadasyć czynienia?*
O. Powinna być przystosowana do liczby i wielkości grzechów naszych.
7. P. *Jak trzeba przepisaną od spowiednika pokutę wypełnić?*
O. Trzeba pokutę pobożnie i wiernie wypełnić.
8. P. *Co to jest wypełnić pokutę pobożnie?*
O. Jest to pełnić ją w duchu wewnętrznego nabożeństwa z prawdziwą świadą zadasyć uczynienia Bogu, i łączyć ją z zasługami Jezusa Chrystusa.
9. P. *Co jest wypełnić pokutę wiernie?*
O. Jest to wypełnić całą bez wymy, w czasie i sposobem od spowiednika przepisany.
10. P. *Czy doryć jest na pełnieniu pokuty, którą spowiednik przepisał?*
O. Dobrze jest, owszem i potrzebne inne jeszcze pokutne dzieła przedsiębrać, dla niejakiego, ile to być może, porównania zadasyć czynienia z obrazą Boską, której się dopuszczono.
11. P. *Żalili prace i przykrości życia tego nie mogą składać części satkły naszego zadasyć czynienia?*
O. Mogą, ale dla tego powinniśmy je przyjąć w duchu pokuty i łączyć je z tém co Jezus Chrystus dla nas ucierpił.

12. P. *Kościół czy może zastąpić niedostatek uczynków naszych zadasyć czyniących?*
O. Może, a to przez odpusty.
13. P. *Co jest odpust?*
O. Odpust jest uwolnienie zupełne lub częścikowe od kar doczesnych, którym grzechy odpuszczone jeszcze podlegają, nadane od kościoła osobno od sakramentu pokuty.
14. P. *Na czym gruntu się odpusty?*
O. Na zadasyć uczynieniu i zasługach nieukończonych Jezusa Chrystusa, na zasługach N. Panny i SS. Pańskich, które z daru kościoła nam są przywłaszczone.
15. P. *Co należy czynić dla dostąpienia odpustu?*
O. Trzeba w stanie łaski zostawać, i wypełnić co kościół przepiśnie.
16. P. *Odpusty czy uwalniają nas od powinności pokuty?*
O. Bynajmniej. Odpusty nie czynią nas wolnemi od obowiązku pokuty w miarę liczby i wielkości grzechów naszych; ale zastępną międołężność naszego usiłowania, i pomagają nam do tego, abyśmy się z długu przed Bogiem wyplacili.

N A U K A XLIV.

O Rozgrzeszeniu.

1. P. *Co jest rozgrzeszenie?*
O. Rozgrzeszenie jest wyrok, którym spo-

wiednik imieniem Bożym odpuszcza penitentowi przyzwolicie przygotowanemu grzechy od niego popełnione.

9. P. *Jakże są skutki rozgrzeszenia?*
 O. Rozgrzeszenie jedyn grzesznika z Bogiem, poświęca jego i wzmacnia przeciw następnemu odpadnięciu, naostatek sumieniu jego pokaj przywraca.
5. P. *Czy powinien spowiednik dać rozgrzeszenie wszystkim, których spowiedzi słucha?*
 O. Bynajmniej. Spowiednik nie powinien dać rozgrzeszenia tylko tym, o których trzyma, iż są dobeze przygotowani, a powinien odłożyć ją tym, o których należytem przygotowaniu słuszenie powątpiwa.
4. P. *Co czynić należy, kiedy się spowiadający zdaje być potrzebne odłożenie rozgrzeszenia?*
 O. Trzeba poddać się pod jego zdanie, i nie nalegać o rozgrzeszenie, gdyżby on świętokradztwo popełnił, dając przeciw sumieniu swojemu rozgrzeszenie.
5. P. *Penitent, którego niedana rozgrzeszenia, co ma czynić jeśli spowiednika odmieni?*
 O. Powinien przed nowym spowiednikiem całą spowiedź dawniejszą powtórzyć.
6. P. *Jeżeli spowiednik nie powinien zawsze wstrzymać grzesznikowi obciążacemu, iż nie odpada?*
 O. Nie zawsze powinien być tak łatwym

do wierzenia; gdyż grzesznik od swych namiętności i złych namiętności zaślępiony, częstokroć sam się zawodzi, mniając się szczerze nawróconym, choć się tocale nie prawdzi.

7. P. *Jakże spowiednik poznać może, jeśli grzesznicy są prawdziwie nawróceni?*
 O. Może się zapewnić o nawróceniu grzeszników z odmiany ich życia, z owoców przedsięwziętej od nich pokuty, i z powolności w zachowaniu tego co przepisał.
8. P. *W jakim układzie umysłu przyjmować należy rozgrzeszenie?*
 O. Należy przyjmować rozgrzeszenie z nągłębszą pokorą, spowiednika uważając jakby Jezusa Chrystusa, którego miejsce trzyma.
9. P. *Co czynić należy kiedy spowiednik daje rozgrzeszenie?*
 O. Trzeba wzbudzać akt skruchy, jak nągłówny za grzechy swoje żalując i mocno stanowiąc więcej się onych nie dopuszczać.
10. P. *Co powinien czynić penitent po odebraniu rozgrzeszenia?*
 O. Powinien Bogu dziękować za tę łaskę i ponowić dobre przedsięwzięcia.

Sposób przystępowania do Sakramentu pokuty.

1. P. Co czynić należy przed spowiedzią?
 O. Trzeba sumienie swoje rozstrząsnąć, przywołując na pamięć grzechy od ostatniej spowiedzi popelnione.
2. P. Czy dosyć jest te tylko grzechy sobie przypomnieć, które od ostatniej spowiedzi były popelnione?
 O. Nie zawsze na tём przestać należy, ale i te rozstrząsnąć trzeba, icli sumienie czego nie zarzuca węglem przeszłych spowiedzi.
3. P. Co szczególnie przy rozstrzągnięciu sumienia uważać potrzeba?
 O. Przykazania Boskie, przykazania kościelne, grzechy główne, powinności swego stanu, towarzystwa ludzi z którymi przedstawano.
4. P. Jak trzeba rozstrząsnąć sumienie, rozważając przykazania Boskie i kościelne?
 O. Zastanawiając się nad każdym przykazaniem, dla pilnego uważania czy nie opuszczono tego co przepisują, albo nie popelniono co zakazują.
5. P. Z jaką troskliwością należy sumienie swoje rozstrząsnąć?
 O. Rozstrząsnąć trzeba sumienie z taką samą pilnością i uwagą, której używać zwykliśmy w sprawach wielkiej wagi.

6. P. Jakiej użyć należy ostrożności dla zatwardzenia sobie rozstrzągnięcia sumienia spowiedzi poprzedzającego?
 O. Trzeba pilnie sumienie swoje codziennie wieczorem rozstrząsnąć, uważając wszystkie sprawy dnia poprzedzonego.
7. P. Co powinien czynić penitent po zakończonej rozstrzągnięciu sumienia, nim przed spowiednikiem stanie?
 O. Powinien się przed Bogiem uspokorzyć, i gorąco go prosić o wzbudzenie w nim prawdziwej skruchy.
8. P. Jak się trzeba pobudzać do prawdziwej skruchy?
 O. Trzeba się zastanowić nad uwagą liczby i ciężkości popelnionych grzechów, rozważyć karę na którą zasłużyły, żebrząc u Boga miłosierdzia, spodziewać się o niego zasługując się na pośrednictwie Jezusa Chrystusa, i do miłości Boga pobudzać się.
9. P. Jak należy stać się przed spowiednikiem?
 O. Trzeba uklęknąć przed nim, i ręce złożonywszy prosić go o błogosławieństwo mówiąc: błogosław mi ojcze bom zgrzeszył.
10. P. Po otrzymaniu od spowiednika błogosławieństwa co robić należy?
 O. Trzeba odmówić połowę spowiedzi powołanej (Patrz na karcie 18) aż do słów onych iżem zgrzeszył i mylą, mo-

wą i uczynkiem przed któremi u spowiedzi przydadą się słowa: i tobie ojcze.

11. P. *Odmówiasz pierwszą połowę spowiedzi powszechny, do czego penitent przystąpić powinien?*

O. Powinien opowiedzieć jak dawno się spowiadał, czy dane mu było rozgrzeszenie, czy naznaczoną pokutę odprawił. Dopiero ma grzechy swoje przelozyc, mówiąc: Ojcze oskarżam się iż etc.

12. P. *Jak penitent kończyć powinien spowiedź?*

O. Kończyć ma spowiedź mówiąc: ojcze te są grzechy które pamiętam. Daje się ich winnym i w powszechności onych wszystkich którem popełnił. Proszę jak nayspokorniej Boga o odpuszczenie onych. Ciebie zaś ojcze proszę o rozgrzeszenie, jeśli mię onęgi godnym być sądzisz, przepisawszy mi pokutę, którą przyzwolę być rozumiesz.

13. P. *Po tém oskarżeniu grzechów swoich co czynić należy?*

O. Trzeba zakończyć spowiedź powszechną od słów onych moja wina, aż do końca, przydadąc do słów wszystkich świętych i siebie ojcze.

14. P. *Co penitent po skończeniu spowiedzi powszechny ma czynić?*

O. Sam w sobie pobudzać się powinien do skruchy podczas modlitw rozgrzeszenie poprzedzających, które kapłan odpra-

Wuz.

15. P. *Po skończeniu przez kapłana tych modlitw, jak się penitent sprawować powinien?*

O. Nie powinien zaprzętać się myślą, iż mógł czego zapomnieć, ale z pokorą słuchać przestrog spowiednika, odpowiadając ze szczerością na wszystkie, któreby czynił pytania, i naznaczoną pokutę z powalnością przyjmować.

16. P. *Kiedy penitent u spowiedzi będąc głową z pokorą schylić powinien?*

O. Nachylić się pokornie powinien: 1. Zaraz zczynając, kiedy kapłańskie błogosławieństwo odbiera. 2. Kiedy spowiedź powszechną przed i po oskarżeniu grzechów swoich odprawia. 3. Kiedy kapłan odmawia nad nim modlitwy poprzedzające rozgrzeszenie. 4. Kiedy odbiera rozgrzeszenie.

17. P. *Co pozostać czynić penitentowi, kiedy mu spowiednik dał, albo odłożył rozgrzeszenie?*

O. Powinien odejść ze skromnością, przypomnieć sobie dane od spowiednika przestrogi, przygotować się przeciw okazyom grzeszenia i wszelkiemu odpadnieniu niebezpieczeństwa.

N A U K A XLVI

O Sakramencie Ołtarza.

1. P. *Co jest Sakrament Ołtarza, albo ciała i krwi pańskiego?*
O. Sakrament ołtarza jest, który pod osobami chleba i wina zawiera prawdziwe ciało i prawdziwą krew Pana naszego Jezusa Chrystusa, aby się stały duchownym pokarmem dusz naszych.
2. P. *Kiedy Pan nasz Jezus Chrystus ten Sakrament ustanowił?*
O. Jezus Chrystus ustanowił Sakrament ołtarza dnia poprzedzającego śmierć swoją, kiedy z Apostołami swymi ostatni raz pożywał paschę.
3. P. *Jak Jezus Chrystus ustanowił Sakrament ołtarza?*
O. Jezus Chrystus chleb wziął, błogosławił, łamał i roział uczuom mówiąc: Bieracie i pożywajcie gdyż to jest ciało moje.
4. P. *Co dalej uczynił Jezus Chrystus?*
O. Wziął wino, i oddawszy dzięki błogosławił i posłał uczuom mówiąc: pójcie z niego wszyscy, gdyż to jest krew moja.
5. P. *Żali Chrystus Jezus dał swoim Apostołom moc przemieniania chleba w jego ciało a wina w krew?*
O. Bez wątpienia. Moc i rozkaz działania

- tego dał im mówiąc: Cayście to na mnie pamiętkę.
6. P. *Żali ta moc i ten rozkaz od Chrystusa Jezusa dany był samym tylko Apostołom?*
O. Jezus Chrystus tę moc i ten rozkaz dał Apostołom, a w osobie ich wszystkim kapłanom, aż do skończenia świata.
 7. P. *Kiedy chleb i wino przemieniają się w ciało i krew Jezusa Chrystusa?*
O. Przy ofierze mszy świętej, kiedy słowa poświęcające wyrzeczone są od kapłana.
 8. P. *Jak kościół tę przemianę nazywa?*
O. Nazywa ją *przeistoczeniem, transsubstancjacyą*, to jest przemianą jedney istoty w drugą.
 9. P. *Nie zostaje nic chleba i wina w Sakramencie ołtarza po poświęceniu?*
O. Nie zostaje nic oprócz tego co osobami albo oznaką powierachową nazywają.
 10. P. *Czy się rozowie przez osoby albo oznaki chleba i wina?*
O. Rozumie się to co pod zmysły podpada, jako to ogromność, kolor, postać, smak chleba i wina.
 11. P. *Czy tylko ciało Jezusa Chrystusa jest pod osobami chleba, i tylko krew pod osobami wina?*
O. Pod każdą osobą jest ciało, krew, dusza, Bóstwo, słowem cały i zupełny zbawiciel Jezus Chrystus.

12. P. Kiedy kapłan hoityą świętą lamie, czy lamie oraz ciału Jezusa Chrystusa?

O. Bynajmniej, ale Jezus Chrystus cały zostaje w każdym ułunku hostyi.

13. P. Czemu Jezus Chrystus cały jest i czepity pod każdą osobą i w każdym ułunku hostyi?

O. Bo Jezus Chrystus tak będąc w Sakramencie ołtarza jak jest w niebie żyjący, nieśmiertelny, niecierpieliwy i nierozdzielony, ciału jego nie może być rozdzielone ani odłączone od krwi.

14. P. Pan na z Jezus Chrystus czy, opuszcza niebo, aby się w Sakramencie ołtarza wydzował?

O. Bynajmniej, ale jest jednego czasu w niebie i w Sakramencie ołtarza.

15. P. Czy pokłon winny Bogu oddony być może ciału i krwi Jezusa Chrystusa w Sakramencie ołtarza?

O. Bez wątpienia pokłon należyty Bogu powinien być oddawany ciału i krwi Jezusa Chrystusa w Sakramencie ołtarza, gdyż tam są z Bóstwem złączone.

N A U K A XLVII

O Komunii.

1. P. Czemu Jezus Chrystus ustanowił Sakrament ołtarza?

O. Jezus Chrystus ustanowił Sakrament

ołtarza, aby był pokarnem duchowym dla naszych.

2. P. Jakim sposobem Sakrament ołtarza jest duchownym pokarnem dla naszych?

O. Ciało i krew Jezusa Chrystusa utrzymają i znaczną dusze nasze u komunii jak zwyciężony chleb i wino utrzymają i znaczną nasze ciała.

3. P. Co jest komunikować?

O. Jest przyjąć ciało i krew Jezusa Chrystusa w Sakramencie ołtarza.

4. P. Czy mamy obowiązek komunikowania?

O. Bez wątpienia. Jezus Chrystus każe nam komunikować gdy mówi, że jeśli nie będziemy pożywali ciała tego, i nie będziemy mieli życia w sobie, co rozumieć należy o życiu łaski.

5. P. Chrystus Pan czy wyznaczył czas pruny któregoby komunikować należało?

O. Nie, ale wyznaczenie tego czasu wyrokiem kościoła zostawił.

6. P. Którego czasu kościół nam komunikować przykazuje?

O. Kościół nam przykazuje komunikować przynajmniej raz każdego roku około święta Wielkonocnego.

7. P. Czy nie mamy obowiązku komunikowania w inny takiej obliczności?

O. Należy ieszcze komunikować będąc w niebezpieczeństwie życia, i ta jest komunja którą wiwatkiem zowią.

8. P. Czy trzeba czekać ostatnich życia momentów na przyjęcie świętego wiatyku?
O. Nie, ale duszę jest na tem, że choroba zdaje się niebezpieczną.
9. P. Czy dobrze jest często komunikować?
O. Żądaćby należało, aby wierni tak doskonałemi byli, żeby mogli komunikować na każdej mszy której słuchają, jak pierwsi Chryścianie czynili.
10. P. Jak żyli pierwsi Chryścianie którzy tak często komunikowali?
O. Zaprzętałi się statecznie myśli o Bogu i o swoim zbawieniu, i zawsze gotowi byli iść i śmierć za Jezusa Chrystusa ponieść.
11. P. Jak postępować powinien Chryścian rzadzący się duchem kościola co do komunii?
O. Powinien spowiadać się często, żyć po Chryścijańsku tak żeby w stanie był komunikowania przynajmniej raz co miesiąc, a w tym wszystkim iść za powodem gorliwości i roztropności swego spowiednika.
12. P. Jakie korzyści z komunii świętej odnosimy?
O. Komunia święta zachowuje i potrafi w nas łaskę przez inne Sakramenta otrzymaną. Ubraża nas przeciw pokusom, napełnia nas radością i duchowną potęgą.

15. P. Czy wszyscy komunikujący odnoszą te korzyści?
O. Nie, ale ci tylko co ze wszelkim należytem przygotowaniem komunikują.

N A U K A XLVIII

O przygotowaniu do komunii.

1. P. Które są przygotowania potrzebne do dobrej komunii?
O. Dwojeste te są rodzaju, iedne do duszy, drugie do ciała należą.
2. P. Jakie są przygotowania do ciała należące?
O. Trzeba być od północy na czczo, i stawic się w stołu pońskiego z wielką skromnością i poszanowaniem.
3. P. Czy nigdy komunikować nie można nie będąc na czczo?
O. Nigdy, wyjąwszy przypadek niebezpieczny choroby, w którejby do wzięcia wiatyku przyszło.
4. P. Jakie są przygotowania do duszy należące?
O. Czystość sumienia, nabożeństwo serca.
5. P. Na czym zasada się czystość sumienia?
O. Czystość sumienia zasada się na tym, aby być w stanie łaski, toiest wolnym od grzechu śmiertelnego.
6. P. Na czym zależy nabożeństwo serca?
O. Nabożeństwo serca zależy na żywych

aktach Wiary, Nadziei, Miłości, Ukłonu, Żalu za grzechy, Pokory i Pragnienia.

7. P. *Aby kto co tydzień mógł komunika-
wać, czy doryć jest czystość sumienia,
nabożeństwo serca zachować?*

O. Trzeba ieszcze być wolnym od wszel-
kiego przywiązania do grzechu powsze-
dniego.

8. P. *Czy wszyscy z należytym przygo-
towaniem komunikujący też same pożytki
z komunii świętej odnoszą?*

O. Nie, ale tym więcej łask otrzymują,
im z doskonałem przygotowaniem przy-
stępują.

9. P. *Którzy są, co niegodnie komunikują?*
O. Ci to są, co komunikują w stanie
grzechu śmiertelnego.

10. P. *Ci co komunikują w stanie grzechu
śmiertelnego, czy rzeczywiście przyswajają
ciało i krew Jezusa Chrystusa?*

O. Tak jest, rzeczywiście przyswajają ciało
i krew Jezusa Chrystusa, tak właśnie
iak Judasz też tajemnicę z rąk samegoż
Zbawiciela przyjął, ale łaski Sakramentu
nie dostąpił.

11. P. *Więc, grzech wielki popełnia kto nie-
godnie komunikując?*

O. Tak jest, popełnia skrajnie święto-
kradstwo winnym się stając ciała i krwi
Jezusa Chrystusa również z Żydami, któ-

rzy mu śmierć zadali, piłe oraz i poży-
wa własne potępienie.

12. P. *Co tedy czynić przed komuniją powin-
ni, którzy zająć się być winnymi grze-
chu śmiertelnego?*

O. Powinni, nam do komunii przystąpią,
spowiedź i należytą wykonać i stawac u
stołu pańskiego tylko za spowiednika
radą idąc.

NAUKA XLIX.

Sposób przystępowania do komunii.

1. P. *Czy przyzwolita rzecz jest, przygotować
się do komunii kilka dniami pierwej?*

O. Bardzo przyzwolita rzecz jest, przez dni
kilka pierwej przygotować się do komu-
nii, przez modlitwę, rozważenie i
uścienie sobie wciech nawet pozwolonych.

2. P. *Łak trzeba poprzedzić komuniją dzień,
i tegoż dnia poranek przepędzić?*

O. Trzeba myśl i zmysły odwrócić od te-
go, co rozstargnienie sprawić może, i
zaprzętać się jedynie wielką ogy-spra-
wą, którą wykonać zamysłamy.

3. P. *W którym najbardziejow czasie pobudzać
się należy do nabożeństwa serca?*

O. Pod czas mszy, na której komuniko-
wać mamy i przystępując do stołu pań-
skiego.

6. P. Co czynić powinniśmy, abyśmy się do nabożeństwa serca pobudzili?
O. Rozważać powinniśmy naszą niegodność, wielkość i dobroć Boga, i potrzebę łask Jego w której zostajemy.
5. P. Jak przystępować powinniśmy do stołu pańskiego?
O. Trzeba ze skromnością do niego przystępować i nie cisnąć się nieprzystojnie.
6. P. Jakim sposobem obrus u stołu pańskiego ma być trzymany?
O. Ob us ten ma być rozpostarty i tak trzymany, aby w przypadku upuszczenia przez kapłana hostyi, ta się nie obrusie zatrzymała.
7. P. Jak głowę i oczy trzymać należy?
O. Oczy powinny być spuszczone, głowa prosto trzymana i nieporuszona.
8. P. Jakie ma być ułożenie osoby komuniętkował mającej w czasie w którym spowiedź ponurzechną odprawia?
O. Powinna się upokorzyć, wyznawać się grzesznikiem i Boga o odpuszczenie prosić.
9. P. Co przed samą komunią czynić należy?
O. Trzeba oddawać Jexusowi Chrystusowi pokłon winny Boga i w sercu swoim mówić: Panie nie jestem godzien abyś wszedł do przybytku serca mego, ale rzeknij tylko słowem a zbawiona będzie dusza moja.

10. P. Kiedy kapłan hostyą przesywającą dać, jak ją przyjmować należy?
O. Trzeba usta mierzo otworzyć, i język do wierzchu niższej wargi przybliżyć.
11. P. Przyjąwszy Hostyą jak postąpić trzeba?
O. Należy usta zwolna zamknąć, dopuścić aby hostya trochę wilgocią przeszła, i z uszanowaniem ją poływać.
12. P. Coby należało czynić, gdyby hostya do podniebienia przygłęda?
O. Trzeba ją zwolna językiem od podniebienia oderwać, bynajmniej palcami jej nie tykać.
13. P. Co powinniśmy czynić po komunii?
O. Powinniśmy ze czcią od stołu Pańskiego odstąpić, przenikać się należycie przytomnością naszego zbawiciela, dziękować mu, pokłon mu wewnątrz oddawać, ofiarować mu nas samych, prosić go aby w nas mieszkanie swoje złożył, i święte postanowienia nasze odnowić.
14. P. Jak trzeba dzień ten przepędzić w którym się nam przydarzyło szczęście przyjęcia komunii świętej?
O. Trzeba ten dzień z większym daleko nabożeństwem, myślą zebraniem i wier-nym powinności swojej pełnieniem, niż inne dni wszystkie przepędzić.

NAUKA L.

O Mszy Świętej.

1. P. *Sakrament ołtarza czy tylko jest Sakramentem pitanowionym, aby był pokarozem duchownym dusz naszych?*
O. Nie, ale jest iuszczą prawdziwą ofiarą, przez którą oddajemy Bogu cześć najwyższemu iego Maiestatowi winną.
2. P. *Co jest ofiara?*
O. Ofiara jest dar powierachowny od kapłana Bogu uczyniony, rzeczy pod amyshy podpadające, którą mu poświęca, i którą niejakim sposobem ku czci Boskiej psuje i niszczy.
3. P. *Czemu się niejakim sposobem psuje i niszczy to, co się na ofiarę P. Bogu oddaje?*
O. Dla uznania najwyższej władzy Boga nad nami.
4. P. *Ofiara czy dla tego tylko oddaje się Bogu, aby tym sposobem najwyższ iego nad nami władzę uznać?*
O. Ofiara czyniona iuszczą bywa dla otrzymania odpuszczenia grzechów naszych, dla poślękowania mu za odniezione dobrodziejstwa, dla otrzymania łask które nam są potrzebne.
5. P. *Jakie ma nazwisko Sakrament ołtarza uważany jako ofiara?*
O. Nazywa się ofiarą Mszy świętej.

6. P. *Co jest ofiara mszy świętej?*
O. Jest ofiara, którą Jezus Chrystus ofiarę śmierci utrzymując ofiarując Bogu przez ręce kapłanów i na ołtarzach naszych za nas ciało i krew swoją pod osobami albo postacią chleba i wina.
7. P. *Jakim sposobem ofiara Mszy świętej jest utrzymaniem albo przeciagnięciem ofiary krzyżowej?*
O. Tym sposobem, iż Jezus Chrystus, który krwawą dał z siebie ofiarę na krzyżu, oddaje się iuszczą bo z krwi wylewa u mszy S. przez ręce kapłanów.
8. P. *W jakim ułożeniu duszy być powinniśmy przytomni na mszy S.?*
O. Powinniśmy być na mszy przytomni z iędzą oddania pokłonu winnego Bogu, proszenia go o odpuszczenie grzechów, dziękowania mu za łaski nam udzielone, i ziednania sobie tychże łask napotém.
9. P. *Jakie odnosimy polityki z przytomności naszej na mszy Świętej?*
O. Kiedy przytomni jesteśmy z nabożeństwem i ułożeniem umysłu przyzwotém tak świętej sprawie, Bóg obficie łaski swoje i miłosierdzia dowody na nas spuszcza.
10. P. *Pożyteczna więc bardzo rzecz jest słuchać codziennie Mszy S.?*
O. Tak jest. Nie nie masz polityczniejszego, iak być codziennie na Mszy S. przy-

tomnym, a nie mogąc być na niego, myślą przynajmniej łączyć się z kapłanem który ją odprawia.

11. P. *Co trzymać o tych należy, którzy za miży S. bez potanowienia, bez nabożeństwa są przytomni?*

O. Poczytani być powinni za niebożnych i niewiernych, iż iawnie Majestat Boski i Jezusa Chrystusa znieważają wtędy nawet, kiedy ten za nimi stać się ofiarą.

12. P. *Komu czyni się ofiara Miży Świętej?*

O. Ofiara miży świętej nie może być czyniona tylko Bogu jednemu.

13. P. *Czemu więc odprawiać się może za cześć Świętych?*

O. To może nie są ofiary świętym, ale samemu Bogu, dla podziękowania mu za łaski, któremi ich obdarzył, i wproszona za ich przyczyną tych, których potrzebuujemy.

14. P. *Za kogo ofiara miży Świętej bywa czyniona?*

O. Za wszystkich wiernych żyjących i zmarłych, szczególnież zaś za obecnych.

NAUKA LI.

O ostatniem oleiem św. namaszczenia.

1. P. *Co jest Sakrament ostatniego namaszczenia?*

O. Ostatnie namaszczenie jest Sakrament

o! Jezusa Chrystosa ustanowiony na ulżenie do duszy i ciała należące o-ób chorzych.

2. P. *Jakie ulżenie duchowe przynosi chorzym ostatnie namaszczenie?*

O. Oczyszcza ich coraz bardziej ze skazy grzechu: obdarza ich łaską cierpliwego ponoszenia boleści; zmniejsza ich przeciw pokusom, i przeciw zbyteczny bożal śmierci i sądu.

3. P. *Jaką ulgę nazięle mają chorzy od ostatniego namaszczenia?*

O. Ostatnie namaszczenie oładza ich boleści, przywraca nawet zdrowie ciała, kiedy to zbawieniu ich jest pomocne.

4. P. *Jakim sposobem kapłan sakrament ostatniego namaszczenia zwykł dawał?*

O. Namaszcząc chorego, i do namaszczenia modlitwy przylączając.

5. P. *Komu ten Sakrament powinien być dawany?*

O. Tym którzy ciężko są choremi.

6. P. *Czy trzeba czekać ostatniego krewa niebezpieczeństwa dla przyjęcia ostatniego namaszczenia?*

O. Nie. Gdyż z większym pożytkiem przyjęty bywa do miążcego wszelką przytomność, a zbyt odwołując podać się może na niebezpieczeństwo pozabawienia się owoęu.

7. P. *Ostatnie namaszczenie czy przed wiatykami, czy po nim ma być dawane?*

O. Dawny zwyczaj kościoła był dawać ostatnie namaszczenie przed świętym wiatkiem, ten zwyczaj trwa jeszcze po niektórych miejscach, i zdaje się być bardzo przyzwyczajony.

8. P. *Czemu ten dawny zwyczaj tak jest przyzwyczajony?*

O. Bo ostatnie namaszczenie dopełnieniem jest pokuty, zatem środkiem do przyjęcia Jezusa Chrystusa z większą duszą czystością.

9. P. *Z jakim przygotowaniem należy przyjmować Sakrament ostatniego namaszczenia?*

O. Przyjmować należy ostatnie namaszczenie z żywą wiarą, prawdziwą w Boga ufnością, zupełnym poddaniem się świętej Jego woli; nieostatek w stanie łaski, albo przynajmniej najżywszym za wszystkie grzechy swoim żalem, kiedy Sakramentu pokuty przyjąć nie można.

10. P. *Co trzeba czynić po przyjęciu ostatniego namaszczenia?*

O. Samym tylko Bogiem zaprzętać się należy, dziękować mu, prosić go o wytrwanie i przygotować się do śmierci.

11. P. *Które akty najszybciej wzbudza powstanie choroby?*

O. Akty wiary, nadziei, miłości, żalu za grzechy, oddania się na wolę Boga, chęrowania bóleści swoich na zgładzenie grzechów.

12. P. *Co przystojnej czynić powinien, gdy ostatnie namaszczenie i wiatyk święty choremu dać?*

O. Powinni się za chorego modlić, i sami przedsięwzięcie czynić prowadzenia dobrego życia, aby świętobliwie umierali.

NAUKA LIJ.

O Sakramentach kapłaństwa i małżeństwa.

1. P. *Co jest Sakrament kapłaństwa?*

O. Kapłaństwo jest Sakrament dający moc i łaskę do sprawowania obrządków świętych należących do czci Boga i poświęcenia ludzi.

2. P. *Do kogo należy dawać Sakrament kapłaństwa?*

O. Do samych tylko Biskupów należy dawać Sakrament kapłaństwa, gdyż im tylko sam Bóg tę moc nadał.

3. P. *Jak nazywają tych którzy Sakramentu kapłaństwa dostąpili?*

O. Nazywają ich Urzędnikami Jezusa Chrystusa i kościoła.

4. P. *Czy winniśmy szanować urzędników Jezusa Chrystusa?*

O. Winniśmy ich wszystkich szanować, i powinniśmy być posłuszni tym, którym staranie o dusze nasze jest powie-

rzono, we wszystkich co do służby Boskiej i zbawienia naszego należy.

5. P. Co jest Sakrament małżeństwa?

O. Jest Sakrament którym poświęcona jest nierozdzielna jedność mężczyzny i niewiasty, dając im łaskę aby po Chrześcijaństwu w stanie małżeństwa żyli, i wychowali dziatki w bojaźni Boskiej.

6. P. Czemu się zdarzają małżeństwa niepomyślane?

O. Zdarza się to pospolicie dla tego, iż do Sakramentu małżeństwa nie przychodzą z tym przygotowaniem, którego potrzeba do godnego przyjęcia jego.

7. P. Co przedsięwziąć należy przed przystąpieniem do Sakramentu małżeństwa?

O. Trzeba się do niego przygotować przez modlitwę i dobre uczynki, poradzić się pastora swego lub oycy duchownego roztropnego, i nie obowiązać się przeciw sprawiedliwej woli oycy i matki.

8. P. W jakim dury ułożeniu przynosić należy Sakrament małżeństwa?

O. Do przyjęcia tego sakramentu przystępując, trzeba być wiadomym prawd religii, w szczególności zaś obowiązków stanu małżeńskiego, być w stanie łaski i stawić się na obrządkach tego Sakramentu, z poszanowaniem i skromnością.

9. P. Czy wielkie jest zło przyjąć Sakrament małżeństwa w stanie grzechu śmiertelnego?

O. Tak jest. Popelnia się albowiem świętokradstwo, które za sobą pospolicie przeklęstwo Boskie w małżonków wprowadza.

10. P. Do czego się wzajemnie obowiązują oboje małżeństwem jednoczyli się mające?

O. Biorą obowiązek kochania się po Chrześcijaństwu, jak Chrystus Jezus swój kościół ukochał, pomagania sobie wzajemnie do dostąpienia zbawienia, usłużenia zobowiązanie tak w stanie zdrowia iako i w chorobie, i dochowania sobi wiary przez całe życie.

PRZYDATEK NAUK.

O UROCZYSTOŚCIACH KOŚCIOŁA CHRZEŚCIANSKIEGO.

L

O Adwencie.

1. P. Co znaczy czas Adwentu?

O. Adwent jest czas od kościoła wyznaczony dla przygotowania się do godnego obchodzenia święta narodzenia Jezusa Chrystusa.

2. P. Jak się przygotować trzeba do święt Bo-
łego narodzenia?

O. Trzeba wnikć w gruntowne rozpoznanie
potrzeby Zbawiciela i łaski jego; pro-
sić go usilnie aby duchownym sposobem
w naszych się sercach urodził; nakoniec
przygotować się do przyjęcia jego, oczy-
szczając się ze wszelkich, by też najmniey-
szych grzechów, przez pokutę.

II.

Niepokalane poczęcie N. Panny Maryi 8 Grud.

1. P. Jaka szczególna łaska N. Pannę przy
poczęciu iey nadana była?

O. Zdanie prawie powszechne jest, od ko-
ściola pochwalone, iż N. Panna od grze-
chu pierworodnego zachowana była, dla
tego nazywaia iey poczęcie niepokala-
nym, toiest żadną plamą nieskażonym.

2. P. Jakże z tego niepokalanego poczęcia wy-
niknęły dla N. Panny skutki?

O. Wierzą była w dechowaniu i pomne-
żeniu nawet tej pierwszej łaski, a życie
iey wolne było od grzechu wszelkiego
nawet pomniejszego.

3. P. Czemu Eóg obdarzył N. Pannę łaskami
tak orobliwemi?

O. Bo przeznaczał i przygotował ją na
to, aby matką była syna swego iedy-
nego.

4. P. Co trzeba czynić, chcąc godnie obchodzić
święto niepokalanego poczęcia N. Panny?

O. Trzeba czuć iey świętobliwość; posta-
nowienie mocne uczynić strzeżenia się
najmnieyszej winy, N. Pannę prosić,
aby nam tę łaskę u Boga wyjednala.

III.

Narodzenie Pańskie. 25 Grudnia.

1. P. Jakże jest to święto, które Bożym na-
rodzeniem zowieemy?

O. Jest to najsuroczystsze święto ustano-
wione na ustanowienie tajemnicy naro-
dzenia Jezusa Chrystusa.

2. P. Jakże są okoliczności narodzenia Jezusa
Chrystusa?

O. Główniejsze są, iż się narodził w stay-
ni i w porze roku nayprzykrzeyszej.

3. P. Czemu Jezus Chrystus chciał się w stay-
ni urodzić?

O. Aby natchnął nas miłością ubóstwa i
względą bogactw.

4. P. Czemu Jezus Chrystus urodził się w czę-
ści roku nayprzykrzeyszej?

O. Aby nauczył nas kochać uprzykrzenia,
i zwyciężyć skłonność przyrodzoną, któ-
rą mamy do życia wygodnego i zmy-
ślności dogadzającego.

5. P. Które głównejsze cuda widział się daw-
ty przy narodzeniu zbawiciela?

O. Najświętsza Panna porodziła bez bóleści i bez uszczerbku dziewictwa; słyszano Aniołów śpiewających pięknie radośnie; pasterze pośród nocnych ciemności otoczeni byli światłością całej Boga; Anioł im doniósł o tym szczęśliwym złączeniu i nieodwłocznie przybiegli oddać ukłon ubóstwionej dzieciźnie.

6. P. *Czemu w dzień Bożego narodzenia odprawia się trzy msze?*

O. Msza północna odprawia się na uczczenie narodzenia w czasie Jezusa Chrystusa w stajni Betlejemskiej; msza poranna na pamiątkę duchownego urodzenia się Jego w sercu ludzi sprawiedliwych, trzecia zaś ku czci praeulwicznego urodzenia Jego na łonie Osca.

7. P. *Z jakim umysłu włożeniem obchodziliśmy święta Bożego narodzenia?*

O. Powinniśmy pokłon oddawać Synowi Boskiemu z miłości ku nam w naturze ludzkiej narodzonemu; przeniknąć się całym nabożeństwem ku tej ubóstwionej dzieciźnie; dziękować Jej iż nam podała smot wszelkich wzorów; prosić ją aby nas łaską naśladowania Jej obdarzyła, przez czystość i niewinność naszych obyczajów.

8. P. *Co trzymać należy o tych co w ułgłią Bożego narodzenia wstrzemięźliwości naruszają?*

O. Należy przekonać się, iż tę świętą noc znieważają, i niegodni są zaszczytać się szanownem Chrześcian imieniem.

IV.

3. *Szczepan albo Stefan pierwszy męczennik. 26 Grudnia.*

1. P. *Kto był S. Stefan?*

O. S. Stefan był pierwszy od Apostołów święcony Dyakon i pierwszy który poniósł męczeństwo.

2. P. *Co rozumiesz gdy mówisz, iż S. Stefan był pierwszym męczennikiem?*

O. Rozumiem to, iż on pierwszym z wiernych był, który dla wyznania imienia Jezusa śmierć poniósł.

3. P. *Czemu z Greckiego Martyr, to jest świadkiem, nazywał każdego z tych którzy śmierć za Jezusa Chrystusa ponieśli?*

O. Dla tego, iż prawdziwie Ewangelii dali świadectwo nie tylko słowami i świętobliwością życia, ale nawet mękami które wytrzymali i krwią wylaniem.

4. P. *Jaka była przyczyna śmierci S. Stefana?*

O. Złość Żydów cierpieć nie mogących blasku cudów Jego, ani mocy dowodów którymi wspierał prawdę, która złość przemieniła się we wściekłość, gdy im powiedziało, że widzi niebo otwarte i Jezusa Chrystusa na prawicy Boga.

5. P. Jakie były główniejsze okoliczności męczotwa S. Stefana?

O. Żydzi go wielki za miasto Jerozolimę, i gdy go kamionowali, on prosił Jezusa Chrystusa aby przysłał duszę jego, a tym co go męczyli odpuścił.

6. P. Co czynić należy dla przyzwolonego obchodzenia święta S. Stefana?

O. Trzeba prosić P. Boga przez przyczynę tego świętego o łaskę naśladowania jego wiary, jego odwagi, miłosierdzia jego ku ubogim i miłości ku nieprzyjaciółom.

V.

Obchodzenie Pańskie i Stycznia.

1. P. Jaką tajemnicę kościół obchodzi w dzień nowego lata?

O. Tajemnicę obrzezania Jezusa Chrystusa.

2. P. Czemu Jezus Chrystus chciał być obrzezany?

O. Aby grzechy nasze gładzić począł, krwi swej wylanej pierwiastkami, i aby nauczył nas potrzeby obrzezania serca naszego, które na umartwieciu zmysłów i namiętkości zależy.

5. P. Co otobliwzego zdarzyło się przy obrzezaniu Jezusa Chrystusa?

O. Wtedy nadane mu było chwalebne

imie Jezusa, które jednoż znaczy co Zbawiciel.

4. P. Jak obchodzić powinniśmy święto obrzezania pańskiego?

O. Powinniśmy należyty Boga pokłon oddawać Jezusowi Chrystusowi; wyzwać z żywą wiarą święte jego imię; prosić Boga o odpuszczenie przestępstw naszych przez rok zesłały: postanowienie mocne uczynić służenia mu z większą wiernością w ciągu poczynającego się roku.

VI.

Święto Epifanii zwyczajnie Trzech Króli zwane 6 Stycznia.

1. P. Co znaczy Epifania?

O. Znaczy objawienie.

2. P. Czemu to Święto nazwane jest Epifanią albo objawieniem?

O. Bo się Chrystus objawił narodom w osobach mędrców.

3. P. Co rozumiesz przez narody?

O. Rozumiem tych, co do ludu Żydowskiego nie należeli, którzy po większej części prawdziwego Boga nie znając, w bałwochwalstwie byli zastąpieni.

4. P. Którzy to byli mędrcy pospolicie zwani królami?

O. Byli to ludzie uczeni znakomitego stanu, którzy ze wschodnich krań przybyli

do Betleemu na oddanie poklonu Jezusowi Chrystusowi.

5. P. Co uczynili *mędrcy* gdy weszli do domu gdzie Jezus Chrystus się znajdował?

O. Padli na twarz oddając pokłon Jezusowi Chrystusowi, i ofiarując mu złoto, myrrę i kadzidło.

6. P. Co znaczą *upominki od mędrców Jezusowi Chrystusowi ofiarowane*?

O. Złoto znaczą iż jest królem, kadzidło że jest bogiem, myrra że jest człowiekiem boleści i śmierci podlegającym.

7. P. Co *powinniśmy czynić chcąc świętobliwie tę uroczystość obchodzić*?

O. Powinniśmy z mędrcami pokłon Jezusowi oddawać, dziękować mu za dar nieoszacowany wiary, i prosić go o łaskę wiernego daru tego dochowania; mostatek wstrzymać się od rozpusty i zbytków, które sobie z okazji tej uroczystości niektórzy pozwalają.

VII.

O *stawienia Pana naszego Jezusa Chrystusa w kościele i w czystości oczyszczenia Panny przeyświętzonej, którą N. Panna gromniczną zowią. z. Lutego?*

1. P. Jak *kościół S. tajemnicę obchodził dnia wtórego Lutego?*

O. Dwie kościoły S. tajemnice w tym dniu obchodził: tajemnicę stawienia Jezusa Chry-

stusa w kościele i tajemnicę oczyszczenia przeyświętzonej Panny.

2. P. Co uczynił Jezus, *gdy w kościele był stawiony?*

O. Ofiarował sam siebie Bogu Ojcu swemu, jako ofiarę jedynie sposobną do przeblagania gniewu Jego i zglądzenia grzechów ludzkich.

3. P. *Najświętsza Panna, będąc najczystsza, czemu się poddała prawu oczyszczenia?*

O. Uczyniła to przez pokorę, i żeby nas nauczyła, z jaką pełnością powinniśmy zachować wszystkie prawa Boga i kościoła.

4. P. Co się *znaczniejszego zdarzyło, kiedy N. Panna stawiała Jezusa Chrystusa w kościele?*

O. Starzec jeden święty nazwany Symeon, i święta wdowa Anna wzięci od Duchy S. iawnie uznali Jezusa Chrystusa Messyaszem i zbawicielem ludzi.

5. P. *Czemu to święto nazywają też gromnicami?*

O. Bo tego dnia kościół poświęca świecę woskową, które na procesyji noszą, i którym gromów odwrócenie przypisują.

6. P. Co znaczą *te świece?*

O. Znaczą to, iż Jezus Chrystus jest światłem świata.

7. P. Jak *obchodzić należy święto w kościele Jezusa Chrystusa i oczyszczenia Najświętzonej Panny?*

O. Ofiarować nas samych Bogu powinniśmy, także uczynić mocne postanowienie oddania mu nieokreślonego posłuszeństwa, i poświęcenia nas samych, i tego wszystkiego co najmilszego mieć możemy ku pomnożeniu chwały Jego.

VIII.

Post wielki i dzień popielcowy.

1. P. *Co jest post wielki?*
O. Jest to post dni 40 trwający, od czasów Apostolskich w używaniu będący, dla naśladowania postu Jezusa Chrystusa na puszcy, i przygotowania się przez pokutę do świąt wielkanocnych.
2. P. *Czemu kościół popiołem posypie głowy wiernych pierwszego dnia postu?*
O. Dla zachowania pamięci iawnej pokuty, która dawniej w używaniu pospolicym była; i dla zachęcenia nas samych do pokuty, rozmyślaniem śmierci, która ciała nasze w proch obróci.
3. P. *Jakie są słowa których kapłan używa posypując głowy popiołem?*
O. Kapłan tych słów używa: pamiętaj człowiecze że proch jesteś i w proch się obrócisz.
4. P. *W jakim celu włożeniu myślna przystępować do tego obrządku należy?*
O. Przystępować trzeba do skruszonym i upo-

korzonym sercem, i ze szczera wola zachowania podług sił swych przepisanej od kościoła pokuty.

5. P. *Jakie być zdanie powinno o czasie świętym postu wielkiego?*
O. Trzeba poczytać post wielki za czas łaski i zbawienia.
6. P. *Czy dosyć jest dla przepędzenia światłości czasu postu wielkiego zachować post, i wstrzymywać się od potraw zakazanych?*
O. Nie dosyć, ale jeszcze trzeba przymnożyć modlitw, iadnin i innych dobrych uczynków podług możności swojej, uczęszczać pilniey na naukach; przygotować spowiedź, i zaraz na początku przepisane czasu onę odprawić, zwłaszcza jeśli się od dawnego czasu nie spowiadano.

IX.

Uroczystość wcielenia Syna Bożego i Zwiastowanie Najświętszej Panny Maryi 25 Marca.

1. P. *Jaki jest cel główniejszy uroczystości Zwiastowania N. Panny?*
O. Wznowienie pamięci wcielenia Syna Bożego we wnętrzościach Błogosławionej Panny Maryi.
2. P. *Czemu ta uroczystość nazywa się Zwiastowaniem?*
O. Bo tego dnia Anioł Gabriel zwiasto-

wał, toiest opowiedział, iż Boską matką zostanie.

5. P. *Jakich najbardziej cnot dowody dała N. Panna, kiedy jej Anioł to tak dzieło zwiastował?*

O. Miłość czystości, wiarę, pokorę i posłuszeństwo.

4. P. *Jakie mamy powinności do pełnienia względem Jezusa Chrystusa z powodu tej wroczystości?*

O. Powinniśmy mu, mimo takie jego ponizienie, pokłon Bogu właściwy oddawać, upokarzać się za jego przykładem, i dziękować mu, iż się stał człowiekiem dla odkupienia nas.

5. P. *Jakie są nasze powinności względem N. Panny?*

O. Powinniśmy ją szanować jako matkę Boską i prosić ją jako panią i opiekunkę naszą, aby się za nami do Boga przyczyniła.

6. P. *Czy nie masz jakiej modlitwy od księciół ustanowionej ku czci tajemnicy wcielenia Syna Bożego?*

O. Jest takowa modlitwa, a to ta, która się zaczyna od słów: Anioł Pański etc. patrz na karcie 25, której wprowadzono jest zwyczaj odprawowania z rana, na południe i w wieczor.

X.

Niedziela kwietna albo Palmowa.

1. P. *Jaki przypadek życia Jezusa Chrystusa kołciół obchodzi w niedzielę kwietną albo palmową?*

O. Obchodzi wycieście tryumfalne Jezusa Chrystusa do Jeruzolimy na pięć dni przed męką swoją.

2. P. *Jak Jezus wszedł do Jeruzolimy?*

O. Wszedł jak przepowiedzieli prorocy siedząc na osłicy, przed sobą i za sobą tłum wielki ludu małego, który iawnie go Mesyaszem być uznawał.

3. P. *Czemu ta niedziela zowie się palmową?*

O. Bo lud, który Jezusa wchodzącego do Jeruzolimy otaczał, gałązki z drzew zrywał, i drogę niemi uścielał, i że na tę pamiątkę na procesyi tego dnia palmy albo gałązki poświęcone niosą.

4. P. *Czemu tydzień zaczynający się od niedzieli palmowej wielkim tygodniem jest nazwany?*

O. Dla wielkich tajemnic, których się pamiątką i rozmyślaniem w tym tygodniu zaprzętaią, i że szczególnym sposobem tydzień ten na poświęceniu nas samych przepędzić powinniśmy.

5. P. *Co czytać trzeba obcąc przyzwicie wielki tydzień przepędzić?*

O. Trzeba mękę zbawiciela naszego rozmy-

łać. Uczestnikiem stać się Jezusa cierpiącego przez zbawienne umartwienia, być często przytomnym w kościele na nabożeństwie; nakoniec troskliwie się przygotować do wielkoocnoy komunii góspolnic miejsce w tym lub następującym tygodniu mającej.

XI.

Wielki Czwartek.

1. P. *Jaką tajemnicę obchodzi kościół w dzień wielkoczwartkowy?*
O. Ustanowienie Sakramentu ołtarza, smutek Jezusa aż do kresu końca, i potępek męci Pana naszego Jezusa Chrystusa.
2. P. *Co przed ustanowieniem Sakramentu ołtarza uczynił Jezus?*
O. Umył nogi Apo tołom swoim, aby nam dał przykład jawny pokory i miłości.
3. P. *Czemu Jezus Chrystus w Wilię śmierci swojej ustanowił sakrament ołtarza?*
O. Bo Sakrament ołtarza miał aż do końca świata ponowić pamięć śmierci jego.
4. P. *Zkąd pochodziło Jezusa Chrystusa kornie?*
O. Z wewnętrznych trosk i smutku śmiertelnego, które ze wszystkich jego członków pot krewawy wycisnęły.
5. P. *Zkąd wzięły w Jezusie Chrystusie te troski i ten smutek śmiertelny?*

- O. Naybardziejze wynikały z obzydliwosci, która duszę Jezusa Chrystusa ogarnęła, i żalu, którym przenikniona była, uważając wszystkie całego świata grzechy.
6. P. *Czém się zaprzętnęł nadeży w Wielki Czwartek?*
O. Nadewyżystko dziękować trzeba Jezusowi Chrystusowi za dar ceny nie skończony który nam ofiarował, siebie samego w Sakramencie ołtarza dając; uczęszczać do przybytków jego na oddanie mu pokłosa i powietowanie niecierpli która się mu od wielu wyrządza; prosić oraz o łaskę nieprzyzwołowania go inaczey tylko w świętóm duszy ułożeniu.

XII.

Wielki Piątek.

1. P. *Jakim rozmyślanie kościół S. zaprzętnęł się w Wielki Piątek?*
O. Zaprzętnęł się zupełnie rozmyślaniem męci ukrzyżowania i śmierci Jezusa Chrystusa.
2. P. *Jakie były w tym dniu męci Zbawiciela naszego?*
O. Jezus Chrystus zdradzony naprzód od Judasza, zaprzętny od S. Piotra, opuszczony od wszystkich uczniów swoich, wyszydzony, zdławiony, zębiony od Ży-

dów, wzgardzony i poniżony przed sędziami, był nakoniec biczowany, cierniami uwieńczony, zniewolony do dzwignia własnego krzyża, ukrzyżowany na ostatek na górze kalwaryjskiej.

- 3. P. *Śmierć Jezusa Chrystusa co jest, zawżyczy się ze strony Żydów, którzy go oskarżyli, i ze strony Pilata który go wydał Żydom?*

O. Jest to zbrodnia największa, która kiedykolwiek mogła być popełniona.

- 4. P. *Śmierć Pana naszego Jezusa Chrystusa co jest, zawżyczy się względem Ojca przedwiecznego, kontynuując go na łup wiściłości jego nieprzyjaciół?*

O. Jest to niepojęte zakwawczenie miłości Boga ku ludziom, i dowód najwyższy nieukończony obrzydliwości grzechu.

- 5. P. *Śmierć Pana naszego Jezusa Chrystusa co jest, zawżyczy się ze strony samegoż Zbawiciela dobrowolnie się na śmierć ofiarującego?*

O. Jest to skutek nieograniczonej miłości tegoż zbawiciela ku ludzkiemu rodziawu, a oraz najprzedniejsza ofiara kiedykolwiek Boga czyniona.

- 6. P. *Rozmyślenie śmierci Jezusa Chrystusa jakie w nas powinno wzbudzić uwagi?*

O. Powinno w nas wzbudzić wielką grzechu nienawiść, miłość i wdzięczność ne-

określoną ku Jezusowi, i ufność gruntowną w miłosierdziu Boskim.

- 7. P. *Jakim tchobę duchem należy oddając krzyżowi Świętemu uklon?*

O. T-chobę powinniśmy duchem żalu za grzechy, miłości i ufności w Bogu.

XIII.

Wielka Sobota.

- 1. P. *Jakie etci kolciół tajemnic w wielką sobotę?*

O. Tajemnicę pogrzebu ciała Chrystusowego i zstąpienia duszy Jego do Otchłani.

- 2. P. *Jakie winniemy pełnił obowiązki w W. Sobotę?*

O. Powinniśmy pokłon Jezusowi w grobie oddawać, i prosić go, abyśmy przez łaskę Jego grzechowi umarli, a uczestnikami zostali chwaly Jego zmartwychwstania.

XIV.

Wielkanoc albo Pascha.

- 1. P. *Co jest Wielkanoc albo uroczystość Paschy?*

O. Jest to święto najuroczystsze w roku, ustanowione na obchodzenie tajemnicy zmartwychwstania Jezusa Chrystusa.

2. P. *Przez co święto wielkonocne nazywamy jest w roku?*
O. Przez to, iż zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa natchwałobniejszą jest jego tajemnicą i wagą dla nas największej wagi.
3. P. *Czemu posiadasz, że zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa natchwałobniejszą jest tajemnicą?*
O. Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa natchwałobniejszą jest jego tajemnicą, bo jest najokazałym dowodem jego Bóstwa i prawdy jego Religii.
4. P. *Jakim sposobem zmartwychwstanie Pańskie najokazałym jest dowodem Bóstwa Jego?*
O. Przeto, iż Zmartwychwstanie Pańskie największym jest cudem jego, i że Bóg tylko mógł sam przez się z martwych powstać tak Jezus Chrystus powstał.
5. P. *Jakim sposobem Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa dowodzi prawdy Religii jego?*
O. Bo jest dowodem najmocniej przekonującym świętobliwości i prawdy nauki Jezusa Chrystusa.
6. P. *Czemu posiadasz, że Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa jest największej wagi dla nas tajemnicą?*
O. Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa największej wagi dla nas jest tajemnicą, przeto, że jest zakładem i wizerun-

kiem naszego zmartwychwstania duchownego, i przyszłego zmartwychwstania ciał naszych.

7. P. *Jakim sposobem Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa jest zakładem i wizerunkiem naszego duchownego zmartwychwstania?*
O. Jest zakładem, bo Jezus Chrystus zmartwychwstał dla naszego usprawiedliwienia: jest wizerunkiem, bo powrót nasz do życia łaski, też same przyniósł mieć powinien, które zmartwychwstanie Jezusa, to jest powinien być rzeczywisty, widoczny i trwały.
8. P. *Jakim sposobem zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa zakładem jest i wizerunkiem przyszłego ciał naszych Zmartwychwstania?*
O. Bo ponieważ głowa zmartwychwstała, powinny zmartwychwstać i członki; i dla tego, że w dzień powszechnego zmartwychwstania ciała sprawiedliwych, będą podobne uwielbionemu ciału zmartwychwstałego Jezusa.
9. P. *Co czynić należy dla przyzwoitego oddzielenia świętobliwych?*
O. Należy pokłon oddawać zmartwychwstałemu Jezusowi, być uczestnikami jego triumfu, cieszyć się bogomyślnie z niego, gruntować się coraz bardziej w przedsięwzięciu tem, abyśmy jedynie

dla tego żył, który dla nas umarł i
zmarłychwstał.

XV.

*Processya z litaniami w dzień S. Marka w5
kwietnia. I na kryżowe dni przed wniebo-
wstąpieniem Pańskim.*

1. P. Czemu kościół te processye ustanowił?
O. Na oddanie czci Bogu, błaganie mi-
łosierdzia jego, podziękowanie mu za do-
brodziejstwa, i pomnożenie pobożno-
ści w wiernych.
2. P. Jaką szczególną pobudkę miał kościół
w nakazaniu processyi w dzień S. Mar-
ka i podczas dni kryżowych?
O. Odwrócenie gniewu Boskiego od ludz-
iego, i uproszenie aby pobłogosławił o-
wocem ziemi.
3. P. Jeżeli kościół nie więcej oprócz processyi
we dni kryżowe nie nakazuje?
O. Kościół wiernym przepisuje jeszcze
wstrzymanie się od męczych petraw.
4. P. Jak trzeba sprawować się na tych pro-
cessyach?
O. Łączyć należy swoją intencyą z inten-
cyą kościoła, modlić się nabożnie i z na-
leżytą uwagą, sprawować się ze skromno-
ścią i zbudowaniem.

XVI.

Wniebowstąpienie Pańskie.

1. P. Co znaczy uroczystość wniebowstąpienia
Pańskiego?
O. Jest to iedna z główniejszych uroczy-
stości, ustanowiona dla obchodzenia ze
czcią pamiątki tryumfa Jezusa wstępu-
jącego w niebo.
2. P. Jak Jezus w niebo wstąpił?
O. Jezus własną dzielnością z ziemi udał
się do nieba w przytomności uczniów
swoich.
3. P. Czemu Jezus do nieba wstąpił?
O. Aby tam posiadał królestwo swego ob-
jął; aby u Ojca swego pośrednikiem
był naszym i kapłanem najwyższym przy-
czyniającym się niestannie za nami; aby
na ostatku Ducha Świętego został.
4. P. Jakże korzyści szukać z tej tajemnicy
powinniśmy?
O. Powinniśmy oderwać serca nasze od
ziemi, myśli nasze i żądzę ku niebu
podnieść i przygotować się iak Aposto-
łowie przez modlitwy i unikanie roz-
targnienia do przyjęcia Ducha Świętego.

XVII.

Zesłanie Ducha S. którą uroczystość u nas zielonkami świętkami prazewano.

1. P. Jakie jest święto zesłania Ducha S.?
O. Jest jedna z największych uroczystości, ustanowiona na poszanowanie tajemnicy zstąpienia Ducha S. na Apostołów i na pierwszych w Chrystusa wierzących.
2. P. Jakie Duch S. skutki w Apostołach sprawił?
O. Obficie ich oświecił, nadał nieprzezwyciężoną odwagę, i obdarzył ich darem mówienia rozmaitemi językami.
3. P. Jakie skutki były Ducha i. na pierwszych Chrześcianach?
O. Natchnieni byli taką obfitą miłością, iż wszyscy jedno serce, jedną duszę mieć zdawali się, i że wszelki małytek wspólnie między sobą posiadali.
4. P. Co powinniśmy czynić, abyśmy Ducha S. do serc naszych przyciągnęli i w nich zachowali?
O. Ducha S. powinniśmy sobie sednać przez pragnienia naszego gorącość, a w sercach zachować przez wierność posłuszeństwo jego natchnieniom.
5. P. Czemu uroczycie świętą chrześną wodę w wielką wielkiej nocy i świętę zesłania Ducha S.?
O. Dla tego, iż w pierwotnych kościoła

wiekach, dwie te wille szczególnie były wyznaczone do uroczystego chrztu nadania.

6. P. W jakim duchu obecni być przystoi na święcenia Chrzesny wody?
O. Dziękować Bogu trzeba za łaski Chrsta świętego, ponowić dane na nim obietnice, z mocnym przedsięwzięciem wierzonego onych zachowania.

XVIII.

Święto Trójcy przeyświętszey.

1. P. Na jaką pamiątkę obchodzą święto Trójcy przeyświętszey?
O. Dla szczególniejszego oddania w tym dniu winnego pokłonu Trójcy przeyświętszey, który codziennie oddawać winniśmy, i dla nagrodzenia naszej ospałości w święcenia dni niedzielnych, poświęconych na uszanowanie Boskiej tej tajemnicy.
2. P. Co czynić powinniśmy na czci Trójcy przeyświętszey?
O. Powinniśmy ponowić i mocniej ugruntować się w wierze o tej przeyświętszey tajemnicy, i przypomnieć sobie, iż będąc przez Chrztę poświęceni Bogu jednemu we trzech osobach, chwala Jego powinna być końcem ostatecznym wszystkich spraw naszych.

XIX.

Boże ciało z jego Oktawą.

1. P. *Co za święto jest, które miennie się u nas Boże ciało?*
O. Jest święto bardzo uroczyste, postanowione ku czci najsświętszego Sakramentu ołtarza.
2. P. *Czemu Sakrament ołtarza powzięli nazywają Przenajświętszym Sakramentem?*
O. Bo wierzcy samey ze wszystkich Sakramentów jest najsświętszy, gdyż nie tylko nadaie łaski, ale zawiera nawet dawcę łaski.
5. P. *Jaki był zamiysł kościoła w ustanowieniu święta Bożego ciała?*
O. Zamiysł ten był, aby Jezusowi Chrystusowi iak najuroczystsze oddane było dziękczynienie za ustanowienie Sakramentu ołtarza i szczególniejszą ccią obchodzone rzeczywią przytomność jego w tym Sakramencie.
4. P. *Czemu się uroczyste processyie odprawiają na Boże ciało?*
O. Dla ożywienia wiary i pobożności wiernych; dla ziedmania obfitych Jezusa Chrystusa błogosławieństw, dla nagrodzenia obelg od Żydów po ulicach ieruzolimskich odniesionych, i tych które w Sakramencie ołtarza utaiomy od złych

Chrześcian odnosi; nakoniec dla obchodzenia tryumfu kościoła Świętego nad nieprzyaciółami tej tajemnicy.

5. P. *Co w tych dniach czynić powinimy, abyśmy do zamiaru kościoła S. stosowali się?*
O. Przygotować się należy do komunii z nową gorącością; być przytomnemi z nadzwyczajnym nabożeństwem na Mszach, processyach, błogosławieństwach i obrządkach kościelnych; częściej odwiedzać przenajświętszy Sakrament dla oddania Jezusowi Chrystusowi pokłonu wiannego prawdziwemu Bogu, i przeproszenia go za wszystkie od niebożnych wyrządzone mu obelgi.

XX.

Święto narodzenia S. Jana Chrzciciela. 24. Czerwca.

1. P. *Czemu obchodzić święto narodzenia S. Jana Chrzciciela?*
O. Kościół obchodzi uroczyście dzień narodzenia S. Jana Chrzciciela dla tego, iż poświęcony był nim się nawet narodził, i że narodzenie jego pierwey i potem cudami zaszczycona było.
2. P. *Jakie cuda poprzedziły narodzenie S. Jana, i jakie po nim nastąpiły?*
O. Anioł przepowiedział go Zacharyasz-

wi ocyu jego, a po narodzeniu przywrócona była Zacharyaszowi temui mowa, którą utracił był od dziewięciu miesięcy.

3. P. Jak życie prowadził S. Jan?

O. Od pierwszej młodości udał się na puszcza i pokutę ostrą złączył z najdoskonalszą niewinnością.

4. P. Czemu S. Jana zowią Chrzcicielu?

O. Bo Jan S. dawał Chrzeszt pokuty, który przygotowaniem był do Chrztu Jezusa Chrystusa, szczególniej zaś dlatego, że Jezus Chrystus chciał być ochrzczony od S. Jana.

5. P. Czemu S. Janowi dnia tytuł poprzednika Jezusa Chrystusa?

O. Bo urząd jego główniejszy był, opowiadać Żydom, że Jezus Chrystus Mesyaszem jest, i przygotować ich do korzystania z jego przyścia.

6. P. Jakże doł Jezus Chrystus twiodectus Świętemu Janowi Chrzcicielowi?

O. Jezus Chrystus o Janie Świętym rzekł, iż wszystkich z niewiast zrodzonych celnie, że jest prorokiem, i więcej niż prorokiem.

7. P. Jak umarł S. Jan Chrzciciel?

O. Był ścięty z rozkazu Heroda króla żydowskiego, którego o gorzące życie strefował.

8. P. Których cnot S. Jana Chrzciciela naybardziej naśladować należy?

O. Trzeba naybardziej naśladować go w głębokiey pokorze, w gorliwości o chwałę Jezusa Chrystusa, w surowości życia pokutnego, i miłości niesiaruszoney czystości.

XXI.

Święto SS. Apostołów Piotra i Pawła. 29. Czerwca.

1. P. Czemu jednego dnia obchodzą pamiętkę dwóch SS. Apostołów Piotra i Pawła?

O. Bo jednego dnia obay męczeństwo ponieśli w Rzymie.

2. P. Jakże było męczeństwo SS. Apostołów Piotra i Pawła?

O. Piotr S. ukrzyżowany był głową ku ziemi obróconą, a S. Pawłowi głowę ucięto.

3. P. Co byli ci Święci nim Apostołami zostali?

O. Piotr S. rybakiem był równie jak większa część innych Apostołów, Paweł zaś S. był przedtém Faryzeuszem nieprzyjacielem Chrześcian, i gwałtownym prześladowcą kościoła.

4. P. Jakim sposobem Paweł S. stał się opowiadaaczem tej wiary, którą prześladował?

O. Jezus Chrystus pokazał mu się z górnych niebios i w widném oka mgnienu

nawrócił go przez wewnętrzną łaski dział-
ności.

5. P. *Czemu Jezus Chrystus takich ludzi obrał
Apostołami?*

O. Aby powołanie ich w opowiadaniu
Ewangelii pracy nie mogło być przypisane,
ani ich powołanie ani wysokim przy-
miotom, i żeby jawnie się pokazało, że
rozszerzenie Ewangelii dziełem jest całe
Boskiem.

6. P. *Na jaką dostojność Jezus Chrystus wy-
niósł S. Piotra?*

O. Uczynił go namiestnikiem swoim na
ziemi, głową apostołów i kościoła swo-
iego.

7. P. *Jakie główne wyzyski było S. Pawła urzę-
dowanie?*

O. Opowiadanie Ewangelii narodom, i dla
tego nazywają go Apostołem narodów.

8. P. *Jak obchodzić mamy święta tych dwóch
Apostołów?*

O. Naśladować powinniśmy ich wiarę, ich
gorliwość, ich miłość; modlić się za
kościół, i ponowić uczucie i dowody
poszanowania, przywiązania i posłusz-
stwa oycu powszechnemu Papieżowi
Rzymskiemu następcy S. Piotra.

XXII.

Wniebowzięcie Najświętszej Panny Maryi.

15. Sierpnia.

1. P. *Co to za święto wniebowzięcia N. Panny?*

O. Jest to uroczystość wielka, którą ko-
ściół obchodzi śmierć najdroższą N. Pan-
ny i wycięcie jej tryumfujące do nieba.

2. P. *Na jaki stopień chwały wyniesiona jest
N. Panna w niebie?*

O. Na stopień najwyższy, którego szczere
stworzenie dojść może, dla tego więc
N. Panna jest w niebie królową Anio-
łów i Świętych.

3. P. *Jakie ozdobić w nas powinna zdanie
ta chwala, którą N. Panna w niebie po-
siada?*

O. Powinna natchnąć nas cziłą najgłę-
szą tej tak wysokiey jej godności i wiel-
ką ufnością w potężney jej obronie.

4. P. *Jakim nabożeństwem tego dnia uroczy-
stok obchodzić mamy?*

O. Mamy wielbić tryumf najświętszej Pan-
ny, łączyć się umysłem z Aniołami i
niebem całym ją przybywającą witającym,
i prosić o śmierć szczęśliwą za jej przy-
czyną.

XXIII.

Narodzenie Najświętszej Panny. 8. Września.

1. P. *Czemu kościół osobną uroczystością obchodzi narodzenie N. Panny Maryi?*
O. Bo N. Panna przysłała na świat obdarzona najhojniej wszystkimi Duchami Ś. ś.kami.
2. P. *Co małą osobliwego pierwsze lata życia N. Panny?*
O. Obietnicę od niej Bogu uczynioną zachowania przez całe życie panieństwa, co na on czas było bez przykładu.
3. P. *Jak życie przepędziła N. Panna?*
O. N. Panna prowadziła życie ubogie i pracowite, nieznaną ona była światu, i zawsze pełnieniem powinności swoich zaprzętaiona.
4. P. *Czemu trzeba, aby przyzwyczajono obchodzić uroczystości narodzenia N. Panny?*
O. Trzeba tego dnia również jako i w inne ku czci jej ustanowione święta, stanowić ją jako matkę Boską, a duchowną matkę wszystkich Chrześcian; wzywać jej potęgą obronę i przedsięwziąć cnot jej naśladowanie.
5. P. *Jakie są N. Panny cnoty?*
O. Wszystkie cnoty w najwyższym stopniu posiadała; ale te, do których naśladowania najbardziej pobudzać się mamy, są: stała i niewzruszona wiara; głębo-

ka pokora, czystość nieskażona, miłość największa Jezusa Chrystusa, poddanie się zupełnie woli Boskiej i rozporządzenia najwyższej Opatrzności.

XXIV.

Święto wszystkich Świętych. 1. Listopada.

1. P. *Jaki był kościoła zamysł w ustanowieniu święta wszystkich Świętych?*
O. Kościoła zamysł był czynić i wzywać świętych wszystkich, z których wielu nie znamy; zachęcić nas do pozyskania nieba przykładem tak wielu błogosławionych różnego kraja, wieku, różney płci i kondycyi.
2. P. *Jak może przykład świętych zachęcić nas do pozyskania nieba?*
O. Może przekładając nam, iż do pozyskania nieba też pomoc mamy którą Święci; i że oni też same co i my przeszkody mieli w dostąpieniu onego.
3. P. *Jak zowią towarzystwo Aniołów i Świętych w niebie królujących?*
O. Zowią towarzystwo to kościołem tryumfującym.
4. P. *Alboż Aniołowie i Święci są członkami kościoła?*
O. Aniołowie i Święci nie są członkami kościoła na ziemi, które zowią kościołem wojującym, albo kościołem tylko

bez przyłatku, ale są członkami kościoła niebieskiego.

5. P. *Czemu kościół na ziemi zowie się kościołem wojowniczym?*

O. Bo walczy z nieprzyjaciółmi zbawienia, to jest: z satanem, światem i ciałem.

6. P. *Czemu kościół niebieski zowie się kościołem tryumfującym?*

O. Bo zwyciężywszy nieprzyjaciół zbawienia, tryumfuje teraz nad niemi w niebie.

7. P. *Wierni składający kościół na ziemi czy mają związek ze świętymi składającymi kościół w niebie?*

O. Tak jest, łączą ich wzajemnie miłość. Wierni wielbią i wzywają Świętych; Święci stają się u Boga obrońcą wiernych i pomoc im jedyną.

XXV.

Dzień Zaduszny. 2. Listopada.

1. P. *Co jest dzień Zaduszny?*

O. Jest dzień od kościoła wyznaczony dla modlenia się w powszechności za dusze w czyśćcu zostające.

2. P. *Czemu kościół wybrał dzień po grzeszności wszystkich świętych następujący na modlenie się w pow. zchości za dusze w Czyśćcu zostające?*

O. Dla wyraźniejszego okazania związku

zachodzącego między kościołem nieba, kościołem ziemi i kościołem czyśćca.

3. P. *Jak się zowie kościół czyścący?*

O. Zowie się kościołem cierpiącym.

4. P. *Czemu powiadają, że kościół tryumfujący, kościół wojowniczy, i kościół cierpiący związek między sobą mają?*

O. Bo te trzy kościoły łącznie są ciałem, którego Chrystus jest głową.

5. P. *Czy dosyć jest w dzień Zaduszny modlić się za swoich krewnych, swoich przyjaciół i dobrodziejów?*

O. Chcąc się do ducha kościoła stosować, nie jest dosyć modlić się za krewnych, przyjaciół i dobrodziejów, ale w powszechności za dusze w czyśćcu zostające modlić się należy.

6. P. *Jakimi środkami można pomoc być duszom czyścącym?*

O. Łącząc swoje modły z prośbami kościoła, rozdając jałmużny i inne dobre uczynki na ich intencją przedsięwzięte; starając się aby za nie przeznawiona ofiara mszy była sprawowana, i ze swojej strony komuniją pobożnie odprawioną ofiarując.

7. P. *Jaki w umysłach naszych skutek sprawować powinno rozmyślanie mgłą czyścących?*

O. Ma zachęcić nas do czynienia pokuty w tém życiu, i wstrzymania się od wszelkiego grzechu nawet powszedniego, dla

uniknienia w przyszłym żywocie surowości mąk czystowych.

XXVI

Poświęcenie kościoła.

1. P. *Czemu uroczyste obchodzą święto poświęcenia kościoła?*
O. Dla wzbudzenia w nas wielkiej czci kościołów Boga poświęconych, przypomnienia nam iż sami jesteśmy kościołami Bożemi przez Chrystusa poświęconemi.
2. P. *Czy wielki jest grzech obliżyć poświęconym kościołom Boga poświęconych?*
O. Błażawia. Piśmo święte nas upewnia, że jeśli kto znieważy kościół Boży, Bóg go zatrafi.
3. P. *Jakim sposobem znieważa się kościół Boży?*
O. Znieważa się kościół Boży przez niekrotonie w nim obchodzenie się i wszystkie nieprzyzwoitości w nim popełnione.
4. P. *Co czynić mamy obywateli poświęconie kościoła obchodzić?*
O. Powinniśmy dziękować Bogu, iż w kościołach naszych mieszkać raczy; powinniśmy ku miejscom świętym wielkie poszanowanie; przeprosić go za wszystkie nieprzyzwoitości, którychśmy się w nich dopuścili, i prosić aby zachował w czy-

stości serca i ciała nasze, gdyż są jego kościołami.

XXVII

Święto świętych Patronów.

1. P. *Co rozumiesz przez święto świętych Patronów?*
O. Rozumiem uroczyste święto ustanowione w każdej parafii, dla uczczenia szczególnym sposobem tego świętego, którego trzy kościół dał za patrona.
2. P. *Czemu kościół wyznacza Patrona każdej parafii?*
O. Aby ośbliwszym sposobem był obrońcą i wizerunkiem parafianów.
3. P. *Jakie odbieramy dobrodziejstwa od SS. Patronów?*
O. Błonią nas od nieprzyjaciół, modlą się miuścannie do Boga za nami i nasze modły stawiają przed obliczem Jego.
4. P. *Jakie pełni mamy powinności względem SS. Patronów?*
O. Powinniśmy im dziękować; uciekać się do nich w potrzebach naszych; naśladować ich cnoty; obchodzić z nabożeństwem ich święta; nakoniec pilnie wystrzegać się onych światowych i gorszących uciech, którech sobie pozwalają z powodu uroczystości SS. Patronów.
5. P. *Czemu takowe uciechy są zabazane?*

O. Bo naśladowiąc temi krotosilami sposób, którym poganie sprośne balwasy cecili, chrześcijaństwo świętego patrona swego znieważają, tracąc prawo do jego obrony i gniew Boski na się sprowadzają.

A K T Y

Przed komunią.

Akt wiary.

Boże i Zbawicielu mój, wierzę mocno, iż ciebie w tej świętej komunii przyjąć mam. Będę pożywał ciała twojego, krew twoja będzie napojem moim. Toż samo ciało, które dla zbawienia mego do krzyża przybite było, taż sama krew, którąś wylał, abyś obmył mię z moich nieprawości. Wierzę temu boś ty tak rzekł, i gotowem tę wiarę wyznać nawet życie moje oney zupełnie poświęcając.

Akt nadziei.

I czegoż się od twojej dobroci mój Boże spodziewać nie mam, kiedy raczysz ciało swoje i krew swoją dawać mi, aby była pokarmem duszy mojej? Mam więc nadzieję, iż przychodząc do mnie wzbogacisz mię swemi łaskami, i że ja, przyjąwszy Ciebie teraz pod zasłoną tego Sakramentu ukrytego, bę-

ję niegdyś tak szczęśliwy iawnie Ciebie oglądać, i wiecznie Ciebie posiadać w niebie. Obiecalsi mi to o Boże, a wiem, że w obietnicach swoich jesteś niezawodny.

Akt miłości.

Zbawicielu mój Boże, któryś mię do tego kresu umiłował, iż mię ciałem i krwią swoją nakarmić chciałeś, spraw to łaską swoją, abym Ciebie jedynie umiłował. Miłuję Cię o mój Panie i przez całe życie moje, przez całą wieczność miłować pragnę.

Akt pokłonu.

Jezu prawdziwy Boże i prawdziwy człowiecze! oddaję ci w tym przynajświętszym Sakramencie pokłon, uznając Cię w nim Panem moim i Bogiem moim. Oddaję ci hołd z miłości i życia mego. Twoim się być wyznaję i towarzyszem Twoim być zawsze pragnę służąc tobie z nie naruszoną wiernością.

Akt Żalu.

O! jakże żałować powinienem za to, żeś Ciebie Boga Zbawiciela mego obraził, ciebie, któryś nieskończenie godzien aby Cie wszyscy cecili, kochali i Tobie służyli. Więc żebym u Ciebie odpuszczenia grzechów swoich, którym się nieskończenie brzydzę. Stanowią

czar u siebie mocno nigdy ciebie wigoccy nie obrażać. Oczyść mię z wielkich nieprawości, abyś do mnie przychołać nie we moie nie znalazł, coby tobie wstręć uczynić mogło.

Akt pokory.

Nie godzien jestem Panie przystąpić do ciebie, a zasłużyłbym na ciele żyćcie być pozbawionym szczęścia przyzwownia komusoi, dla niezmierny liczy i ciężkości grzechów moich! I iskbym ważył się Pana mego przyzwownać, glyby on sam przykazaniem swoim do tego nie obowiazal! Węć, abym tobie Panie był posłusznym, stawam u stołu świętego twego, chociaż znam się być tylko nikczemnym grzesznikiem.

Akt Żądzy.

I cóż mi pozostaie żądać w niebie i na ziemi, oprócz ciebie Pana mego, który Bogiem sercu mego jesteś i dziedzictwem moim na wieczność. Dusza moia ciebie pragnie. Przybądź i w niej sobie zakładay mieszkanie.

Jako ziemia ochła i spustoszyła pragnie dożyciu, tak dusza moia upragniona wzdycha do rosy Boskiego miłosierdzia twego.

Przybądź tedy o Panie, racz usmierzyć iey pragnienie, racz głód iey uprzatnić karmiąc ją ciałem i krwią swoją. Kiedy czas

on przyydzie, że cię posiadać będą bez boiaźni stracenia ciebie.

A K T Y.

Po kominii.

Akt dziękczynienia.

Jak wiele tobie Boże winienem za doznane miłosierdzie i za wszystkie od Ciebie otrzymane łaski! I cóż uczynić mogę abym ci dzięki należyte oddał? Sam mię Panie nauczył i przenikaj mię tą wdzięcznością, którą winienem tobie za dobroć twoięj nieskończoną.

Akt pokłonu.

Oddaję tobie Panie w sercu moim pokłon, posiadaj do s-rce jak tron tobie przynależący. Jestem twoim stworzeniem i dziełem rąk twoich; uznaję, że nic nie mam sprawiedliwszego, jako żeby człowiek był poddany Bogu. Twoim choć być zupełnie, panuy nade mną i rządź mną podług swojego upodobania.

Akt Ofiary.

Ofiaruję się tobie Panie całkowicie i bez żadney wyiny. Przyjmuy, którą ci ofiarę cży-

nię umysłu mego, abym o tobie tylko my-
ślał; serca mego, abym nie opuścił ciebie
nie kochał; duszy mego i ciała mego, abym
nie nieczył, abym nie żył jak tylko dla cie-
bie.

Akt ufności.

Ponieważ raczyłeś, o mój Panie, przyjąć
do mnie, wszelką moję ufność w twojej po-
kładam dobroci, śmiem nawet spodziewać się,
iż mię duchem swoim świętym tak obdarzysz,
jak ciałem i krwią swoją obdarzyłeś.

Akt przedsięwzięcia.

Panie! choć wiernie dochować obietnic
którem przed obliczem twoim uczynił; zrze-
kam się wszystkiego co zakazuje; będąc na-
potym bardziej grzechu unikać niż śmierci
będę się chronił okazyi do niego, będąc czyn-
nym nad sobą samym, a wszelkie moie sta-
ranie będzie służyć tobie i około zbawienia
mego pracować. Zachowaj we mnie to
przedsięwzięcia, i daj mi moc do zachowa-
nia onych.

K O N I E C.

R E G E S T R

zawartych w tym Katechizmie rzeczy.

I. Pierwsze początki nauki Chrześcijańskiej.

	Str.
Nauka I. o Bogu i główniejszych tajemnicach religii	3
— II. o stworzeniu i upadku	4
— III. o chrześcijaństwie	6
— IV. o znakach chrześcijańskich takie o grzechu	8
— V. o przykazaniach Bżaskich i kościelnych O modlitwy i Sakramentach	11
— VI. o spowiedzi, komuni, mszy św.	14
— VII. o ostatnich rzeczach ostatoczących	16
Modlitwy poranne	17
Modlitwy wieczorne	24
Modlitwy inne katechizowane	24

II. Katechizm większy albo zbiór nauki chrześc.

Nauka I. ogólna poprzedzająca	24
— II. o Bogu	27
— III. o stworzeniu świata i Aniołach	29
— IV. o calowisku i grzechu pierworodnym	31
— V. o stanie świata przed przyjściem Mesjasza	33
— VI. o Państwie naszym Jezusie Chrystusie	35
— VII. o życiu Państwa naszego Jezusa Chrystusa	38
— VIII. o naszym P. N. Synu Chrystusie i od- pisanu rzeszonia Izraelskiego	41
— IX. o zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa, o jego wstąpieniu, i zstąpieniu Ducha Świętego	43
— X. o kościele	45

REGESTR.

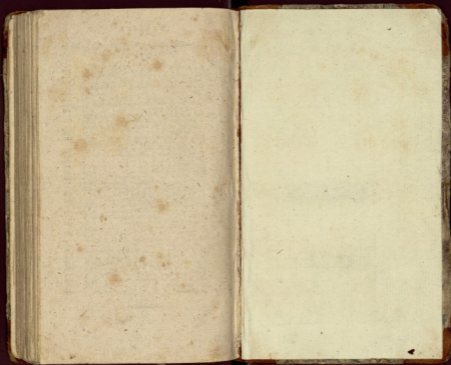
Knia XI. Dobrej ciąg wykłada o Kościele	67
--- XII. o łacie poświęconej albo w nią mieszkańcy	70
--- XIII. o łacie wstrępnicy albo skłębny	72
--- XIV. o ławach i sądach	74
--- XV. o śniegu, cyzynie i piasku	76
--- XVI. obciążenie składu apostolskiego	78
--- XVII. dobrej ciąg obciążenie składu Apostol.	79
--- XVIII. dobrej ciąg legal	81
--- XIX. o wierze	83
--- XX. o nadziei i miłości	87
--- XXI. w grzechu	79
--- XXII. o grzechach głównych	78
--- XXIII. o pierwowierni przykazaniu kościeln.	74
--- XXIV. o dwójcu, i trójcu przykazaniu kościeln.	76
--- XXV. o czwórni przykazaniu kościeln.	79
--- XXVI. o pięciu Ławami przykazaniu	82
--- XXVII. o szóstym kościeln przykazaniu	84
--- XXVIII. o szóstym ostatnich przykazaniu kościeln.	86
--- XXIX. o przykazaniach katechetycz.	89
--- XXX. dobrej wykład przykaz. katechetycz.	90
--- XXXI. o małżeństwie	96
--- XXXII. Wykład małż. polskiej	98
--- XXXIII. o wyznaniu N. Panny i świętych, i świętych, zeliwici i obywat.	99
--- XXXIV. o obywatelstwie w powołaniu	100
--- XXXV. o chrzcie świętym	102
--- XXXVI. o Bierzowaniu	100
--- XXXVII. o duchu Ducha św.	107
--- XXXVIII. o przygotowaniu do Bierzowania	109
--- XXXIX. sposób i obrządek Bierzowania	111
--- XL. o Sakramencie pokuty	110
--- XLI. Skrzyż. łacie obciążenie	110
--- XLII. o spowiedzi	119
--- XLIII. o sposobie spowiedzi	121
--- XLIV. o rozgrzeszeniu	125
--- XLV. sposób przygotowania do Sakramentu pokuty	128
--- XLVI. o Sakramencie chrztu	130
--- XLVII. o konfirmacji	134
--- XLVIII. o przygotowaniu do konfirmacji	137
--- XLIX. sposób przygotowania do konfirmacji	139
--- L. o mszy świętej	138
--- LI. o ostatnim odcier. św. msz. świętej	144
--- LII. o Sakramencie kapłaństwa i młodziwca	147

REGESTA.

III. Przydatek nauk o uroczystościach kościoła chrześcijańskiego.

Knia I. o sławności	144
--- II. Niepokalanie poczęcie N. P. Maryi 8 Grud.	146
--- III. narodzenie pańskie 25 Grud.	152
--- IV. 8. Świętop. albo Świąt. piernicy 10 stycznia 25 Grud.	163
--- V. Obczynie pańskie i Syczenia	154
--- VI. święto Eufimii wyprawy trzech królów 6. stycznia	156
--- VII. o świętym P. B. Janem Chryzostem w kościele i uroczystości wyznajania Pań. promytyw. kłosa N. Panna głosząca nową o Lutego	156
--- VIII. Post. wielki i dzień popielcowy	160
--- IX. uroczystości wielkiego wina Bożego i wyznajowania N. P. Maryi 25 Marcja	159
--- X. Niedziela kłosa albo palenka	161
--- XI. Wielki Czwartek	162
--- XII. Wielki Piątek	163
--- XIII. Wielka Sobota	160
--- XIV. Wielka noc albo Pascha	168
--- XV. Procesja i błogosławienie w dzień św. Michała 25 Kwietnia i w Krzyżowe dni przed Wielkozwyczajem pańskim	168
--- XVI. Wąskozwyczajny Pańskie	169
--- XVII. Zdobanie Ducha S. kłosa uroczystości u noc wielkiego świętoki przemasz	170
--- XVIII. Święta Trójcy przemyślny	171
--- XIX. Bole ciała i łzy Okrąg.	172
--- XX. Święta narodzin S. Jana Chryzostwa 24 Czerwca	175
--- XXI. Święta SS. Apostołów Piotra i Pawła 30 Czerwca	175
--- XXII. Wąskozwyczajny N. P. Maryi 13 Sierpnia	177
--- XXIII. Narodzenie S. Z. 8 Września	178
--- XXIV. Święta wyprawy trzech królów 6. Listopada	179
--- XXV. Dwa odziany i Listopada	180
--- XXVI. poświęcenie kościoła	182
--- XXVII. święta zw. parawie	183
Akty przed Wszystkimi	184
--- po konfirmacji	187

BRITISH
LIBRARY

238827

62